Altay Suroy RECEPOĞLU

Prizren'de Türk Dönemi Kültür Mirası

23 nisan

Kosova Türkleri Milli Bayramı

KOSOVAHABER

2009 PRİZREN

Altay Suroy RECEPOĞLU

PRİZREN'DE TÜRK DÖNEMİ KÜLTÜR MİRASI

KOSOVAHABER

Altay Suroy RECEPOĞLU

PRİZREN'DE TÜRK DÖNEMİ KÜLTÜR MİRASI

FİKRİ VE MEDYA HİZMETLERİ DERNEĞİ YAYINI, KİTAP 2

PRİZREN/KOSOVA

www.kosovahaber.com

ALTAY SUROY RECEPOĞLU

PRİZREN'DE TÜRK DÖNEMİ KÜLTÜR MİRASI

Fotoğraflar Altay Suroy'a aittir.

E-mail: altay_suroy@hotmail.com

23 NİSAN KOSOVA TÜRK MİLLİ BAYRAMI TERTİP KURULU DESTEĞİ İLE YAYIMLANDI.

Birinci baskı. 2009

Basımevi:

Tiraj: 500

Prizren'in genel görünümü, 2007

SUNUM

Kosova Meclisi, 17 Şubat 2008 yılında bağımsızlığını ilan ederek Kosova Cumhuriyeti'ni bağımsız, egemen, demokratik ve barışsever bir ülke olarak kılmıştır. Kosova Cumhuriyeti, vatandaşların eşitliğini sağlamakla yükümlü bir devlet olarak kendini ilan etmiştir. Bağımsızlığın ilanı ve Kosova Anayasasının kabulünden sonra, Kosova'da yaşayan tüm toplumlar kendilerine bayram özelliğini taşıyacak günler tayin etmiştir. Türk toplumu temsilcileri talebi üzere, 23 Nisan günü Kosova Türkleri Milli Bayramı olarak yasallaşmıştır.

Kosova Resmi Bayramlar Yasasında yer alan ve Türklerin ilk olarak kutlanacak 23 Nisan Kosova Türkleri Milli Bayramı'nın bu yıl gerçekleştirileceğine ve bura topraklardaki varlığımızın bir kanıtı olacağı inancını taşımaktayım.

Kosova Cumhuriyetinde yaşayan Türklerin resmi tatil günü "23 Nisan Kosova Türkleri Milli Bayramı" 2009 yılı kutlamaları, Kosova Demokratik Türk Partisi himayesinde kurulan 23 Nisan Tertipleme Kurulu tarafınca organize edilmektedir. Kosova Türklerinin tek vücut olmalarını, birlik ve beraberliğini güçlendirmek amacıyla Kosova'nın her bölgesinde resmi kutlama programı tertiplenmektedir.

İlk defa bu yıl kutlanacak olan Kosova Türkleri Milli Bayramımızı gelenek haline getirerek, görkemli ve yakışır bir biçimde kutlamak istiyoruz. Bu anlamada, bu kutlamalar çerçevesinde Bizi biz kılan, varlığımızı daha genişe duyurmak maksadıyla Kosova'da araştırmacı, yazar ve avukat Altay Suroy`un "Prizren'de Türk Dönemi Kültür Mirası" eserinin kitap olarak yayımlanması kararlaştırıldı.

Kültür Mirası ülke insanımız ve dünyamız için önemlidir. Bir taraftan tarih ve kültür eserlerinin korunması ve geliştirmesi, diğer taraftan ait oldukları toplulukların kendi kültürlerine kavuşması ve milli benlik olarak yaşatması ayrı önem taşımaktadır.

Bu topraklarda asırlarca inşa edilmiş, yaratılmış ve hizmet etmiş tarih ve kültür mirası bura insanın yapıcı, barışçı, dostçu ve hayırsever kimliğinin belgesidir. Bu kültür mirasının korunması, zenginleşmesi, yeni nesillerin de bu özelliklere sahip olmasına hizmettir. Çünkü tarih ve kültür mirasa sahip olmayan veya sahip olduğu kültür mirasını koruyup yarınlara taşıyamayan milletler kimliklerini

yaşatamamışlardır. Göz nuru ile zekâsı ile el becerisi olarak meydana gelen ve yıllarca, asırlarca insanlığa hizmet eden eserler paha biçilmez hazineyi oluşturur.

Zengin tarih ve kültür mirası sayesiyle Prizren, Kosova'da hatta daha geniş coğrafyada mimari özellikleriyle nadir bir kent olarak sayılmaktadır. Eserleri "Müze Kenti" olarak adlandırılmasına neden olmuştur. El birliği ile kentin tarih ve kültür açısından ihtişamını yaşatmakta bu eserler üzerinde yapılan bilimsel çalışmaların, araştırma ve incelemelerin de önemi büyüktür.

Altay Suroy nerdeyse yarım asırdır Prizren'in ve onun dışında tarih ve kültür mirası üzerinde çalışmalar yapan tarih, kültür, sanat gönüllüsü. Bu alanda yaptığı çalışmalarını gazetelerde, dergilerde yayınlayarak okuyucularla paylaştı, kitaplar yayınladı, bilimsel toplantılarda bildiriler sundu. Fotoğraf aşinası olarak binlerce fotoğraf karesi, manzara, tek bakışla bütünü gösteren fotoğraflar meydana getirdi. Bu kitabın kültür mirasını yazı ile anlatılamayan özellikleri, güzellikleri değişik dönemlerde çektiği fotoğraflarla göstererek belgelemesi açısından ayrı bir değeri vardır.

Bize böylesi değerli bir eseri kazandıran Altay Suroy'u takdir eder, yeni çalışmalarının devamını dilerim.

Bu vesileyle kutlamalarımızı destekleyen Kosova Cumhuriyeti Hükümeti, Kosova T.C. Priştine Büyükelçiliği, Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı- TİKA, Kosova Türk Temsil Heyeti, tüm kurum ve kuruluşlara ve emeği geçen şahıslara teşekkür ederim. Nice bayramlar dilerim.

10 Nisan 2009, Prizren

Saygılarımla.

Tertipleme Kurulu Başkanı

Mahir YAĞCILAR

Kosova Çevre Alan Planlama Bakanı

KDTP Genel Başkanı

PRİZREN HAKKINDA İLK YAZILI KAYNAKLAR

Balkanlar'da Prizren, Sarayova ve Üsküp Osmanlı hatırasının en canlı yaşadığı şehir mekânlarıdır. Mimarisi ve sokak mekânlarının düzeni ile büyüleyici bir şehirdir. Prizren, Balkanlar'da Osmanlı mimari ve yapılarında sanat geleneğini, başta Türk varlığını, Türk kültürel değerlerini en çok yaşatan 15000 nüfuslu bir şehirdir. Bu yüzden Kosova'nın müze şehri olarak biliniyor.

İskenderiyeli coğrafyacı Klaudius Ptolomey (87-150) "*Coğrafya"* adlı eserinde 5. Haritada Thermidava (Prizren) adını kullanarak yerini belirtmiştir. XIV yy. Alman hümanistlerinden Konrad Poytinger'in yayımladığı haritalar koleksiyonunda III. Yüzyılın ilk yarı döneminde çizilmiş haritada Theranda (Prizren) yerleşim yerinin adı ve yeri belirtilmiştir. 558–560 yılları arasında Yustiniyan'ın yazdığı "*De aedificis*" (Yapılanma-inşaat) adlı eserinde onarılmış kaleler arasında Petrizen (Prizren) kalesinin de bulunduğunu belirtmiştir. Bu eserde kentin adı Theranda yerine Petrizen olarak yazılmıştır.

VII. yy. Sonlarında VIII. yy. başlarında yaşamış olan İtalyan'ın Ravena kentinden bilinmeyen müellifin "*Cosmographia"* (Acunun tasviri) eserinde zamanın ünlü olan 5300 yer adı arasında Theranda'nın adı da bulunuyor.

Prizren 9. yy. ortalarından 10. yy. ortalarına kadar Türk asıllı hanların elindeydi.

998-1o18 yılları arasında Prizren Samuil Devletinin sınırları içine girdi 1019 yılında Prizren'de Bulgar başpapazı yerine Yunan başpapazı geldi. Bu yıldan itibaren kent Bizans devletinin sınırları içine girdi. 1073 yılında Bodin Bulgar çarı olarak burada taç giydi. Çar Duşan Prizren'i ülkenin payitahtı olarak ilan etti.

1332 yılında Dubrovnik Cumhuriyti Prizren'de konsolosluk açtı.

1362 yılına kadar Prizren Çar Duşan'ın oğlu Çar Uroş Nemanya'nın payitaht yeriydi.

1270 yılına kadar Prizren'in kendi parası vardı.

Eski ve Yeni Prizren birarada

1372-1376 yılları arasında Prizren Zetralı Curac Balşiç'in yönetimi altındaydı.

1389 Kosova Meydan Savaşından sonra Türk devletinin egemenliğini kabul eden, devlete vergi veren ve Sultanın isteği üzere Türk vezirinin komutası altında savaşacak ordusunu veren bağımlı devlet olan Sırbistan 1455 yılında Prizren'in ve 1459 yılında Semendere'nin yeniden Türk ordusu tarafından fethedilmesinden sonra Sırbistan'da Sırp despotluğu yönetimi kaldırıldı.

6 Kasım 1689 günü Prizren'e Avusturya-Macaristan ordusu girdi ve şehri yaktı yıktı. Ordunun komutanı General E.S. Pikolomini veba hastalığından 9 Kasım 1689 Prizren'de öldü.

1878 yılında Prizren'de Arnavutların kabile reisleri ve ileri gelenleri toplandı ve Prizren ittifakı kuruldu. Bizanslılar döneminde Prizdriyan olarak bilindiğini gösteren belgeler vardır. Çar Duşan ve Çar Uroş'un kent yakınlığında saraylarının bulunduğu, 21 Haziran 1455 günü Fatih Sultan Mehmed'in kumandası altında bulunan Türk ordusunun kentti kesin olarak fethettiği ve "On binlerce kişiyi buralara iskân ettirdiler."[1] 1455 yılından 20 Ekim 1912 yılına kadar Türk egemenliği altında bulundu. Sancak beyliği merkezi olan şehir 1868–

---

[1] Mehmet Tahir Efendi (1883 yılında vefat etti) Kütüphanemde bulunan el yazma "Menkıbelerden. Devamında şu bilgileri de veriyor: "Buralarını fetheden Türk askerleri beraberlerinde büyük yardımlar getirdiler. Gerekli olan her şeyi düzenlediler, iktidarı oturttular ve kentimize yerleştiler. İyi işlerle hizmet ettiler, okumamızı sağladılar ve gözlerimizi açtılar. (Transaksiyondan) On binlerce kişiyi buralara iskân ettirdiler. Türk mültecileriyle birlikte İspanyol'dan 800.000 kişi Rumeli'ye yerleşti. Prizrendeki Mâverâünnehirliler (Horasanlılar-Doğan güneşliler) mültecilerin Prizren'e serbestçe yerleşmesine yardımcı oldular.

Suzi bir cami inşa etti,
Hoca Musa bizim yöreden idi
Ali Hoca,
Sofi Hoca
Hacı Veli ve Mahmut bizim şairlerimizdi.
Cafer Hoca ve Telker (Tezgir) Hoca da bunlardandı.
Berbat Hoca ve Mümin bizim aramızdandı.
Hakkı, Razı, Kubura ve Kiracı Hasan kentin ünlüleriydi.

1874 yılları arasında vilayet merkezi oldu. XVII. yüzyılda 12.000 haneli büyük bir kent olduğu ve bugün de tarih ve kültür mirasıyla (kilise, manastır, cami, tekke, kütüphane, türbe, köprü, kale, kule, çeşme, sebil, han, kervansaray, hamam, mahalle, sokak gibi) inci dolu bir kutuya benzemektedir. Bugüne kadar korunmuş ve hizmet etmekte olan bu eserler yazılı kaynaklarda adı ve sayısı geçen eserlerin yarısı bile değildir. Oysa kültür eserlerinin çoğu şehir planına göre yolların açılmasıyla, genişlenmesiyle veya şehir merkezinde otel, banka, postane, pazar yerinin kurulması için, veya etrafa tehlike oluşturduğu gerekçesiyle sökülerek yerle bir edilmiştir. Bu eserlerin yıkılmasına "Eskiyi yıkalım, yenisini yapalım" eylemi de neden olmuştur 1945 – 1962 yılları arasında

Sinan Paşa Camii ve çevresinde akşam

Kültür ve Tarih mirası olan eserler son on yıl içerisinde de yok olma tehlikesi yaşadı, kimileri yıkıldı, yakıldı tamir, onarım gerekçesiyle değerini kaybetti. Devlet koruması altında bulunan eserler bile ihtişamlarını kaybetti. Bilinçli onarılanlar varlıklarını ve kültür, sanat meraklıların dikkatlerini çekmeye sürdürüyorlar.

Kale altı evleri ve Sinan Paşa Camii çevresi

PRİZREN CAMİLERİ[2]

Değişik dönemlerde Prizren'i ziyaret eden seyyahlar kentin göklere yükselen sivri minareli camilerinden bahsetmeden yapamamışlar. Bu görüntüsüyle Prizren Rumeli'nin İstanbul'u olarak benzetilmesine neden olmuştur. Ta uzaklardan görünen sivri minareleri bu kentin kutsal bir yer olduğu imajını vermiştir gezginlere. Bu yüzden bugün kültür eseri olarak değerlendirdiğimiz bu eserlerle ilgili çok sayıda kerametin var olduğuna inanılmaktadır. Manevi güce sahip olduklarına inananlar çeşitli derde, huzursuzluğa ve rahatsızlığa derman bulma, şifaya kavuşma amacıyla da bu eserler ziyaret edilmektedirler. Tarih doktoru İngiliz Noel Malcolm "Yakın zamana kadar bütün sokakların Arnavutça ve Sırpçanın yanında Türkçe adlar da taşıdığı Prizren, dünyada kalmış en büyüleyici Osmanlı yerleşimlerinden biri olarak görünmüştür hep bana" belirtmeden edememiştir.[3]

Prizren'e gelen seyyahlardan Ami Bue (1836) kente 12 büyük caminin bulunduğunu, Miller (1844) ve F. Yukiç (1861) büyük küçük 42 caminin bulunduğunu bildiriyorlar. Bugün 33 caminin adı ve yeri bilindiyse de ayakta sadece 22 tarihi cami binası bulunmaktadır ve ibadete açıktır. Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi 1974 yılında Prizren'de yerinde ve Evkaf Kuyud-i Kadimesi'nde yaptığı araştırma sonucu 42 caminin listesini vermiştir. Bu listede Kırık Cami olarak bilinen Namazgâhın ve Müderris Ali Bey camiinin adları bulunmuyor.[4] Bugün Türk egemenliği döneminden kalan ve hizmet etme durumunda olan 19 cami vardır. Bu camilerin dışında 1912 yılından sonra Cuma Camii civarında mescit, 1980–2000 yılları arasında Hz. Osman, Hz. Ebubekir ve Haz. Ömer Camileri ve Kurila'da Seyidi Bey camiine bitişik kubbeli yeni cami binaları ve 2000-2008 yılları arasında Yagleniça'da. Ortakol'un devamında, Paşaaltın'da ve Atmeydan'da birer yeni cami kurulmuştur.

---

[2] Altay Suroy Recepoğlu "Prizren Camileri, Bay, sayı 4-5, Aralık-Ocak 1994-95, Prizren

[3] Noel Malcolm: Kosova Balkanları Anlamak İçin. Çev. Özden Arıkan, Sabah Kitapları 91, İstanbuli Mart 1999.

[4] Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi "Avrupa'da Osmanlı mimari eserleri" Yugoslavya III. Cilt, 3. Kitap İstanbul Fetih Cemiyeti, 1981 İstanbul.

,

Taş Köpri ve Sinan Paşa Camii

Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi Prizren'de şu camilerin bulunduğunu bildiriyor: 1. Ahmet Bey Camii, 2. Arasta (Yakub Bey Evrenos) Camii, 3. Beyzade Mehmed Bey Camii, 4. Budak Hoca Camii, 5. Çuhaci Kurd Camii, 6. Derviş Çelebi Camii, 7. Emin Paşa Camii, 8. Fatih Sultan Mehmed _ Cuma Camii, 9. Haci İsa Camii, 10. Haci Kasım Camii, 11. Hacı Mustafa Camii, 12. Hacı Ramazan Camii, 13. Hasan Sivri Camii, 14. Hoca Ali Camii, 15. Hoca Budak Camii, 16. İlyas Kuka Camii, 17. İskender Bey – Dragoman mahallesi Camii, 18. Kasım Paşa Camii, 19. Katip Sinan Camii, 20. Kavuklu Mehmed Paşa Camii, 21. Kukli Bey Camii, 22. Kurd Bey Camii, 23. Kurd Paşa Camii, 24. Kurila Camii, 25. Lemi Bey Camii, 26. Kaledeki Mahmut Paşa camii, 27. Bülbüldere'de Mahmut Paşa Camii 28. Hoçamahalle'de Mahmud Paşa Camii, 29. Mahmud Bey Camii, 30. Maksud Paşa Camii, 31. Mehmed Paşa Camii – Bayraklı Camii, 32. Mustafa Paşa Camii, 33. Ömer Çavuş Camii, 34. Pir Mehmed Camii, 35. Seydi Bey Camii, 36. Sufi Sinan Paşa Camii, 37. Suzi Çelebi Camii, 38. Terzi Mahalle Camii, 39. Yeni Mahalle Camii, 40. Ümmi Gülsüm Hanım Camii, 41. Kırık Camii – namazgâh, Adı geçen camiler arasında bugün sadece 20 cami bulunmaktadır ve bu camilerden 19'unda namaz kılınmaktadır. Bir cami (Çuhacı Mahmud Camii) iki yıldır süren tamir yüzünden çalışmamaktadır. Bir cami (Kırık Cami – namazgâh) bakımsız kaldığı için kullanılmaz hale gelmiştir, bir caminin (1526 yılından önce inşa edilmiş olan Yakup Bey Evrenos – Arasta Camii) binası bankanın inşa edilmesi için 1963 yılında yıkılmış, şimdi sadece zarif minaresi kalmıştır. Bu camilerden başka son 30 yıl içerisinde kentin devamında kurulan yeni semtlerde mahallelerde daha beş camii (Hz. Osman Camii, Hz. Ebubekir Camii, Hz. Ömer Camii, Yagleniça ve Paşaalti Camileri) inşa edilmiş ve hizmete açılmışlardır.

Prizren'in güney tarafı

Beşbuçuk yüzyıl Türk egemenliği altında bulunan, kuruluş tarihi bilinmemesine rağmen bin yıllık kaynaklarda varlığı kayıtlı bulunan bu koca kentin birçok medeniyet iktidarı altında bulunmasıyla Türk kültür mirası dışında düğer medeniyetlere ait olan eserleri de korumaktadır.

Merhum Mr. Hamit Altıparmak ile Prizren camileri hakkında yaptığımız ve 1994 yılından itibaren Bay dergisinde tefrika halinde yayımlanan ortak çalışmamız temel alınmıştır. Onun vefatından sonar çalışmalarını bir araya getiren "Kosova-Prizren'de Osmanlı Eserleri"[5] kitabın ikinci bölümüne Prizren Camileri hakkındaki çalışmalarımızı da aldık. Bu ortak çalışma "Prizren'de Türk Dönemi Kültür Mirası" olarak adlandırdığım bu kitabın camiler hakkındaki bölümü temel alınmıştır.

[5] Mr. Hamit Altıparmak'ın Tüm Bilimsel Çalışmaları, Bay yayınları , Prizren 2001

NAMAZGÂH (KIRIK CAMİ)

Yeni Mahalle'de şehir merkezinden Yakova istikametine giderken yolun doğu tarafında fundaların kapladığı bir taş yığını ibadet için kurulmuş ilk binadan kalanlardır. Yıkılan kıble duvarının sol köşesinde geçlere kadar yıkılmadan kalan dikili taş yüzünden halkın "Kırık Cami" olarak adlandırdığı bu binanın Namazgah olduğu ve kentin Fatih Sultan Mehmed'in komutası ile son kez Türk ordusu tarafından fethedilmesini sağlayan saldırı gününden bir gün önce inşaatına başlandığı ve 21 Haziran 1455 tarihinde tamamlanıp namazın kılınmasında sonra ordunun kentte girdiği söylenmektedir. Namazgâh'ın kurulduğu yer o dönemlerde kentin dışındaydı ve bu yerde savaşın yürütüldüğünü geçlere kadar etrafının şehitlik olarak bilinmesi kanıtlamaktadır. Şehitler can verdikleri yerde gömülmüşlerdir. 1912 yılında Türk egemenliğinin buralarda sona ermesinden sonra kente giren Sırp ordusunun ilk işi şehitlikte, şehit gömütleri üzerinde fotoğraf çekmek olduğunu o günlerde çekilmiş ve elimizde bulunan bir fotoğraf göstermektedir. Bugün de Namazgâh'ın yakınlığında Tezgir Baba'nın ve daha birkaç kabrin bulunduğu küçük bir mezarlık vardır. Burası halk tarafından çok ziyaret edilen bir yerdir. Namazgâh çevresinde Gözcü Mahmut efendinin de kabri bulunmaktadır. Mehmed Tahir Efendi menkıbelerinde Namazgâh yakınlığında akait bilgini olan ve değerli eserler sahibi Hoca Reis efendinin de gömüldüğünü bildirmektedir.

Namazgâhin temelleri

Kıble tarafı büyük depo binasıyla ve doğu ile batı tarafından montaj garajlarla sıkışan Namazgâh binasında 1990 yılında çalışmalar başladı. Prizren Tarih Anıtları Koruma Kurumunca yapılan sondaj çalışmaları sırasında çatılı - kubbeli bir binayı taşıyabilecek kesme

taştan yapılmış temelinin varolduğu güney-batı tarafında minare kaidesinin temelleri belirmiştir ki bu durumu çektiğimiz fotoğraflar da kanıtlamaktadır.

Namazgâh binasının duvarları 80 sm, bina temel duvarlarının dış ölçüleriyle 9,20 x 7,60 m'dir. Bu alan önceleri yerden bir metre yüksek imiş ve burada namaz kılınırmış. Kent buraya kadar henüz yayılmamışken ta 1950 yıllarına kadar kırda çalışanlar burada namazlarını kılarlarmış. Mihrabı olmayan camilerde cuma ve bayram namazları kılınmazken 1990 yılında Ramazan Bayram namazı kalabalık bir cemaat ile burada kılınmıştır.

Osmanlı-Türk döneminde namazgâhlar caminin bulunmadığı yerlerde ve genellikle şehir dışında kurulurmuş. Prizren'deki namazgâhın ileride cami binası olarak yapılması için kurulduğunu temellerin yapılışından başka ölçütleri de göstermektedir. Prizren'de camilerin çoğu bu ölçülerde kurulmuştur. 329 saylı ve 26.09.1987 tarihli kararname ile devlet koruması altında bulunan Namazgâh yerinde Belgrad'a ait bir firmanın büyük ve çok katlı mağaza yapması için gereken izinleri aldığı haberi verilmiş.[6] İnşaat yapılmamıştır. Namazgahnın dini bir ibadet binası olmasına rağmen Prizren Kadastro Müdürlüğünde Prizren İslam Birliği Kurulu'nun malı olarak kayıtlı değildir.

Namazgâh

Namazgâh hakkında yazılan kimi yazılarda minaresinin kesme taştan yapılmış ve yüksekliği 6,30 metre olduğu ama zamanla minarenin taşları sökülüp yüksekliği 5,85 m. düştüğü bildirilmektedir. Oysa bu bölüm minare değil, kıble duvarının doğu köşesinde mihrap yerine dikilmiş bir taştı. Çünkü namazgahnın minaresi yoktur, ama

---

[6] Aziz Serbest'in 6.1.90 tarihli Tan gazetesindeki yazısı.

ilerde cami binasının kurulması için Prizren'de tüm camilerde olduğu gibi batı tarafta mihrabın sağında minarenin yapılması için minare temeli yapılmıştır.. Bunu 1990 yılında Namazgah'nın temellerinde sondaj çalışmaları yapıldığı sırada çektiğimiz fotoğraflar göstermektedir.

Namazgah binası bir gecede asker Ahmet Çavuş tarafından inşa edildiği rivayet edilir.

13 Ekim 2001 – Cuma günü Namazgâh – Kırık cami civarında alışılagelmemiş bir kalabalık vardı. Namazgâhın eski haline getirilmesi için onarım işlerini finanse etmeye üstlenen Kosova Türk Tabur Görev Kuvvet Komutanlığı bu amaçla işlerin başlamasına ait tören düzenlemiş. Namazgâhın onarılması için yıllarca uğraş veren halk, Prizren belediyesi, Anıtları Koruma Kurumu yöneticilerinin, Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşlerinin Kosova koordinatörü Hasan Atlı efendinin, Prizren İslam Birliği Kurulu başkanı ve heyetinin katıldığı törende Namazgâhın onarılması için gereken tüm yasal ve diğer çalışmaları binbir güçlükle temin eden Yüzbaşı Hüseyin Özçelik katılanları selamlayıp Namazgahın tarihinden, yapılan hazırlıklardan, yapılacak olan işlerden bahsetti, tarih ve kültür eserleriyle zengin olan Prizren'e layık tarih, kültür, mimari ve sanat açısından ayrıcalı özelliklere sahip olan bir eseri onararak Kosova barışına bağışlamaktan gurur duyduğunu ifade ettiler. Ardından Namazgâhın Prof. Dr. Hakkı Acun ve Doç. Dr. Mehmet İbrahimgil'in yönetimi altında gerçekleşen arkeolojik çalışmaları sonucu ortaya çıkarılan namazgah temelleri üzerine ilk harç atıldı ve ilk taş örüldü. Namazgâhın onarım işlerini ve çevre düzenlemesi işlerini Türkiye'den "Doruk" İnşaat şirketi üstlendi.[7]

Kazı sonucunda çıkan veriler ışığında ve Geliboğlu Azebler Namazgâh'ı (1407)[8] ile Bursa Umur Bey Namazgâh'ı (1439) [9] gibi benzer örneklere bakıldığında her iki namazgâhın da giriş kapıları ve minber kapılarının ile minber korkuluklarının olduğu görülür. Ayrıca Prizren'e 45 k. Uzaklıkta Brodosan Köyü'nün yakınında kurulmuş Buzets Köyü mezarlığında da bu bizim namazgâha benzer daha küçük

---

[7] Günlüğümden

[8] E.H. Ayverdi, Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murat Devri 806-855 (1403-1451)II, İstanbul 1972, 166-168 : H. Akmaydalı, « Mihraplı ve Minberli Namazgahlarımız », Vakıflar Dergisi, XXIII (1994), s. (123-124) 124-125.

[9] H.Akmaydalı, y.a.g.m. s. 125.

çaplı ve o da yıkık bir namazgâh daha vardır.[10] Bu da bizim namazgâhımızın yeniden tasarımı için bir ölçüt olmuştur. Bu veriler göz önünde bulundurularak yapının yenilenmesine Ahmet Çavuş adında bir askerin bütün yasal işlemleri tamamlamasıyla başlamıştır. Öncelikle yıkılan mağazada kullanılan Namazgâha ait taşlar tek tek eritilerek yerine yenileri konulmuştur. Daha sonra duvarlarda kullanılan sünger taşını (gözenekli su taşı) temin için Prizren'e 30 km. Mesafedeki Süreka'ya bağlı Semetişte Köyü'nden, kayrak (düz ince taş) taşları ise, Prizren'e 25 km. Mesafedeki Malişeva'dan getirttik. Taşlar arasında ince beton sıva kullandık, sıva üzerine ve derz aralıklarına betonun görülerek dokuyu bozmaması için: eski çürümüş Namazgâhın kendi taşlarını tokmakla ezip toz haline getirdikten sonra sıvanın üzerine sürdük.[11]

Namazgâhın bitimiyle birlikte; doğudan 4 m. batıdan 5. kuzeyden ise 15 m.' lik bir alanı kayrak taşlarıyla döşeyerek Namaz kılınacak alanı genişletmeyi uygun bulduk. Namazgâh'ın etrafı büyük bir park alanı haline getirildi. Parkın etrafı babalı taş duvarla çevrildi. Babalar minare kaidesi ile uyumlu olsun diye nişlerle bezendi. Duvarların üzerleri demir korkuluklu ve 166 m – 185 m. arası değişen yüksekliktedir. Namazgâh'ın kuzeyinde, parkın köşesinde abdest musluklarını içeren bir çeşme yerleştirdik, bu çeşmeyi de Namazgâh'ın minare kaidesindeki nişlere benzeterek nişli yaptık.

İşlerin tamamlanmasıyla daha önce kararlaştırdığımız gibi Namazgâh'ın Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırıldığı düşünülerek Namazgâh'ın isminin Fatih Sultan Mehmet Namazgâhı: parkın ismini de, Kosova'da mayın temizlerken şehit olan, Şehit Başçavuş Hüseyin Kutlu olmasını uygun gördük.[12]

---

[10] Bu namazgâh kuruluş yeri bakımından birkaç köyün arasında ortada bir yerde kurulmuştur. Her hangi bir yerleşim yeri içinde yer almayan bu namazgâhın divan namazgâhı olduğunu düşünüyoruz. Anadolu'da bu tür (Divan Camiler) vardır. Kadıların burada mahkemelerini kurdukları, Cuma ve bayram namazlarının topluca kılındığı bir merkezdir.

[12] Prof. Dr. Hakkı Acun ve Y.Doç.PROF.Dr. Mehmet İbrahimgil, Kosova-Prizren Fatih Sultan Mehmet Namazgâhı (Kırık Cami) ve Şehit Başçavuş Hüseyin Kutlu Parkı kazı ve restorasyon çalışmaları.

SUZİ (SOZİ) CAMİİ

Tabakhane mahallesinde Prizren deresinin sol kıyında Rüştiye binasının yakınlığında bulunan Sozi Camii'nin kurucusu Mehmed b. Mahmud b. Abdullah'dır. Farsça'da "Aşk ateşiyle yanan" anlamında Suzi mahlasını kullanan cami kurucusu Türk edebiyatının büyük şairlerinden biridir. Adı kimi tezkirelerde ve yazışmalarda Mevlana Suzi, tarih belgelerinde Suzi Çelebi olarak geçmektedir. Hicri 931 Miladi 29 Ekim 1524 günü vefat ettiği caminin avlusunda kardeşi şair Nehari'nin yanında bulunan kabrinin baş taşının kitabesinden öğreniyoruz. Tezkirelere yazdığı "Mihaloğlu Ali Bey'in ve Mehmet Bey'in savaşlarını anlatan "Gazavatname" adını verdiği mesnevisiyle girmiştir. Bursalı Mehmet Tahir Efendi "Osmanlı Müellifleri"nde Suzi'nin bir Divan'ının da varolduğunu bildirmektedir. Çok sayıda hayrat bıraktığı bilinmektedir. Bunlardan mektebi, kütüphanesi, çeşmesi, köprüsü ve camisi bugün de mevcuttur.

Suzi camisine adını taşıdığı sokaktan girilmektedir. Sokak kapısına dört sıra taş merdivenle çıkılmaktadır. Bir metre kalınlığında olan duvarlarla oluşan cami binası kare şeklindedir. İç ölçülerine göre cami 8,60 x 8,60 metre ebadındadır. Cami binası ve son cemaat yeri dört yana akıntısı olan ve Prizren el kiremidi ile örtülü iki ayrı çatı altında bulunurlar. 1978 yapılan son çatı tamirine kadar çatı kaya parçalarıyla örtülüydü. Bugün bu kaya parçalarıyla cami avlusunda bulunan çatısız Suzi ve Nehari türbesinin duvarları örtülüdür. Çatı altında, caminin iç kısmında köşe dilimleri daha dar, ortadakiler daha geniş, 8 köşe ahşap kubbedir. Çatı altında kalan kubbenin iç tarafı geçmeli tahta ile kaplıdır. Bu tahtalar cilalılıdır. Göbek ağaç oymalıdır ve camide yapılan tamirlerden sonra caminin süslemelerinden kalan en eski böl. Mihrap üstünde öküzgözü, 7 altlık, 6 üstlük olmak üzere 14 pencere vardır ki gün ışığıyla caminin içi aydınlıktır. Üst sıradaki pencerelerin üst kısımları kemerlidir, alt sıradaki pencereler ise dikdörtgendir. Minber ahşaptandır ve korkuluk tahtaları işlidir. 1996 yılında onarılan minber iki direk üzerinde durmaktadır. Mahfil dört sütun üzerinde dururken ve yanlarda iki cumbalı iken 1996 yılında yapılan onarımdan sonra iki sütun üzerinde durmaktadır ve üç cumbalıdır. Üç metre genişliğinde olan mahfile cami içinden minareye çıkaran kapıcıktan çıkılmaktadır.

Caminin son cemaat yeri on ahşap direk üzerinde duran çatı ile örtülüdür. Kenarlar açıktır. Caminin giriş kapısının sol tarafında duvar oyuğu bir dış mihrap bulunur. Sağ tarafta ise duvar örülerek kapanmış alt sıradaki pencerenin izleri vardır.

Tabakhane'de Suzi Camii

Camiinin minaresi kesme taştandır, kaidesi ve gövdesi 12 köşelidir. Şerefe iki sıra dişle yapılmıştır. 1989 yılında yeniden sıvalanan minare beyaz çimento boyası ile babalanmıştır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde AMKT DV 188/44 no'lu bir yazışmaya göre caminin Hicri 1277 Miladi 1857 yılında da mescit olduğunu öğreniyoruz. Demek cami minaresi bu yıldan sonra yapılmıştır.

Hicri 919 Miladi 1513 yılında Suzi'nin tasdikleşen Vakfiyesinde mescitten söz edildiğine göre, bugünkü cami binasının bu tarihten önce kurulduğu kesindir. Bu vakfiyeye göre caminin imamına, muhalime ve müezzine verilmek üzere ve camide yapılacak olan tamirlerin masrafını karşılamak üzere çiftliğinin mahsulünden yararlanılmasını belirtmiştir.

Sokak tarafından üstü demir parmaklı duvarla sarılı olan, kuzeydoğu tarafında mektep ve kütüphane olarak kullanılan binanın da içinde bulunduğu cami bahçesinde birçok kabirler vardır ki çoğunun baş taşları kitabelidir. Kabir taşları işçilikleriyle birer sanat eseridir. Cami binasının kuzey-doğu tarafında Suzi'nin ve kardeşi Nehari'nin kabirlerinin bulunduğu türbe binası bulunur. Türbe binasının 5,50 x 3,70 ölçüleriyle kerpiç yapılı dört duvar vardır. 55 sm kalınlığında olan duvarları 2 metre yüksektir ve kaya parçalarıyla örtülüdür. 65x130 sm. boşluğunda yanlarda birer, kıble ve giriş kapısının bulunduğu duvarlarda ikişer pencere bulunur. Kapı 90 x 150 sm. büyüklüğündedir. Kabirlerin baş taşları silindir şeklinde beyaz mermerdir. Üst tarafı 25,5 sm. çapındadır, toprağa geçirilen bölüm ise daralmaktadır. Bu mermerlere kitabe yazılmıştır. Söylentilere göre Suzi kabrinin üstünün örtülmesini istemediği için, birkaç defa çatı yapıldıysa ertesi gün yıkılmış. Bu yüzden bir daha türbeye çatı yapma girişimi olmamıştır.

Suzi Camii ve köprüsü

Caminin kuzey-doğu tarafında kütüphane-mektep binasının duvarına yapışık Suzi çeşmesinin kalıntılarından taşlar ve içi oyuk mermer kurnası durmaktadır. Caminin tam karşısında üç kemerli Suzi köprüsünden kalan taştan yapılı gözü de yıkılarak Prizren belediyesi tarafında 2006 yılında yeni bir köprü yapıldı.

ARASTA VEYA YAKUB EVRENOS BEY CAMİİ

Bugün binası bulunmayan, sadece minaresi duran Arasta Camii kentin merkezinde, kent posta hanesi karşısında bulunuyordu. Tek bir özürlü neden olmadan 1963 yılında yıktırılan Arasta Camii binasının bulunduğu yer sahipleri değişen banka binasının bahçesi veya otoparkı olarak kullanılıyor. Cami binası taş yapılı ve dört yana akışlı çatı örtülüydü.. Bugün de yıkılmadan duran taş örülü minare caminin sağ tarafındaydı.

Caminin Arasta Çarşısı'nda bulunmasından dolayı halk Arasta Camii olarak biliyor. Oysa caminin kurucusu ünlü akıncı Gazi Evrenos Bey'in oğlu Yakub Bey'dir. 1526 yılından önce mescit olarak kurulan daha geçlerde bir minare eklenerek camie dönüşen bina 1853 yılında Arasta Çarşı'da çıkan yangın sırasında hasar gören mimarı ve tarih açısından önemli bir camidir. Yangından sonra cami çarşı esnafı tarafından onarılmış ve yıkılıncaya kadar ibadete açık kalmıştır. H. 1330 Miladi 1911 yılında caminin son tamiri yapıldığını Prizrenli şair Hacı Ömer Lütfü "Arasta Camiin tarh-i tecdidi" ve "Diğer" başlığı altındaki şiirlerinde dile getirmiştir. Bu şiirlerden de caminin banisi Yakup Bey Evrenoszade olduğu, yangında harap olduğu ve son tamiri yapıldıktan sonra Arasta Çarşısı'nı zenginlettiğini bildiriyor.\

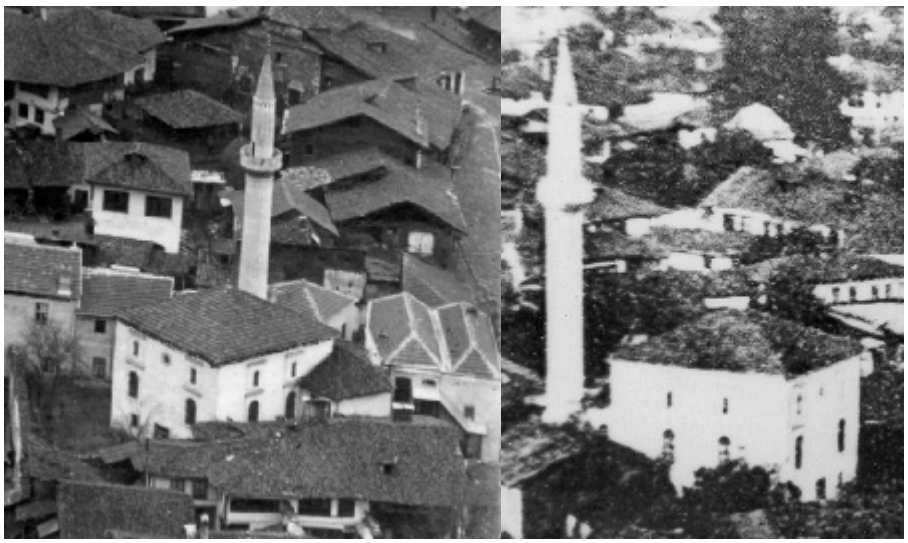

Yakup Evrenos Bey (Arasta) Camii yıktırılmadan önce

Caminin Yakup Bey Evrenoszade tarafından kurulduğu birçok yazılı kaynak gösteriyor. 1874 yılından önce yaşamış olan Mehmet

Tahir Efendi “Menakıblarında”, İvan Yastrebov “Stara Sırbıya” eserinde, Hasan Kaleşi ve İsmail Eren “ Prizrenac Kukli beg i njegove zaduzbine”, Dr. Kemal Özergin-Dr. Hasan Kaleşi-İsmail Eren “Prizren Kitabeleri” makalesinde ve Mr. Hamit Altıparmak “Hacı Ömer Lütfü’nün Tevarhisinde Kültür Anıtları” (Çevren, sayı 79–80 Eylül, Ekim, Kasım, Aralık 1990) yazısında caminin 1526 yılından önce kurulduğu ileri sürülmektedir. Mescit olarak kurulduğu ve 1539 yılında kaydı yapılan Prizrenli Kukli Mehmet Bey’in vakıfnamesinde adının zikredilmesi, mescittin bu yıldan önce kurulmuş olduğu kesinlik kazanıyor. İvan Yastrebov ‘Stara Srbija” eserinde (Novi Svet yayınları, 1995 sayfa 49) Arasta Camii karşısında bulunan “Tereke pazarı”nda yapılmış bir çeşmenin kitabesini aktarıyor. Bu kitabe şimdi yerinde bulunmayan çeşmenin Yakub Bey Evrenoszade tarafından Hicri 993 Miladi 1585 yılında yaptırıldığını gösteriyor.

Elimizde bulunan fotoğraflar ve içinde namaz kılan yaşlıların anlattıklarına göre cami binasının yer seviyesinden yüksek olduğu, içine taş basamaklarla çıkıldığı, kıble duvarında mihrabın iki bile tarafında üstü kemerli iki pencerenin, mihrabın üstünde öküzgözü penceresinin ve yanlarda iki ayrı pencerenin bulunduğu tespit edilmiştir. Mihrabın duvar oyuğu içinde, mahfilin ahşaptan yapıldığı, minareye cami içinden çıkıldığı tespit edildi.

Bugün sıvası çekilmiş, kuru taş olarak duran minare sivriliğiyle gelen geçenin dikkatini çekmektedir. Minarenin yüksekliği cami binasının yüksekliğinden iki misliydi.

ARASTA CAMİİNİN TARİH-İ TECDİDİ, 1330/1911

Bu cami-i nazar-pirâ
Misâl-i cennet-i me’vâ
Yakub Bey Evrenoszâde
Yapılsŭn emr idüp sâde
Dem-i feth içre ol gâzi
Olup İslâm ser-efrâzi
Sekizyüz on ü’çüncü yıl

Bu ma’bed oldu velhâsıl
Fakat bir tŭl-i müddette
Yeni bir tarz-ı zinnete
Buna gazyret edüp esnaf
Dahi kırk bir bini evkâf
Bu hayre nâzır-ı adil
İde Hakk ecrine nail

Namazın ehl-i dil kılsun
Kemal-i sıdk ile bilsün
Dilersen olmağa nacı
İbadatın e ser-tacı
Huzŭr-i hakle kıl tekbir
Sivaden kalbi kıl tathir
Der-i dergâh-ı gaffâre
Dü çeşm-i fer fezâ oldi
Bu dâr-i Kibriya oldi
Mukaddem tarz-i ra'nade
Güzel dâr-i safâ oldi
Cihânın oldu mūmtâzı
Bu yerde bir gaza oldu
Bu belde feth olunca bil
İçinde çok dua oldu
Harab olmuştu gayette
Bu câmi rŭşena oldu
Nukudeyn ettiler ithâf
Verüp hoş bir bina oldu
Büyük say etti velhasıl
Bu ma'bed şu'leza oldu
Gubâr-i kalbini silsin
Bu mir'âc-ı beka oldu

Gözet esrar-ı mi'râci
Salat ile dua oldu
Dil-i kur'ân ile tenvir
Bu dâr-ı ittika oldu

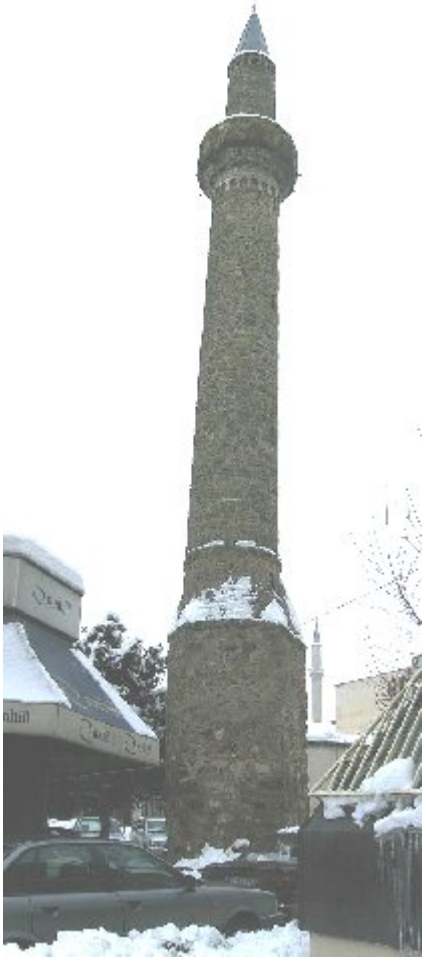

Varup bul derdine çare
Dil olsun mahzar esrâre
Urup bâb-ı münâcâtı

Bil esrâr-ı münâcâtı

Dilersen Kurbet-i Sebhan

Gidüp kıl secde-i rahman

İki tarih-i şevk-âver

Biri tam birisi cevher

Hudâ-ya LÜTFİ kıl tahmid

Arasta camii tecdid

Yapıldı ma'bed-ı vâlâ

Arasta camii ziba

Bu bir kenz-i atâ oldu

Bul ol kadi-ı hâcâti

Medari'tila oldu

Salât-ı hamsi kıl her an

Güzel beyt-i Huda oldu

Vire dü-çeşmine ziver

İkisi hoş-eda oldu

Güher tarihin it tesvid

Olup behcet-feza oldu

Bu olsun târih-i ra'nâ

Binası dil-güşâ oldu[13]

---

[13] Mr. Taida Hafız : Hacı Ömer Lütfi eserinden seçmeler, Tan Yayınları, Priştine 1992ö sayfa 52 ve 53

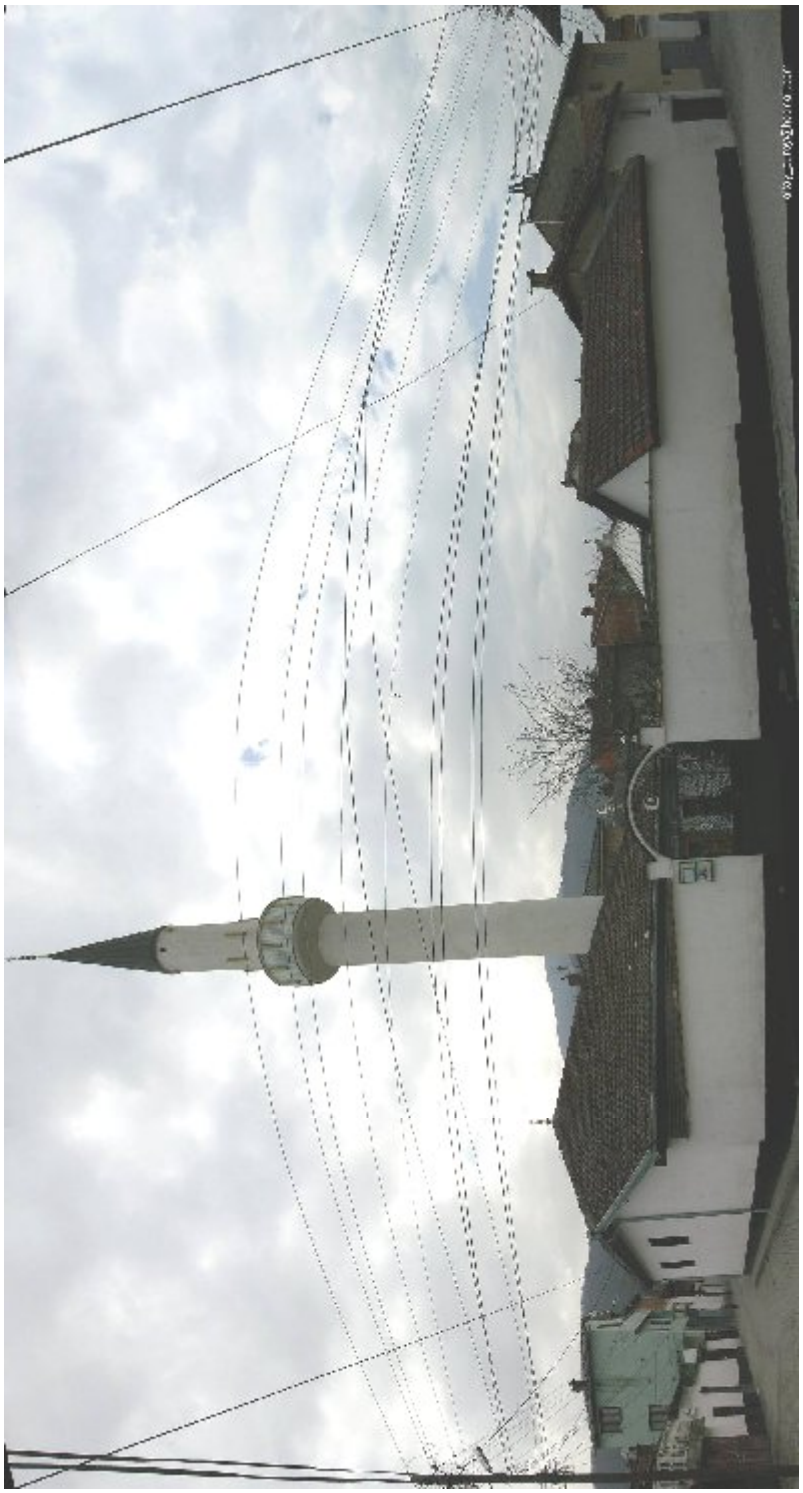

HACI KASIM CAMİİ

Hacı Kasım Camii Prizren deresinin sol kıyında İslahananın kuzeybatısında bulunur.

Cami Anadolu'dan görev icabı Prizren'e gelen baytar (veteriner) Hacı Kasım'ın adını taşır. Hicri 944/ Miladi 12 Mart 1538 yılında onaylanan Kukli Bey vakıfnamesinde mescit olarak geçer. Demek cami binası bu tarihten önce kurulmuştur. Daha geçlerde binaya minare eklenir, içine minber konulur ve Bayram ile Cuma namazlarının kılındığı cami haline dönüşür.

Kıble duvarı

Hacı Kasım Camiinin ve mahallesinin 1591 yılından önce varolduğu bu yıl içerisinde vergiye tabi tutulan mahalle sakinlerinin adları bulunduğu vergi kayıtlarından da görülüyor. Cami binasının baytar Hacı Kasım tarafından inşa edilmesiyle "Ayas Bey" olarak bilinen bu mahalle Hacı Kasım Mahallesi olarak anılmaktadır. Ama caminin hangi tarihte kurulduğunu gösteren bir delile henüz ulaşılamamıştır.

Bugün caminin iç kapısı üstünde, mermer üzerine kirli sülüs ile, çapraşık yazılı kitabe Hicri 1247 Miladi 1831–32 yılında vefat etmiş olan annesi Hatman hanımın ruhi için Prizren valisi Mahmut Paşa tarafından tamir edildiğini bildiriyor. Geniş kapsamlı tamir yapılmadığı için cami eski görünümünü kaybetmemiştir. Duvarları kerpiç ve hatıldır. Binası çatılı ve Prizren'in el yapılı kiremitleriyle örtülüdür. Sağ tarafta bulunan minaresi kesme taştan yapılmıştır, şerefesi düz bir çıkıntıdan oluşur. Minarenin dış tarafı sıvalıdır. Mihrap kıble duvarının tam ortasında oyuk şeklindedir. Mihrabın eski süslemeleri 1985 yılında duvarların yeniden sıvalanmasıyla çekilmiş, şimdi iki çiçeğin açtığı ve aralarında açmak dönemine gelmiş bir goncadan oluşan gül dalının elle

çizilmiş tasviri bulunur. Duvarlar sıvalı ve beyaz renkte badanalıdır. Mihrabın sağ tarafında duvara yapışık ahşap yapılı minber bulunur. Kıble duvarında iki, alta ve üste olmak üzere dört pencere vardır. Kuzeydoğu tarafındaki duvarda üste iki pencere, güneybatı tarafındaki duvarda alta bir ve üste iki pencere vardır. Alttaki pencereler 80 x 100 sm'dır, duvarlar ise 80 sm. kalınlığındadır. Caminin iç duvarları yerden 1.50 sm. yükseklikte tahta kaplıdır. Düz olan iç tavan tahta kaplıdır. Caminin giriş kapısının üzerinde üç ahşap direk üzerinde duran boydan boya 1.80 sm. genişliğinde mahfil vardır. Mahfilin ortasında 2 metre genişliğinde 80 sm. uzunluğunda müezzin mahfili bulunur. Mahfilin altındaki sol bölüm kadın cemaati tarafından maksure olarak kullanılmaktadır. Mahfile cami içindeki ahşap merdivenle çıkılır ve cami içinde minareye çıkaran kapıcık bulunur

Hacı Kasmı Camii ve şadırvanı

Son cemaat yerinin sol tarafı duvarlarla sarılarak ve 3,40 x 5,50 sm. ölçüsünde bir oda meydana getirilmiş. Odanın kıble duvarında basit bir oyma mihrap vardır ve mihrabın sol tarafında caminin içine bakan 80 x 100 sm ölçüsünde bir pencere bulunur. Bu odadaki mihrapta caminin içindeki mihrapta çizilmiş olan gül resminin benzeri bulunur. Caminin giriş kapısının sağında ise 3,40 x 4,50 sm ölçüsünde dört taraftan duvarla sarılı son cemaat yeri vardır. Bu bölüm cami binasından dışarı taşmıştır. Şimdi avludan son cemaat yerine kapıdan girilmektedir. Burada kuzeybatı duvarında soğuk havalarda abtes almak için abtes çeşmeleri bulunur.

Cami haziresinde hicri 1328 Miladi 1919 yılında vefat etmiş Seyfeddin Efendiye ait bir kabir bulunur. Caminin sokak kapsından girilince sağ tarafta aptes çeşmeleri bulunur.

Sokaktan geçenlerin hayırduasını almak amacıyla Hacı Kasım'ın yaptırdığı çeşme caminin sokak kapsının sol tarafındaydı. Şimdi yerinde izi bulunmayan çeşmenin yeniden yapılması için devreye girmelidir.

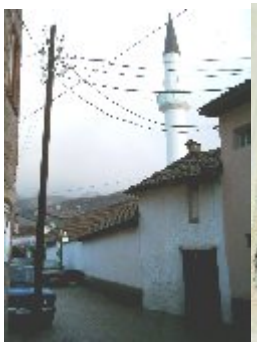

Mehmet Kukli Bey Camii'ne ait olduğu belirtildiyse de caminin iç kapı üstünde bulunan mermer kitabe Dr. M. Kemal Üzergin, Dr. Hasan Kaleşi ve İsmail Eren[14] tarafından şöyle okunmuştur:

Mahmud Paşa, Emin Paşa mâderleri af sitân

Hatmân Hanım bâ emr-i Hak çün eyledi 'azm-i cinân

Oğlı onun Mahmud Paşa âdetleri üzre müdâm

Kavl-i Resûlê imtisâl-i, hayr edüp bezl-i tuvân

Tevfik erüp dedi bunu ana Hüda'dan ey ahli

Hasbî kılup pâk mâlını hayrâta sarf ol âli-şân

Kukli Beg'ün virân olan câmii tarz-ı hüsün

Vâlidesi rûhı içün tecdid edüp, hem âbâdân

Kırıklarla çıkdı her biri târihini böyle dedi

Hûb oldı, pek ra'nâ, cedid mescid eyleye ona

1247

[14] Kemla Özergin, Dr. Hasan Kaleşi, İsmail Eren: Prizren Kitabeleri" Vakıflar Dergisi saytı VII, İstanbul 1968

KUKLİ BEY (SARAÇHANE) CAMİİ

Kentin merkez bölümünde eskiden Saraçlar Çarşısının (Saraçhane) bulunduğu Gazi Mehmet Paşa hamamının doğu tarafında, Halveti Tekkesi'nin kuzeyinde yeni posta binasının bitişiğindedir. Kukli Mehmet Bey Camii halk arasında "Saraçhane Camii" olarak bilinir. Cami binasının ünlü akıncı Vanlı (Anadoluı) Kukli Mehmed Bey tarafından yaptırıldığını, Kukli Mehmed Bey'in 1538 yılında Prizren kadısı Mustafa Avni huzurunda tespit edilip onaylanan vakıfnamesinden öğreniyoruz. Vanlı Kukli Mehmed Bey'in dedesi İlyas Kuka adına Prizren'de daha bir cami, bir mescit, bir tekke, çok sayıda dükkân ve Prizren dışında birçok cami, kervansaray, han hayrat bıraktığını öğreniyoruz. Kukli Mehmet Bey'in çok büyük ve zengin bir vakfı olduğunu konuklardan kervansaraylarında ücret alınmayacağı, kervansaraylarda hizmet edenlere ikişer akçe yevmiye (günlük) verileceği vakıfnamesinde belirtmiştir. Ayrıca bu giderlerin karşılanması için taşınmaz mallardan başka nakit olarak 50.000 gümüş sikke de hayrat olarak vakfettiği belirtilmiştir.

Caminin tamirine ait kitabe

Osmanlı hanedanına mensup olan Kukli Mehmed Bey birçok sefere katıldığı, Prizren'in 1455 yılında gerçekleşen son fethine katıldığı için vakıfnamesinde "Gazi" olduğu belirtilmiştir. Duvarları moloz taşlarla örülmüş olan Kukli Mehmet Bey Camii Mehmet Tahir efendinin menkıbelerine göre Hicri 941 Miladi 1534–35 yılında yapılmış Prizren kadısı tarafından "Evail – i şevval 944" (Mart 1538 başı) tarihinde onaylanan Mehmed bin Hayrüddin'in vakfiyesinde bu caminin vakfedilmesi, bu tarihten önce varolduğunun kanıtıdır. İç ölçülerine göre cami 8.30 x 8,30 metredir. Sekiz köşeli kasnağa oturtulan sekiz köşeli sağır kubbesi kaya parçalarıyla örtülüdür.

Mihrabı duvar oyuğudur. Dikdörtgen olan pencereleri sövesizdir. Ahşaptan yapılmış mahfili 1994 yılında gerçekleşen tamir sırasında sökülerek yerine beton sütunlu ve döşemeli yeni mahfil yaptırılmıştır. Dörtyüzaltmış yıl önce yapılmış caminin içindeki beton sütunlu ve beton döşemeli mahfil caminin iç güzelliğini tamamen bozmuştur. İçten tüm duvarlar kum ve kireçten oluşan harçla sıvalanmıştır.

Mehmet Kuki Bey Camii

Caminin giriş kapısının sol tarafında duvar oyuğu bir mihrap vardır. Bu ise caminin önceleri revak bölümünün olduğuna işarettir. Sağ taraftaki minare yüksek ve sivridir. Kubbenin oturduğu kasnak seviyesine kadar minare kaidesi kesme taştandır ve bu bölüm sıvalı değildir. Sıvasız bölümden sonra yükselen minare bölümü sıvalıdır.

Minarenin yüksekliği cami binasının zemininden kubbe tepesine kadar ki yükseklikten iki mislidir.

Cami dış ölçüleriyle 9.20 metre olup kare şeklindedir. Giriş kapısı 1.16 metre genişliğindedir. Minareye çıkaran kapı 0.59 metre genişliğindedir.

Saraçlar çarşısının yıkılmasıyla cami binasına dayanan yol, kıble tarafında inşa edilen postahane binası, batı tarafında ise ortamın örekçiliğine uymayan bir inşaat camiyi çevrenin çirkin görünüşü yüzünden yoksul bırakmıştır. Caminin güney tarafında ise Halveti Tekkesi bulunmaktadır.

Tamirine ait olan kitabe mahfili taşıyan ahşap sütunun taşıyıcı tabanında ağaç kabartmalıdır. 1991 yılındaki tamir sırasında sökülerek atılmıştır. Kitabe Prizren Kültür Anıtları Koruma Kurumunda korunmaktadır. Hacı Kasım Camiinde duran Hiciri 1247 tarihli tamir kitabede Kukli Bey Camiinin tamirine ait olduğu yazılmıştır. Hacı Kasım Camiinin adı geçmemektedir. Buna göre bu kitabenin Kukli Bbey Camiine ait olması muhtemeldir.

YENİ MAHALLE (CAFER EFENDİ) CAMİİ

Bugün Yeni Mahalle olarak adlandırılan şehir bölgesinde inşaat yapılmadan önce şehitler mezarlığının bulunduğunu kanıtlayan birçok delil vardır. Tezgir Baba, Gözcü Mahmut Baba, Cafer (Yarımbaş) Baba gibilerinin türbeleri bu çevrededir. Burada ilk ibadet yeri olan Namazgâh (Kırık Cami) da bulunmaktadır. Cafer Baba türbesine bitişik kurulan Yeni Mahalle Camii tarih kaynaklarında "Cami-i Cedid" olarak geçmektedir. Bu adla anılması için iki neden vardır. Birincisi kentte "Cami-i Atik" (Eski- Cuma Cami) ten sonra inşaatına başlandığı için Yeni Cami adını almasıdır ve ikinci neden de caminin bulunduğu çevrede yeni inşaat başlayıp Yeni Mahallenin kurulmasından sonra caminin yapılmasıyla "Yeni Mahalle Camii) adını aldığı kanısındayız. Caminin kurucusu henüz belli değildir. Ama camiye bitişik bulunan Cafer Baba[15] türbesindeki mezartaş kitabesinin okuduğumuz üç bile yüzünde " El merhum el mağfur el muhtaç, Cafer bin (okunamadı) sene 993" yazılıdır. Bu ise Cafer Baba'nın 1585/86 yılında şehit düştüğünü göstermektedir. Cami minaresi çevresinde kalan küçücük bahçede de Hasan Çelebi'ye ait olan dikdörtgen mezar taşında 1127 /1715 yılı yazılıdır. Bu tarihler caminin kuruluş tarihinin belirlenmesi için ipucu olabilir. Şimdilik caminin ne zaman kurulduğu belli değildir. Yeni Mahalle 1591 yılına ait Prizren Sancağı 'nın 55. sayılı defterinde gösterilmediğine göre o dönemlerde böyle bir adla bir mahallenin olmadığı kesindir. Daha geçlerde yapılan kayıtlarda öteki mahaller arasında "Yeni Mahalle" de kaydedilmiştir. 1883 yılında ölen Mehmed Tahir Efendi yazdığı menkıbelerinde camiden söz ederken Derviş Çelebi adında birinin kentin en önemli bölgesinde bir cami kurduğu rivayet edildiğini ve öteki camileri olduğu gibi bu camii de halk tamir ettiğini, adına da Yeni Cami denildiğini bildirmektedir. Buna göre Yeni Caminin bu yıldan çok daha önce kurulduğu kesindir. Zeten şevval 944 / 3-12 mart 1538 tarihinde tasdikleşen Prizrenli Mehmet Kukli Bey'in vakıfnamesinde şahitlerden biri Cami-i Cedid (Yeni

[15] Roksanda Timotiyeviç "Prizrenske Dzamije i Njihova Dekoracija" (Starine Kosova knjiga IX, Priştine 1989 sayfa 59-60) yazısında caminin Hasan Çelebi tarafından inşa edildiğini, bir rivayete göre Arabistan'dan gelen Cafer-beg hoca'nın savaşta şehit düşüp kopan kellesini koltuğu altına alıp can verdiği bu yerde gömüldüğünü, başının üstünde Arapça yazılı bir direğin bulunduğunu belirtmektedir. Diktörtgen şeklinde olan bu mezar taşının kitabesini okuduk.

Cami) hatibi Mustafaoğlu Mevlana Mehmed'in adı geçmektedir. Hasan Kaleşi ve İsmail Recep "Cami-i Cedid'in Prizren'in Türkler tarafından fetholunca, Cami-i Atik adı verilen Bogorodiça Levişka (Cuma Cami)'nın camiye uygulanmasından hemen sonra inşa edildiğini, bu yüzden "Cami-i Cedid" adını aldığını tahmin etmektedirler. Yeni Mahalle Camii'nin kurulduğu çevre o dönemlerde kentin önemli ticari merkezi olduğunu ve kalabalık nüfusu bulunduğunu gösteren kayıtlar vardır. Bu verilere göre Yeni Mahalle Camii'nin 1538 yılından önce kurulduğu ve Cafer Efendi'nin caminin yanında bulunan bugünkü türbeye gömüldüğü kesindir. Bu yüzden halk Yeni Mahalle Camiini "Cafer Efendi- Baba" olarak da adlandırmaktadır.

Caminin binası yıkıldı, minaresi yeni cami binasının ortasına alındı

Yeni Mahalle camiinde 1991–1996 yılları arasında yapılan tamirlerle minaresinden ve camiye bitişik olan "Mevlana Cafer Baba" türbesinden başka eskiyi andıran birşey kalmamıştır. Cami binası çevresindeki boşluklara genişlenip eski şekli ve ölçüleri tamamen yokolmuştur. Şimdi kıble tarafı 15 metre genişliğindedir, doğu tarafı 9 metredir. Mihrap, yanlarda insan boyu yüksekliğinde tuğla ile dizilmiş iki sütun üzerinde duran bir levha tahtasından oluşmaktadır. Mihrabın geçici bir süre için yapıldığı izlenimini

verdiyse de senelerce öyle durmaktadır. Bu ise bu yörelerde kurulan camilerdeki mihrap şekillerine çok zıt düşmektedir. Cami içi mihrabın yanlarında iki küçük ve batı duvarında bir büyük pencereden aydınlanmaktadır. Doğu duvarındaki pencere komşu evin duvarına çok yakın olduğundan dolayı aydınlık vermemektedir. Minber ahşaptandır. Yeni yapılmış ve 3 metre genişliğinde olan mahfil doğu duvarı ve ortada bulunan beton sütun arasında beş ahşap sütun üzerinde durmaktadır.. Batı tarafta mahfilin altında bir oda vardır. Camiye sokaktan cami binası ve Mevlana Cafer Baba türbe binası arasındaki üstü kemerli iki bölümlü kapıdan girilmektedir. Cami binası dört tarafa akıntısı olan kiremit örtülü iki bölümlü çatı altındadır. Türbe binasının devamında iki katlı yeni bir bina yapılmıştır. Binadaki odalar cami mektebi olarak kullanılmaktadır. Minare şimdi caminin kuzey duvarının ortasında kalmıştır. Oniki köşeli kaide üzerinde oturan minare tek şerefelidir. Minarenin çevresinde küçük bir yeşillik alanı vardır ve orada baş taşı kırılmış bir tümsek mezar bulunmaktadır. Dikdörtgen şeklinde olan bu mezar taşının dört bile yüzünde ki kitabede El - muteveffa el-merhum-ul mübarek Hasan Çelebi bin Ramadan, sene 1137 / 1724 yazılı olduğunu bu mezar taşına sürülmüş koyu yeşil demir boyayı titizce kazıdıktan sonra tespit ettik. Mezar taşının üst kısmı müferres şeklinde olduğunu, caminin son tamiri sırasında kırılıp yeni yapılan cami duvarının temeline atıldığını cami etrafında evleri olan müminler söylediler.

İLYAZ KUKA CAMİİ

Aynı adı taşıyan mahallede, üç sokağın birleştiği ve üçgen oluşturan doğu güney köşede kurulmuştur. Caminin avlu kapısı üç sokağın kesiştiği noktadadır. Söveleri kesme taştan olan kemerli kapı boşluğu iki tarafa açılan ahşap kapılarla kapanır. Üstü dört akıntılı sundurma/verandadır. Cami içine götüren kapı üzerinde çirkin ta'lik ile yazılı iki sıralı 70 x 47 sm. ölçüsünde Hicri 1317 Miladi 1897/98 yılında mütevellisi Ahmet Bey tarafından yaptırılan tamire ait olan bir mermer kitabe bulunur. Kitabede caminin kurucusu Vanlı (Anadolu) olan Kukli Mehmet Bey, dedesi İlyaz Kuka adına yaptırdığı ve tamire muhtaç olduğu belirtilmiştir. Kukli Mehmet Bey, Fatih Sultan Mehmed komutasındaki Osmanlı ordusunun 1455 yılında Prizren'i ikinci kez kesin olarak fetih ettiği savaşa katılan ve 1538/39 yılında onaylanan vakıfnamesinde de belirtildiği gibi birçok vakfı olan akıncıdır.[16] 1513 yılında onaylanan Prirzenli Suzi vakıfnamesinde de İlyas Kuka mahallesinden ve mescidinden söz edilir. Buna göre İlyaz Kuka mescidi 1513 yılından önce vardı ve hizmet etmekteydi. Mescit Kukli Mehmed Bey'in torunu Mehmed Bey tarafından camiye dönüştürülmüş. Üçgen şeklinde olan arazide kurulan cami binasının taş ve tuğla ile örülmüş duvarları 80 sm kalınlığındadır.

Caminin son cemaat yerindeki kitabe ve minarenin tamirine ait kitabe

[16] Daha geniş bilgi için Kukli Beg Camiine bkz.

Dört bile tarafa akıntısı olan kiremit örtülü çatı altı kubbelidir. Caminin iç kapı boşluğunun söveleri kesme taştır ve üstü kemerlidir. Bu boşluk ağaç oyma olan iki kapaklı ahşap kapıyla kapanır. Mihrap duvar oyuğudur. Üstünde bitki çizilmiş süslemeler vardır. Bunun üst kısmında öküzgözü pencere bulunur. Tamirler sırasında tamamen korunmayan ve bugüne kadar gelebilen süslemelerden caminin tüm duvarları, özellikle pencerelerin üst kısımları ve köşe yanları 15 sm. genişliğinde bitki resimleriyle süslüdür. Bu süslemeler Prizren'in diğer camilerindeki süslemelerden farklıdır. Süsleme sırasında çoğunlukla yeşil ve sarı renk kullanılmıştır. Dallar ve yapraklar yeşil, çiçekler ise sarı renkle işlenmiştir. Mihrabın üstünde dört minareli bir caminin tasviri bulunur. Mihrabın sağ tarafında ahşap yapılı minber vardır. Minber ve mihrap arasında duvara dayanmış ayaklı büyük boy saat bulunur.

Kare şeklinde olan cami 8 x 8 m. boyutundadır. Alt sırada her duvarda ikişer olmak üzere sekiz pencere, yukarı bölümde ise daha küçük ölçüde altı pencere bulunur.

Giriş kapının üzerinde 4 ahşap sütun üzerinde tam ortasında müezzin mahfili bulunduğu çardak vardır. Çardağın altında kuzeybatı tarafında 1989 yılında yapılmış abtes çeşmeleri bulunur.

Mihrap üstündeki öküzgöz çevresi ve onun üzerindeki cami tasviri korunamadı

8 x 5 m. ölçüsünde olan son cemaat yerinin geçlerde duvar ile sarıldığı, duvar içinde kalan ahşap sütunlardan ve çatı ağacının altında bulunan kemerlerden bellidir. Güneybatı tarafında son cemaat yerinin önceleri beş ahşap sütun üzerinde durduğu, sütunlar arasında hafif yaylı kemerlerin bulunduğu izler bellidir. Kemerlerin tümsek üzerinde dört yuvarlak pencere ve içbükeylerde üstü kemerli üç büyük pencere ve kapı üstünde bir yuvarlak pencere bulunur. Ortanca içbükeyde ise son cemaat yerine götüren kapı vardır. Yan duvarlarda alt ve üst sırada ikişer, cami binasını son cemaat yerinden bölen duvarda ise iki pencere bulunur. Son cemaat yerinde 1992 yılında ahşap direkler üzerinde merdivenlerle çıkan katlı namaz yeri yaptırılmıştır. Bu, camide ibadet etmek için gelen kalabalık cemaate yer sağlamak amacıyla yapılmıştır. Caminin sağ tarafında bulunan minareye son cemaat yerinden çıkılır. Minare kesme yaştan örülmüş ve dış taraftan sıvalıdır.

Mahfil

Cami avlusu kabristandır. Altı mezar bulunur. Dört mezarın baş taşları kitabelidir. Caminin sokak kapsından cami binasına götüren yolun sol tarafında ilk kabir H. 1291 Miladi 1874 yılında vefat etmiş İsmail'in oğlu merhum Hacı Recep'e aittir. İkinci mezar H. 1293

Miladi 1876 yılında vefat etmiş merhum Hacı Recep'in ailesi Ümigül hanıma aittir. Saü taraftaki silindir şeklinde mezarın mermerden olan baş taşında H.1321 Miladi 1903 yılında vefat etmiş Hacı Murat'ın oğlu Ömer Ağa'ya aittir. Cami binasının sol tarafındaki mezar H. 1309 Miladi 1891 yılında vefat etmiş Hacı Recep'e aittir.[17]

Cami avlusu iki bile sokak tarafından demir parmaklıklı on pencere boşluğu bulunan 3,50 metre yüksekliğindeki duvarla sarılıdır. İki kanatlı ahşap kapı ile kapanan kapı boşluğunun üstü dört tarafa akıntısı olan kiremit örtülü ahşaptan yapılmış tandırdır, iç tarafı ise verandadır.

Caminin sokak kapsı

Caminin giriş kapsı

[17] Daha geniş bilgi için Mr. Hamit Altıparmak : Kosova-Prizren Osmanlı Eserleri , Bay yayınları , 2001 Prizren kitabına bakınız.

MÜDERRİS ALİ EFENDİ CAMİİ

İliyaz Kuka Camii'nden Papaz Çarşısına çıkaran sokağın 50 metre ilerisindeki dört yolun köşe başında bahçe içinde kuruluşmuş bina Müderris Ali Efendi Camii'dir. Binası, dört yana akıntılı olan kiremit örtülü çatı altında duvarları moloz taştır. Halkın "Ali Hoca Camisi" olarak da adlandırdığı caminin kurucusu Müderris Ali Efendi olduğunu Prizrenli Mehmed Tahir Efendi bir menkıbesinde yazmaktadır ve türbesinin cami haziresinde bulunduğunu bildirmektedir. Bundan sonraki kaynaklardan Prizren'de Rus konsolosu olan İvan Yastrebov mektep olarak kullanılan binanın H.989 Miladi 1581 yılında camiye dönüştürüldüğünü, Prizrenli Hacı Ömer Lütfi'nin "Tevharisinde"ki bir mersiyede Müderris Ali Efendi'nin H.1031 Miladi 1621 yılında öldüğünü yazmaktadır. Oysa henüz kimliğini tespit edemediğimiz şair İmam-zade Kemal'in elimize geçen Müderris Ali Efendinin ölümüne sunulmuş bir mersiyede cami binasının bu tarihten çok önce kurulduğunu öğreniyoruz. Şair İmam-zade Kemal mersiyesinde Müderris Ali Efendinin H.931 Miladi 1524 yılında öldüğünü bildirmektedir. Bu tarih gerçeğe en yakındır, çünkü diğer yazılı kaynaklar binanın ilkin mescit olduğunu, hatta bile mektep olarak kullanıldığını, 1581 yılında camiye çevrildiğini bildirmektedirler. Bu yazılı belgelere göre mescit binasının 1524 yılından önce yapıldığı kesinlik kazanmaktadır. Cami binasının yapılışında kullanılan harç, malzeme ve geçlere kadar ayrı bir bina olarak duran Müderris Ali Efendi türbesi, caminin onun tarafından yaptırıldığını da kanıtlamaktadır.

Ali Efendi'nin müderris olarak bilinmesi bir rastlantı değil, onun gerçekten medresede müderris olduğundan dolayı böyle anılmaktadır. Mehmed Tahir Efendi, Müderris Ali Efendi'nin Baydavi'nin Kur'an tefsirinin yorumunu yaptığını yazmaktadır. Buna göre Ali Efendi'nin medresede öğretim üyesi olmasından başka bilim çalışmaları da yaptığını göstermektedir. Bilgin olmasından dolayı "Mevlana" olarak da anılmaktadır. Çevre "Mevlana Ali Efendi"yi evliyalardan saymaktadır. Keramet sahibi olduğu mersiyenin şu dizelerinden görülüyor:

“Zatı kerametiyle meşhur idi cihanda

Olmuş zamir pak imiyle dünne mahzen”.

Müderris Ali Efendi Camii

Bu yüzden de belki Müderris Ali Efendinin kabrinin bulunduğu yere türbe yapılmış ve türbe ziyaret edilen bir kutsal yer halini almıştır. Batıl inançların etkisinde kalanlar çeşitli derde ve sıkıntıya derman olacağına inananlar türbeyi ziyaret bu amaçla da ziyaret etmekteler ve adak bırakmaktadırlar. Cami binası Kızıl Haç Örgütü’nun deposu olarak kullanılırken 1975 yılında çıkan yangında yanıp kül olurken cami binasına bitişik olan Ali Efendi türbesinin yangından hasar görmemesi onun ruhunun kötülükten korumakta güçlü olduğuna inananlara yeni bir kanıt oluşturmuştur. Yanan cami binası 1988 yılında esnafın ve İslam Birliğinin katkılarıyla tamir edilirken türbe binası tamir edilmemiş ve bakımsız kalan türbe yıkılmaya

terkedilmiştir. Ali Efendi kabrinin üzerinde bina yıkıldıktan sonra kabir onarılıp adının yazılı bulunduğu baş taşı dikilmiştir.

Tüm ahşap ve kiriş bölümleri yanan cami binası eski şekline göre tamir edilmiştir. Tamir diyoruz, oysa bu eski temeller üzerinde kurulmuş yeni bir cami oldu. Üstü çatılı olmasına rağmen iç tarafından sekiz köşeli kubbe mevcuttur. İçten geçmeli tahta ile kaplı olan kubbe Selçuklu dönemi cami mimarisini andırmaktadır. Caminin içinin aydınlık-bol ışıklı olması için yarayan pencereler kıble duvarında alt sırada iki büyük ve üst sırada iki küçük dikdörtgen şeklindedir. Duvar oyuğu olan mihrabın üstünde öküzgözü vardır. Kuzey duvarında alt sırada dikdörtgen şeklinde iki büyük pencere ve üst sırada dikdörtgen şeklinde üç pencere bulunur. Güney duvarına bitişik ahşap yapılı minber ve alt sırada duvarın öbür tarafında bulunan odaya bakan büyük bir pencere bulunur. Aynı duvarda yandaki odaya götüren bir kapı ve minareye çıkaran bir kapıcık bulunmaktadır. Batı duvarında ise son cemaat yerinin kuzey tarafında namaz odasına dönüştürülen boşluğa bakmaktadır. Son cemaat yerinin güney tarafı da namaz odası olmuştur. Yanlardaki bu iki oda arasında kalan gezinti caminin iç kapsına götürmektedir. Caminin iç kapsının söveleri kesme taşlıdır ve kapı açığının üst kısmı kemerlidir. Caminin sokak kapsı da aynı şekilde yapılıdır.

Cami binasının duvarları 85 sm. kalınlığındadır ve içteki boşluk 7,50 x 7,0 metredir. Camiye bitişik olan güney taraftaki odanın iç ölçüleri 7,50 ve 3 metredir. Bu oda camiye ait olan mektep odasıdır.

Sokaklarla sınırlı olan üçgen şeklindeki cami arazisi yol tabanından iki metre yüksek olan moloz taşlarla örülmüş duvarlarla sarılıdır.

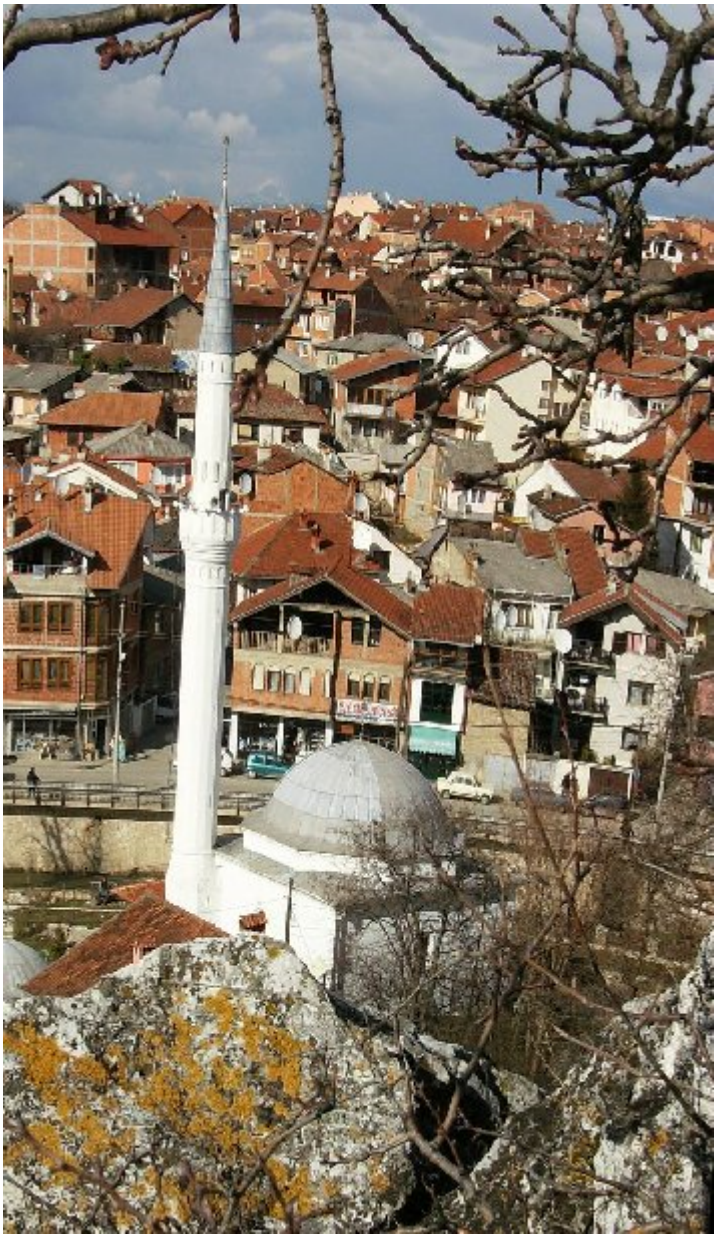

MAKSUD PAŞA (MARAŞ) CAMİİ

Prizren deresinin sol tarafında, kalenin altında Maraş (Farsça serin demek) olarak bilinen semte tek kubbeli olan Maksud Paşa Camii Maraş camii olarak da bilinmektedir. Cami 1708–1710 yılları arasında Şeyh Süleyman Efendi Acize Baba tarafından kurulan Saadi tarikatına ait tekke binasının bahçesine bitişiktir. Caminin kitabesi yoktur. Mehmed Tahir ef. Menkıbesine göre caminin banisi Maksud Paşa'nın, Seyyidi Bey'in ve Kasım Bey'in ağabeyi olduğunu, varlıklı ve itibarlı ailenin çocuğu olarak eğitim görüp ve sadrazamlığa aday olmaya kadar yükseldiğini, Kars ve Mısır valisi olduğunu bildirmektedir. 1642–1644 yıllarında vali iken öldürülen Maksud Paşa'nın bu camiyi bu tarihten önce yaptırdığı tahmin edilmektedir. Caminin Sinan Paşa Camii'nin kopyası olmasını istemişse de cami Suzi Çelebi Camiinin büyüklüğündedir. Mimarisi bakımından ise ondan küçük olan Kukli Mehmed Bey (Saraçhane) camisinin kopyası olmuştur. Caminin dış, iç görünümü, mahfili, kubbesi ve minaresi Kukli Mehmed Bey camiine benzemektedir. Bu iki caminin kubbeleri sekiz köşelidir ve cami duvarları Prizren deresinde varolan moloz taşlarla örülmüştür. Dış duvarlarla 10.20 x 10.20 m. büyüklüğündedir. Maksut Paşa camisinin minberi bulunmadığını ve Hasan Çelebi adında birinin camiye minber yaptırdığını da Tahir Efendi bildirmektedir. Osmanlı Devletinde

Maksut Paşa (Maraş) Camii ve Sadi Tekesinden kalan Süleyman Efendi Acize Baba Türbesi

minbersiz camide cuma namazları kılınmadığı ve cuma namazları büyük camilerde kılındığına göre Maksut Paşa Camii önemli camilerden olmadığı ve inşaatı Maksut Paşa hayatta iken tamamlanmadığı anlaşılmaktadır. Cami Maksut Paşa hayatta iken

tamamlanmış olsaydı muhakkak minberi de olurdu. Mısır valisi olan bir paşa cami binasından başka cami çevresinde mektep binasına benzer ek bina da yaptırırdı.

Maksut Paşa camiinin 1700 yılından önce de varolduğunu ve hizmete açık olduğunu bu yılda caminin doğu tarafında kurulan Sadi Tekkesi de kanıtlamaktadır. Sadi tarikatının şeyhleri ve dervişleri namazlarını camide kıldıktan sonra tekkede zikir yapmaktadırlar. Tekke Maksut Paşa Camii bitişiğinde kurulduğu için ayrı bir caminin kurulmasına gereksinme kalmamıştır. Tekke kurulduğu zaman Maksut Paşa Camii olmasaydı muhakkak tekke arazisi içinde Süleyman Efendi Acize Baba tarafından bir cami de kurulurdu.

Daltulum Bayırından Prizren Kalesi, Maraş ve Maksut Paşa Camii

Cami binası uzun zaman tamir görmediği için harap bir halde iken Belediye' nin imar ve iskân müfettişliği tarafından çevreye tehlikeli olduğu gerekçesiyle yıkılması emredilince kimi hayırsever vatandaşların yardımıyla 1991 yılında tamir edilmiştir. İç ve dış sıva kaldırılarak yeniden sıvalanmıştır. Pencereler değiştirilmiş, kubbe kurşunla kaplanmış, bahçede şadırvan yaptırılıp kubbe altına alınmıştır. Avlu duvarları yerden yukarı bir metre yüksekliğinde yapılıp üst kısmı demir parmaklıklarla kapanmıştır. Caminin yıldırımdan yıkılan

minaresinin şerefe üstü uzun yıllar yıkık kaldıktan sonra 1968 yılında tamir edilmiştir. Caminin kıble duvarında sağ taraftan giriş kapısı bulunmaktadır. Kapının sol tarafında duvar oyuğu mihrap vardır ki caminin önceleri son cemaat yerinin varolduğunu göstermektedir. Mihrabın üstünde son cemaat yerinin çatısını tutan tabanların izleri bulunmaktadır. 1934 yılında çektirilmiş olan bir fotoğrafta caminin 1o ahşap direk üzerinde çatısı duran son cemaat yerinin varolduğu, el kiremidi ile örtülü olduğu görünüyor. Mihrabın sol yanında kemerli bir pencere bulunmaktadır. Bugün son cemaat yerinin yarı kısmı caminin havlu duvarları dışında kalmış, sokağın bir parçasını oluşturmaktadır. Öteki üç bile duvarda alta ikişer ve üste birer pencere bulunmaktadır. Tüm pencerelerin üst kısımları kemerlidir. Caminin içinde bulunan minber ağaçtandır, 2,50 sm. genişliğindeki mahfil betonarmedir. Ön kısmı şişe işli ağaç korkulukludur.

Maksut Paşa Camii ve sağda asırlık Anıt Ağacı

Mahfile caminin içinde kuzey duvara yapışık olan merdivenlerden çıkılmaktadır. Mahfilin altı, korkulukla ayrılmış mensuradır. Minare caminin sağ tarafında, camiye giriş kapısının sağındadır. Dört köşeli minare kaidesi camiden dışarı taşmıştır. 1977 yılında camiyi ziyaret

eden Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi minare kaidesinin beşi dışarıda on köşeli olduğunu bildirmektedir. Bu kaide üzerinde kesme taştan yapılı olan minare 14 köşeli ve sıvalıdır. Caminin dış ve iç duvarları beyaz boya ile badanalıdır. Cami haziresinde baş taşı kitabesiz olan bir mezar bulunmaktadır. Mezarın kime ait olduğu henüz kesin değildir. Camide birzamanlar vazife gören bir imama ait olduğunu söyleyenler vardır.

2006 yılında cemaat caminin son cemaat yerini yaptırarak üstünü kapatmış, etrafını pencere ile sarmıştır. Bahçede bulunan mezar halk tarafından "Çiçek Baba" olarak adlandırılmaya başlamıştır.

Prizren Deresi, Maksut Paşa Camii ve şadırvanı

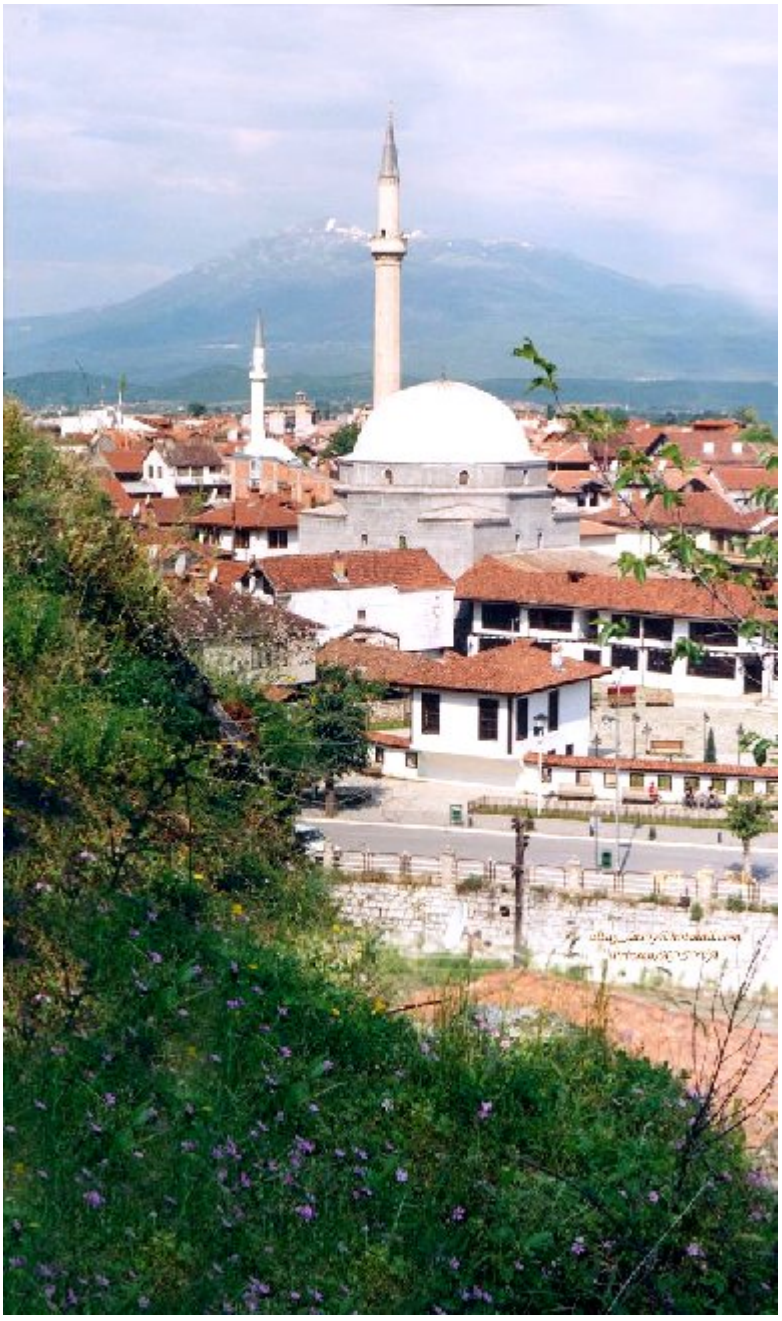

MEHMED PAŞA (BAYRAKLİ) CAMİİ

Mehmet Paşa Camiinin öncephesi ve mahalle evleri

Prizren deresi'nun sağ kıyısında kurulmuş Gazi Mehmed Paşa külliyesi halkın "Bayraklı" olarak adlandırdığı cami, medrese binası, müderris konağı, kütüphane, dokuz lüleli abtes çeşmesi, türbe, selamlık ve kuzeye doğru elli metre uzaklıkta çifte hamam gibi binalar bugün de Prizren'in gözde bir mimari bütünlüğünü oluşturmaktadır. Cami ise Prizren ilinin en güzel, en büyük ve birinci seviyede olan merkez camiidir. Caminin kurucusu Mehmed Paşa hakkında araştırma yapan araştırmacılar tahminlere dayanarak onun kimliğini belirtmeye çalışmaktadırlar. Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi ise inandırıcı kanıtlarla şu bilgileri vermektedir: "... Paşa' nın bir ara Köstendil Sancağı beyi olduğunun anlaşılmasıdır. Bu bir ip ucudur. Sicill-i Osmanî Dülkadir oğullarından Ummi Şah Han evladından olup, büyük babası Alauddin'in vefatı üzerine İran'a firar ve 940'da Tebriz'de Kanuni Süleyman'a iltica eden Mehmed Han'ın, Paşa unvanıyla devlet hizmetine alındığını, evvela Erzurum valisi, Niğbolu ve Köstendil Sancaklar Beyi 950'de Bosna valisi, bir aralık Semendere Beylerbeyi olup 977 Kızanlık'da vefat ettiğini yazar. Kendisine Cenap diye hitap edildiğini, Ali Bey isminde bir kardeşi olduğunu ve akebi kalmayıp hayrat yaptığını bildirir (Mehmed Süreyya: Sicil-i Osman 118–119 s)" bildirmektedir. Caminin paşanın vefatından önce inşa edildiği Mehmet Paşa vakfiyesinden de bellidir. Tahir Efendi Menkıbelerinde caminin 952 /1545 yılında inşa edildiğini, mübarek günlerde minaresine bayrak çekildiği için halk tarafından "Bayraklı Camii" olarak da adlandırdığını bildirmektedir. Caminin giriş kapısı üzerinde duran 40 x 40 sm. ölçüsünde mermer üzerindeki kitabenin Mehmed Paşanın ölümünden dört yıl sonra 981 /1573-74 yazılıp takıldığı seneyi göstermektedir. Bu

görüşümüzü cami bahçesinde yaptırılan Türbe binası da kanıtlamaktadır. Çünkü türbe binası caminin tamamlanmasından sonra inşa edilmiştir. Buna göre Gazi Mehmed Paşa vefatından önce hem camiyi hem de hiç kimsenin gömülmediği bu türbe binasını inşa ettirmiştir. Vakfiye'de Mehmed Paşa Köstendil sancağı beyi iken "tefekkur-i tam" edip hal-i hayatında mülahaza-i akibet ile, "ed-dünya mezraatü-'l-Ahiret", hayrat ve hasanat yapmaya karar verdiğini ve bunun Prizren'de bir cami, bir medrese Prizren kazasına tabi Nişane (Nişor ?) köyünde bir cami ve mektep yapıp Memi Şah bin Mahmud'u mütevelli tayin eylediği, şehirde sakin olan evlatları Osman, Mustafa Beylerin ve Ayşe Hanımın Üsküp ve Prizren livaları kasam-ı askerisi Ahmed bin Mustafa huzurunda "İkrar ve takrir hükümleri" ile sübut olup vakfiyenin sıhhati tescil olunmuştur. Bu hayratların bakımları için vakıfnameye göre Prizren'de 34 dükkan, çifte hamam, İvranye'de bir hamam, Nişane köyünde iki değirmen, Selanik'de Gelmerye (?) kapısı yakınında üç yahudihane, Selanik'de 17 dükkan, Selanik'de bir han, 430.000 akçe vakfedildiği görülmektedir. Vakıfnameye göre Prizren'deki cami yakınında bir imaret ve 5 ocaklı bir kervansarayın inşası da vasiyet edilmiştir.

Gazi Mehmet Paşa Camisinin son cemaat yerive revakın ağaç işleme sütunlarından biri

Bu bilgilere göre Gazi Mehmed Paşa camiinin inşaatı en az 15 yıl sürdüğü bellidir. Yanlardaki namaz alanlarıyla ve son cemaat

yeriyle ve camiye bitişik veya cami dolayındaki külliyenin böylesi büyük, böylesi güzel mimari eserlerinin meydana getirilmesi için bugünkü koşullarda bile çok zamana ve paraya gerek vardır. 1994 yılında yapılan geniş bir onarımla eski biçimi, süslemeleri tamamen koruma altına alınan Gazi Mehmed Paşa camii sekiz köşeli kasnağa yerleştirilen kürevî köşeliklere oturan tek kubbelidir. Kubbe dıştan bakırla örtülüdür, iç kısmı ise sıvalı ve daireler içinde çizilmiş bitkilerle süslüdür. Kubbenin oturduğu kasnağın her yüzünde birer pencere vardır. Sekiz köşeli kasnak caminin dört köşeli gövde duvarına oturur.

Gazi Mehmet Paşa Camii ve külliyesi

Bu duvarların her yüzünde üstleri kemerli 2 altlık, 2 üstlük ve mihrap üstünde büyük bir öküzgözü pencere vardır. Öküzgözü pencere camı üzerinde içerden işlenen iki üçgen siluetinin çarpışmasıyla beş uçlu yıldız oluşmuştur. Üst ve alt sıradaki pencereler de iç taraftan paralel kesişen çizgilerle tespişte dilimini oluşturur. İç taraftan bu pencerelerin arasında aynı büyüklükte duvara birer pencere resmi çizilmiştir. En alt sıradaki pencereler ise dikdörtgen şeklindedir ve açılan iki pencere kanadıyla kapanır. Mihrap duvar oyuğudur, yanlarda iki mermer sütun ve kenarlıklar duvardan dışarı taştırılmıştır. Minber dolu korkulukludur, yanlarda büyük kabartma ve büyük bir kursla süslüdür. Mahfil altı ahşap direk üzerinde durmaktadır. 5 x 3 m. büyüklüğünde olan mahfile tahta merdivenlerle çıkılmaktadır ve çıkışta merdivenlerin üstü bir kapakla kapanarak üzerinde de kılınmaktadır. Caminin içi sade süslemelidir. Süslemeler dışındaki alan badanalıdır. Tek şerefeli ve kesme taştan olan minareye son cemaat yerinden girilmektedir. Cami binasının hem solunda hem de sağında örtülü ve kapalı namaz yerleri bulunur. Ahşap direkler üzerinde duran bu son cemaat yeri ve yanlardaki namaz odalarının tavanları paçalı tahtadır. Son cemaat

yerinin iki bile yanında birer duvar oyuğu mihrap vardır. Son cemaat yeri cami bahçesine doğru ahşap korkulukludur.

Caminin geniş bahçesinin kuzey köşesinde altı köşeli silindir biçiminde bir türbe binası vardır. Üstü altı tarafa akıntılı kiremit örtülü külahla örtülü olan bina içinde kimse gömülü olmadığı için bir ara "Merhamet" yardımlaşma derneğinin dairesi olarak kullanıldı. Şimdi bu bina kütüphane olarak kullanılmaktadır. Duvarları kesme taştan yapılmış olan türbe binasının iç duvarlarının her yüzü kitabelidir ve her duvar yüzünde birer altlık ve birer üstlük pencere bulunur. Gazi Mehmed Paşa 977 yılında Kızanlık'ta vefat ettiği için buraya defnedilmemiştir.

Kütüphane olarak kullanılan türbe amaçlı inşa edilen bina

Gazi Mehmed Paşa Camii içinde akan abtes çeşmeleri özel kaptajdan getirilen su ile akarken 1995 yılında Belediye Su İşleri Şirketince Maraş'taki kaptajı tahrip edilmiş, şimdi su şehir su şebekesinden getirilmiştir. Camiye bitişik kütüphane binası ve medrese binası ve az ilerde ki çifte hamam binası Belediye Kültür ve Doğa Anıtları Koruma Kurumunca kullanıldıysa da son derece bakımsızlık yüzünden perişan haldedir.

Mehmed Paşa Camii kitabesi 981/1573–74

Yine Paşay-ı Mehmmed Gazi

İtdi bir Cami'-i şerif ihya

Yapmadı anı şöhret-i afet içün

Eyledi belki Hakk içün mahza

Şehr-i Pür-zeyn'de cami'- i simin

Kıldı bu şehri cennetü'l-me'va

Şeyh ' Ali kasd idüp didi tarih

Ceddedallahu Ka'betü'l-fukara.

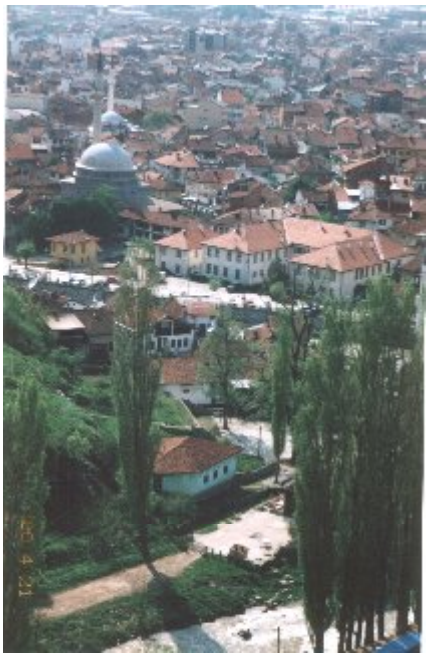

Daltulum'dan cekilmiş Gazi Mehmet Pasa Camii çevresi, giriş kapısı ve abtes musluğu

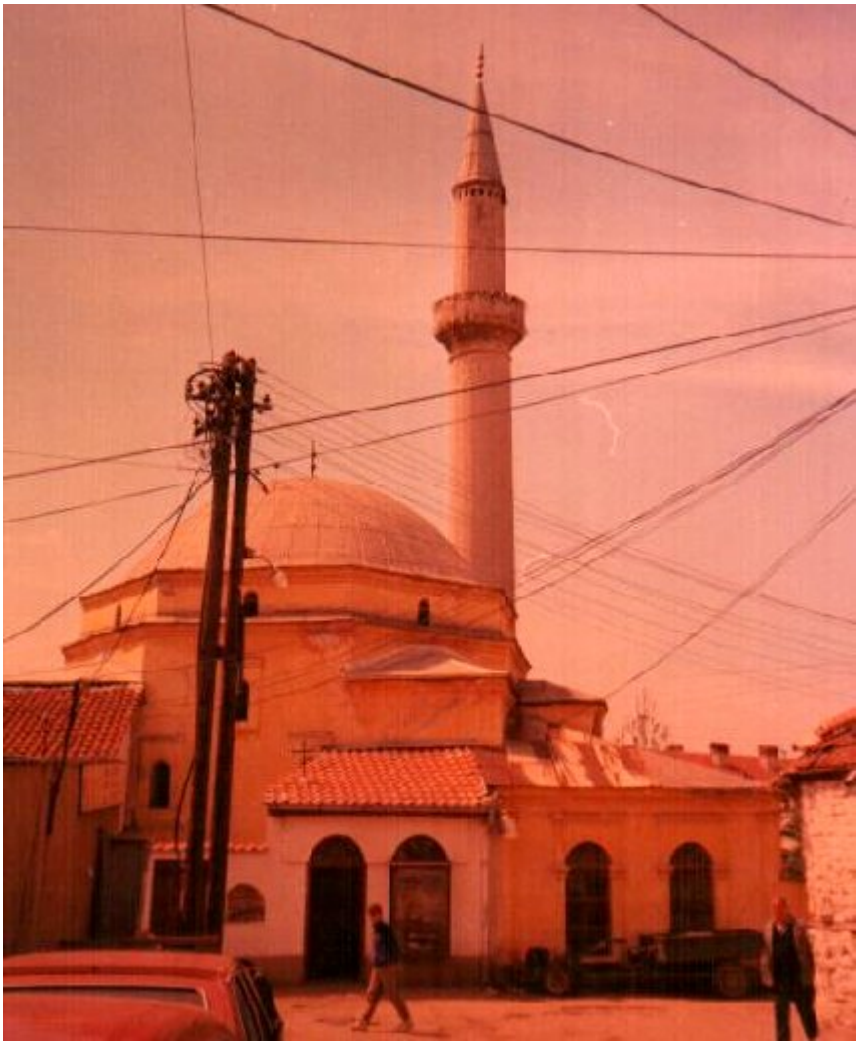

KATİP SİNAN CAMİİ

Halkın “Levişah” olarak da adlandırdığı Katip Sinan Camii hakkında Dr. Hakkı Ayverdi bahsederken Tapu 142–143 s. 24922 No’lu kayıtta mevcut olduğunu ve Prizrenli Rüstem Paşa’nın cami imamı için bir dükkan vakfettiğini, Ömer Çavuş mescide minber koyarak camiye döndürdüğünü bildirmektedir. Giriş kapının üzerinde 40x55 boyutundaki kitabe Hicri 1311/1893–94 yılında camiden yapılan onarım ve değişikliklere aittir. Caminin kuruluşuna ait asıl kitabeye henüz ulaşılmamıştır. Casmi imamı için bir dükkân vakfeden Prizrenli Rüstem Paşa 1861 yılında Prizren vilayeti valisi iken vakıfnameyi yaptırdığına göre, caminin o yılda hizmet ettiğini anlaşılmaktadır. Caminin bitişiğinde Veli Baba türbesi son tamirden önce 1988 yılında kuburun çekilmesiyle soğuklarda namaz kılınan oda yapılmıştır. Veli Baba’nın Horasan’dan gelen Veli Şah adında bir bilginin olduğu ve Prizren’de bulunduğu sırada vefat edip mezarına türbe yaptırıldığı rivayet edilmektedir. Veli Şah’ın türbesinin etrafında mezarlığın bulunduğuna işaret eden mezar taşlarının sökülmesiyle Tumba olarak bilinen meydanlık oluşmuştur. Veli Şah türbesinin bitişiğinde Kâtip Sinan mescidinin ve evlerin kurulmasıyla burası “Levişah” mahallesi olarak kayıtlara geçmiştir. 1591 yılına ait Prizren Sancağı kayıtlarında “Levişah Mahallesi” kayıtlıdır ve bu mahallede 50 hanenin bulunduğu, belirtilen isimlere göre tüm ahalinin Müslüman olduğu görülüyor. Mahallenin Ali ve Mehmed isminde iki imamın ve Ahmed ile Ramazan adında iki müezzinin bulunduğu kayıtlıdır. Bu bilgilere göre mahallede 1591 yılında ibadet yerinin bulunduğu ve bu şahısların orada imam ve müezzin görevlerini gördükleri ağırlık kazanmaktadır. “Levişah” kelimesinin türbede yatan Veli Şah’a ait olduğu kesindir. “Levişah” sözcüğünün Prizren’de yaşayan milletlerin dilinde bir anlamı yoktur. Bu verilere göre bugünkü cami binasının 1591 yılından önce kurulduğu kesinlik kazanmaktadır.

Tamamı kesme taştan yapılmış iç ve dış duvarları sıvalı olan cami binası kare şeklindedir. İç ölçüleriyle 8,65x8,60 metredir. Duvarlar 1,0 metre kalınlığındadır. Sekiz köşe çifte kasnağa oturan tek kubbesiyle, kürevî köşelikleriyle ve cami girişinin solunda türbenin ve sağındaki son cemaat yerinin bakır kaplı çatısı ve minaresinin cami

binasına orantılı yükseklikte olmasıyla Gazi Mehmet Paşa (Bayraklı) camisinin küçük şeklini andırır. Kubbenin oturduğu kürevî köşeliklerin ortaları ve püskül kısımları istalaktitlidir. Caminin çok tamir görmesine rağmen aslını kaybetmemiştir. Ancak 1995 ve 1996 yıllarında yapılan son onarım sırasında camiden taşırılmış olan türbe yeri ve kuzey tarafındaki bölümü caminin son cemaat yerine dönüştürülmüş ve son cemaat yerinin üstüne bir kat çıkılıp cemaat için yeni namaz yeri kazanılmıştır. Mahfille bağlı olan cumba şeklindeki müezzin yeri yeni yapılan kat ile yokolmuştur. Caminin iç duvarları düz renkle badanalıdır. Mihrap duvar oymasıdır, üstü istalaktitlidir. Mihrabın üstünde, kubbe kasnağının altında öküzgözü pencere bulunur. Üç bile duvarında altlı üstlü ikişer ve ortalarında birer pencere vardır. Pencereler içten dıştan taş sövelidir. Kubbenin oturduğu sekizgenli kasnağın her tarafında birer ve mahfilin devamı olan cumbanın sağ ile sol tarafında birer pencere bulunur. Bu pencerelerin ve duvarlardaki üst sırada pencerelerin üst tarafları kemerlidir. Minber taş ve mermerden yapılıdır ve eski şeklini korumaktadır.

Katip Sinan Camii kıble duvarı

Cami minaresi kesme taştan yapılıdır ve şerefe bir sıra dış ile kaidesinden taşmaktadır. Korkulukları mermerdir. Minareye son cemaat yerinden gelinen locadan çıkılır.1988 yılında minare onarılıp sıvalanmış ve kapağı değiştirilip eskisinden iki misli daha uzun yapılmıştır.

Katip Sinan Camii'nin son cemaat yerinin bir önceki hali (1990)

Doğu batı ve kuzeybatı tarafındaki arazi üzerine beş dükkan yaptırılarak caminin sadece ön tarafından küçük bir avlusu vardır ve bu bölüm 1ö50 metre yüksek duvarla ve duvarın üstünde demir parmaklıkla sarılıdır. Duvarın iç tarafında aptes çeşmeleri bulunur. Sokak kapısının kenarları dış taş sövelidir ve üst kısmı kemerlidir. Kapı üstündeki iki tarafa akıntılın olan veranda kurşun kaplıdır.

Prizren'in küçük camileri arasında en güzeli olan Kâtip Sinan Paşa Camiinde korunan kitabe şöyledir:

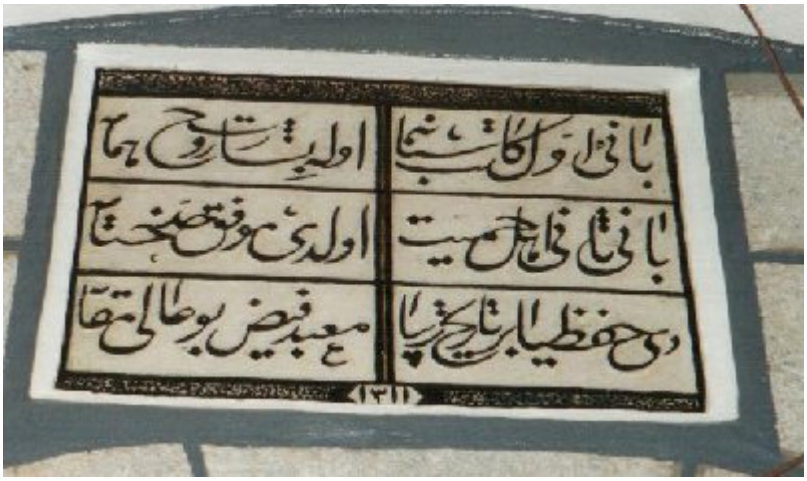

Bani- i evvel Kâtip Sinan'a // Ola beşaret ruh-i hümana

Bani-i sani ehl-i hamiyyet // Oldu muvaffak ciddi hitama

De Hıfzıya bir tarih-i ziba // Ma'bed-i feyz bu ali mekana.

1311 / 1893–94

Kale altından Prizren görünümü

SİNAN PAŞA CAMİİ

Binasının yüksekliğiyle ve uzun ince minaresiyle dikkatleri toplayan Sufi Sinan Paşa Camii Prizren deresinin sol kıyısında, kentin merkezi olan "Şadırvan" da bulunur. Caminin kurucusu Sufi Sinan Paşa, Budin, Kars, Erzurum, Bosna gibi Beylerbeyi, Sadaret kaymakamı, Bosna ve Şam valisi gibi görevlerde bulundu ve ardına bıraktığı birkaç vakıf eserlerinden 1615 yılında inşaatı tamamlanan kendi adıyla anılan Sinan Paşa Camii en önemlilerinden biridir. Bina Prizren'in en büyük camisidir. Dış ölçüleriyle kare şeklinde 17,80 metredir. 6,20 metre derinliğinde olan mihrap bölümüyle kıbleye doğru caminin uzunluğu 24 metredir. İç kısmı 14 metre çapındaki kubbe altındadır. Caminin temelde dörtgen yapısı dışına taştırılmış olan mihrap bölümü ise yarı kubbeyle örtülüdür. Yerden yukarı üçüncü sıradaki pencerelerin üst hizasında cami duvarlarının köşeleri kesilip sekizköşelik kasnak oluşturulmuştur. Bu kasnağın üzerinde kurşun kaplı kubbe durmaktadır. Kubbenin altındaki sekizköşelik kasnağın herbir yüzünde üstü kemerli birer pencere bulunmaktadır. Bunların altında dört bile duvarda üstü kemerli birer pencere ve bu pencerelerin altında ikişer pencere, onların altında üçer pencere ve ilk sırada dikdörtgen üçer pencere vardır ve bu pencereler geçmeli demir parmaklıdır. Minare cami girişinin sağ tarafındadır. Kesme taştan yapılmış dikdörtgen kaidenin üzerinde altı köşeli bölümden sonra oniki köşeli sivri minare yükselmektedir. Tek şerefeli olan minarenin yüksekliği 43,5 metredir. Minarenin oniki köşeli bölümü sıvalıdır.

Taş Köprü'den Sinan Paşa Camii ve çevresi

Sinan Paşa Camii'nin kıble duvarı

Caminin iç duvarları bitki şekilleriyle süslüdür. Barok üslubunda işlenen süslemeler caminin tüm 43 penceresinin üstünde ve çevresinde yoğundur. Mihrap üstündeki süslemeler arasında bir kubbeli ve dört minareli bir caminin resmi işlenmiştir. Minareler üçer şerefelidir. Bu resmin altındaki pencerenin iki bile tarafında etrafı bitki şekilleriyle süslü çerçeve içinde birer yazı vardır. Sol taraftaki çerçeve içine alınmış yazı caminin kuruluş tarihine aittir " Tarih-i bina, misall-i cennet, sene 1o24 " yazmaktadır. Bu ise caminin 1615 yılında kurulduğunu göstermektedir. Sağ taraftaki çerçeve içinde ise "Sahibü'l-hayrat Sinan Paşa" yazmaktadır ki bu caminin kurucusunu bildirmektedir. Yapılan araştırmalar sonucu duvarlarda ve özellikle minberin altındaki geçidin batı tarafındaki üst mermer kolonda yazılar ve tarihler camide yapılan tamir ve yeni süslemelere aittir. Taş Köprü,

Sinan Paşa Camii ve Şadırvan Meydanı huzur ortamıdır

Caminin giriş kapısının sağ tarafında yedi mermer sütun üzerinde duran mahfil vardır. 1,90 santimetre kalınlığında kesme taş olan cami duvarları iç taraftan sıvalı ve süslü iken, dış taraftan sıvasızdır.

Birinci Dünya savaşından sonra askeriye deposu olarak kullanılan Sufi Sinan Paşa camii 1924-1927 yılları arasında Aya Yorgi (Sveti Arhangel) manastırında profesör Gruyiç başkanlığında yapılan kazılarda bulunan malzeme depolanmış ve Çar Duşan'a ait olduğu tespit edilen kemiklerle birlikte askeri kamyonlarla Üsküp'e taşınmış, kemikler Çar Duşan'ın annesinin yattığı Kutsu Kurtuluş (Sveti Spas) kilisesine götürülmüştür. Caminin Aya Yorgi manastırını taşlarından yapıldığı gerekçesiyle mahkemenin getirdiği yıkım kararının icrasına gidildiği 1939 yılında yıkılan son cemaat yerinin katında medrese olarak hizmet eden iki oda bulunmaktaymış. Bu bölümün üç kubbeyle ötrülü olduğunu dönemine ait fotoğraflardan öğreniyoruz. Caminin son cemaat yerine ve giriş kapısına taştan yapılmış on basamak çıkarmaktadır. Bu basamakların sağında taştan yapılmış dikdörtgen bir çeşme bulunmaktadır. Sinan Paşa Çeşmesi olarak bilinen bu çeşmenin kurnası ustaca işlenmiş bir beyaz mermer oyuğudur. Caminin mihrabı arkasındaki bahçe ikibuçuk metre yüksek taş duvarlarla sarılıdır. Bahçede caminin ısınmasını ve abtes çeşmelerinden sıcak sunun akmasını sağlayan külhanın izleri bugün de bulunmaktadır. Soğuklarda caminin ısınmasını ve çeşmelerinden sıcak sunun akmasını sağlayan külhan uzun zaman bir harika olarak sayıldığı için Cami külhanı yanında kurulan bitpazarı Prizren'de "Külhan" adını almıştır. "Bitpazarı" yıktırılıp boş alana dönüştürülen Melami Tekkesi haziresine taşınınca oraya da Külhan adı kullanılmıştır. Buradan "Bajdarana" semtine taşınan Bit Pazarı burada da "Küllahn" olarak adını sürdürmektedir. Bugün bile Prizrenliler "Külhan" sözcüğünü bitpazarı için kullanmaktadırlar.

Sinan Paşa Camiinin kıble duvarı (2004)

Sufi Sinan Paşa Camii tarihi kültür eseri olarak devlet koruması altına alınmış, duvarlarındaki nemi kurutmak maksadıyla yapılan çalışmalardan başka içteki süslemelerin onarımına geçilirken, süslemelerin üç ayrı döneme ait olduğu tespit edilmiştir. Son dönem süslemelerin bir bölümü çekilip üzerine yapılan süslemeler kısmen

açılmıştır ve bu işler otuz yıl içinde bile tamamlanmamış, ama cami içinde kurulan inşaat iskelesi ancak 1993 yılında çekilmiştir. Cami bir ara Doğu Dillerde Elyazma Eserleri Müzesi olarak kullanılmış ve 1992 yılında tamamen ibadete açılmıştır. Bu dönem içerisinde bakımsız kalan caminin süslemeleri nem yüzünden oldukça bozulmuştur.

Minberin altındaki geçit kolonunda kazılan yazılar

Sinan Paşa camiinin inşaatına başlanılmadan önce Sveti Arhangel manastırının harabe olduğu kesindir. Çünkü 1355 yılında Çar Duşan'ın ölümünden sonra çarlık Uroş, Vukaşin, Ugleşa, Dragaş kardeşler, Balşiçler, Voyislav Vuyanoviçler ve küçük derebeyi ve beyler tarafınca parçalanmış ve bunların arasında beliren anlaşmamazlıklar, çatışmalar ve iç savaşlar yüzünden Prizrendeki Sveti Arhangel bakımsız kalmıştır. 1600 yılına kadar yani 250 yıldan çok bakımsız kalan Sveti Arhangel manastır binası ve ona ait olan külliye nasıl ayakta durabilirdi. Bu uzun dönem içinde manastır binasının ve külliyenin kendiliğinden çöküp yıkıldığını sağduyulu tek bir kişi inkâr edemez. Profesör Gruyiç 1927 yılında yönettiği arkeoloji kazılar sırasında da buna tanık olmuş ki halk arasında yaygın olan şu söylentiyi aktarmaktadır: Sinan Paşa manastır taşlarını kullanabilmek için

Sultadan izin aradığı zaman onun harabelerinde hırsızların gizlendiğini ve bu hırsızların yoldan gelen geçenleri soyduklarını neden olarak belirtmiş.” Profesr Gruyiç de caminin inşaatından önce harabeye dönüşmüş olduğunu söylemektedir. (Veçernye Novosti Gazetesi 16 Auğstos 1968, Belgrad sayfa 16.) .

Mehmet Tahir efendinin elyazma menkıbeler kitabının arka sayfasında yine Osmanlıca yazı ile Cemal Efendi Liman’ın “**S**inan Paşa Camiimde bombalar patladığı üç kubbeli revakının yıkıldığı tarihi gösteriyor. (29–11–1915), beş gün sonra Beyzade camiinde bombalar patlar” not düşürmesi caminin

Sinan Paşa Camii 2008 yılından itibaren Türkiye Devleti tarafından onarılmaktadır.

Sinan Paşa Camii içindeki kalemişi süslemeler ve onarımı.

SEYİDİ BEY CAMİİ

Kent merkezinde, Melami Tekkesi bitişiğinde, Yüzbaşı Çeşmesi arkasında bulunan Seydi Bey Camiinin dış kapısının üstünde mermer üzerinde kabartmalı bir kitabe vardır. Bu kitabe 1290/1873 yılında Hacı Halid tarafından camide yaptırılan tamire aittir. Caminin iç giriş kapısı üstünde de 28 x 16,5 ölçütünde mermer üzerinde oymalı kitabe caminin 1226/1811 yılında Abdurrahman Ağa tarafından tamir ettirildiğini göstermektedir. Oysa caminin kuruluş tarihi ve kurucusu hakkında bilgi veren kitabe henüz bulunanamıştır. Caminin 1811 yılında tamir edildiğine ait olan kitabe caminin bu yıldan çok önce kurulduğunu kanıtlamaktadır. Caminin Seydi Bey tarafından kurulduğu bu kitabelerde de belirtilmiştir ve Prizren ahalisi bugün de bu camii "Seydi Bey Camisi" olarak bilmektedir. 1874 yılında Prizren müftüsü ve Mehmed Paşa Medresesi müderrisi olan Prizrenli Mehmed Tahir bir menakıbında Maksud Paşa'nın ve Kasım bey'in kardeşi olan Seydi Bey'in tüm namaz vakitlerinin kılındığı bir cami kurduğunu ve Kurila'da da bir cami yaptırdığını bildirmektedir. Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi Seydi Bey camiinde yaptığı incelemeler sonucu olarak bu caminin ilk inşaatına 1650 yıllarında başlandığını belirtiyor. Bunu Seydi Bey'in ağabisi olan Maksud Paşa'nın 1642–1644 yılları arasında Mısır valisi olduğu ve 1644 yılında öldürüldüğü bilindiğine göre Seyidi Bey'in de o yıllarda yaşadığı ve bu camii kurduğu kesinlik kazanmaktadır. Bu dönemde caminin yapıldığı camide yapılan tamirler de kanıtlamaktadır. Cami binası Prizren'e Avusturya-Macaristan ordusu girmeden önce yapıldığı ve kentte birçok cami ile birlikte yıktırılarak tahrip edildiği ve 9 kasım 1689 günü Prizren'de veba hastalığından ölen Avusturya-Macaristan ordusu komutanı Pikolomi'den birkaç ay sonra 1690 yılında Avusturya ordusunun kenti terketmesiyle yeniden tamir edildiği ve birinci kitabenin bu tamire ait olduğu görüşündeyiz.

Şadırvan civarında ve Prizren deresinin sol kıyısında bulunan cami etrafında yapılan binalarla sarılarak esir edilmiştir. Camiye ana sokaktan binaların arasındaki dar geçitten gelinmektedir. Dıştan sadece caminin beyaz badanalı ve çölek biçimindeki çanaklığı olan bodur

minaresi gözükmektedir. Dört tarafa akıntısı olan kiremit örülü çatısı Prizren evlerinin çatılarına benzer. Caminin minaresi olmasaydı, cami binası sıradan bir Prizren evi görünümünde kalmış olacaktı. Camini iç büyüklüğü 36 metre karedir.

Seyidi Bey Camii

İç ve dış duvarları sıvalı olan cami binası 90 sm kalınlığındaki kerpiç ve hatıldır. İç duvarlarda süsleme yoktur. 1988 yılında Prizren esnafının yardımlarıyla köklü bir tamir geçiren caminin duvar oyuğu olan mihrabı da yeniden sıvalandığı için eski süslemeler yokolmuştur. Bugün mihrabın iki bile yanında birer, kuzey ve batı duvarında dikdörtgen ikişer pencere, kıble ve kuzey tarafındaki duvarlarda bu pencerelerin üstünde üstü kemerli ikişer küçük pencere vardır. Mihrabın üstünde ise öküzgözü bulunur. Batı duvarına yapışık ahşap yapılı minber ve devamında mihraba doğru ahşaptan yapılı iki kapaklı gömme bir dolap ve üst sırada minber tarafında üstü kemerli bir küçük pencere bulunur. Pasalı tahta olan tavan geçmeli tahta ile kaplıdır. Minber ahşap işidir. Caminin giriş kapısı üstünde ön tarafı üç ahşap sütun üzerinde duran ve ortasında müezzin bölümü olan mahfil ahşaptandır, korkuluklar Prizren işi şişe oymadır. Mahfilin alt kısmı kırk santim yükseklikte olan korkulukla ayrılmış mensuradır. Cami içine iki kanadlı ahşap yapılı kapıdan girilmektedir. Kapı açığının kenarları kesme taşlıdır ve üstü kemerlidir. Kapı kıbleye doğru sol

tarafta bulunmaktadır. Giriş kapının sağ tarafında son cemaat yeri - revak bölümü için yapılmış duvar oyması bir mihrap vardır. Mihrabın üst tarafı cami içindeki mihrapta olduğu biçimde işlidir. Son cemaat yeri kuzey-doğu ve kuzey-batı tarafında üç ahşap sütün üzerinde duran çatı ile örtülüdür ve bu tarafları bir metre yüksekliğinde tahta korkulukla sarılıdır. Sofa biçimini andıran son cemaat yerinin batı tarafı duvar ile kapanıktır. Son cemaat yerinin tavanı pasalı tahta ile kaplıdır. Cami binası bahçe içindedir, kuzey tarafı ise daha geniştir.

Caminin sokak kapısının girişinin solunda "Heçim Baba" olarak bilinen tümsek bir kabir vardır. Üstü son cemaat yerinin çatısının devamıyla örtülüdür. Veba salgını döneminde insanların kırılarak öldükleri günlerde hekimlik yaptığı söyleniyor. Kendi de bu hastalığın kurbanı olmuş. Halka büyük hizmeti geçtiği için cami haziresinde gömülmüştür. Prizren tarihinde l689 yılında veba salgını hakkim olduğu biliniyor. Bu söylentiye göre "Heçim Baba" da bu tarihte vefat etmiş olabilir. Son cemaate girişin sağ tarafında abtes çeşmeleri bulunur.

Caminin bahçesinde sökülmüş bir mezarın kenarlarında duran mermer parçaları ve üstü kavuklu dikdörtgen biçiminde mermer bir baş taşı vardır. Dört bile tarafı kitabeli olan bu mezar taşında H. 991 / 1571 tarihi okunmaktadır.

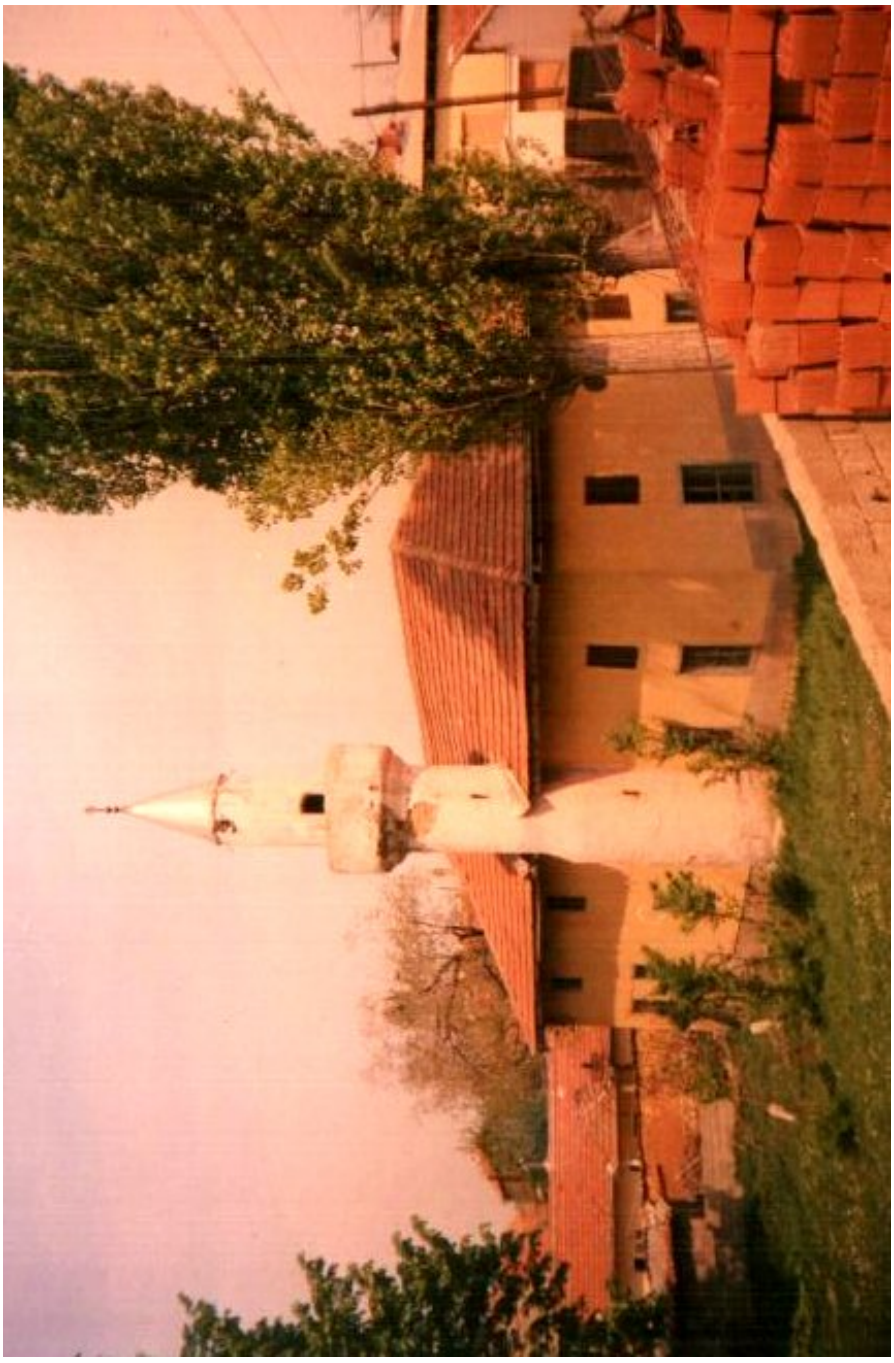

KURİLA (SEYİDİ BEY) CAMİİ

Kurila olarak bilinen semtte beş sokağın kesiştiği meydanın oluşturduğu göbekte, dört tarafa akıntısı, olan üstü çatılı ve kiremit örtülü cami binasının giriş kapsı üstünde " Hicri 1406 Miladi 1977 yılında cemaat tarafından tamir olundu" yazısı sıva üzerine yazılmış. Bu yazı caminin eski görünümünün değiştiğine işarettir. Camiden bundan başka bir kitabe yoktur.

Tahir Efendi, Seyidi Bey'in Kurila'da bir mescit kurduğunu bildiriyor. Seyidi Bey'in Prizren'de yaptırdığı diğer bir camisi de Şadırvan civarında Melami Tekkesinin bitişiğinde, Şuaip Ağa evinin doğusundadır. Bu caminin Hicri 1226 Miladi 1811 yılında Abdurahman Ağa tarafından üzerinde yapılan tamire ait kitabe caminin bundan önce yapılmış olduğuna dair bir kanıttır. Buna göre Kurila'daki Seydi Bey camiinin de bu tarihten (1811 yılından) çok önce yapıldığını söylemek mümkündür. Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi caminin ilk inşaatına 1650 yılında başlandığını ileri sürmektedir. Kent merkezindeki Seydi Bey cami minaresine şekil ve büyüklük olarak benzemesine önem verilmiş. Hicri 1291 miladi 1875 Prizren Salnamesine göre hicri 1163 miladi 1750 yılında Prizren vilayetinde memuriyete atanan Derviş Paşa tarafından minare yaptırılarak ve hutbe okuyan bir hatip getirtilerek ilkin mescit olarak kurulan ibadethane camiye dönüştürülmüştür.

Şimdi eski şeklini tamamen kaybeden caminin son cemaat yerine büyük bir bina yapılmıştır. Böylece iç ölçüleri 6.40 x 6.40 m. olan cami 11.80 m. derinlik kazanmıştır. Şimdi içi uzun ama dar bir salonu andırıyor. Bu ek inşaatla minare cami binasının namaz kılma yerine 4.20 x 7.00 m. ölçülerinde camiye giriş bölüm de eklenmiş ve inşa edilen bütün bu binalar eski cami binasıyla birlikte bir çatı altına alınmıştır. Şu anda cami binasının toplam uzunluğu 16.00 metredir. Kıble tarafındaki genişliği 6.40 metredir. Giriş tarafında da 7.00 metredir. Bu genişlik minareye kadar dayanır, çünkü son cemaat yerinde inşa edilen bina, minarenin genişliği kadar dışarı taşmıştır.

Mihrap duvar oyuğu olup, kenarları sövelidir ve dik duran birer yumurtayı andırmaktadır. Kıble duvarında mihrabın yanlarında alt sırada ve üst sırada ikişer pencere ve mihrabın tam üstünde öküzgözü

bir pencere vardır. Minber ahşaptandır ve caminin en eski dökümünü oluşturur. Sağ duvarda minare kaidesine kadar alt sırada iki ve üst sırada bir pencere bulunur. Minareden başlayarak camiye giriş bölümüne kadar, alt sırada üç ve üst sırada iki pencere vardır. Alt sıradaki pencereler 0,90 x 1.20 metredir. Mahfil altı tane beton sütun üzerinde oturmaktadır. Mahfil caminin tam genişliğinde ve 7,30 m. derinliğindedir.. Mahfilin üstündeki tavana, iki beton ve dört ahşap sütun üzerinde durmaktadır. Cami girişinin sol tarafında mahfilin altında 3,10 x 1,80 ölçülerinde mensura vardır. Son cemaat yerinin sol tarafında duvarla ayrılan bir oda yapılmıştır. Sağ tarafında ise mahfile çıkaran merdivenler yer almaktadır. Caminin tavanı düzdür ve tahta ile kaplıdır. Duvarlar sıvalı ve badanalıdır. Duvarlarda işlenmiş hiçbir süs yoktur.

Bodur olan tek şerefeli minare yıktırılmış ve 1994 yılında cemaat tarafından binasının şekline uymayan, boyu yüksek olan yeni bir minare yaptırılmıştır. Minare tek şerefelidir. Üst kapağı gerektiğinden çok yüksek ve sivridir.

Cami binasının sağ tarafında sonradan ilave edilen binanın genişliğinde ve 12,00 m. uzunluğundaki bodrum kazılmış, üstüne beton dökülmüş ve caminin büyütülmesi amacıyla ek binanın inşaatı başlamıştır. 1994 yılında başlanan bu inşaat düşünüldüğü biçimde tamamlanırsa, cami 19,00 x 16,00 ölçütlerinde olacaktır ve minare o zaman tamamen caminin ortasında kalacaktır. Bu son inşaatın yapıldığı yerde bulunan kabirler tahrip edilmiş ve kitabeli mezar taşlarından sadece iki mezar taşı korunmuştur. Silindir biçiminde olan bu mezar taşlarları Pürzerinli şair Suzi ve kardeşi şair Nehari'nin kabirlerindeki mezar taşlarının benzeridir. Bu mezar taşlarının birinde sadece hicri 1028 miladi 1618 yılını okuyabildik. Diğer taşlardaki yazılar, zamanla aşındığı için okunamaz halde bulunuyorlar. Bu mezar taşlarının caminin doğusunda bulunan tekke binasının yıkılıp yerinde ev inşaatı yapıldığı sırada tekkeye bitişik bulunan türbedeki kabir taşları olduğu rivayet ediliyor.

Eski Camiye bitişik yaptırılan yeni cami

Camiye bitişik kubbeli yeni cami binası tamamlanıp hizmete açılmıştır. Eski cami binası kız imam hatip lisesin olarak kullanılmaktadır

TERZİ MEMİŞ CAMİİ

Terzi Mahalle'de dört sokağın kesiştiği kavşağın güneydoğu köşesinde kurulmuş, halk arasında "Terzi Mahalle Camisi" olarak bilinen Terzi Memiş camii Prizren'de 2006 yılına kadar özgünlüğünü koruyan kubbeli Türk devri yedi camiden biridir. 2006 yılında yapılan tadilat sonucu iç süslemeleri sökülüp duvarlar ve iç kubbe sıvalanmıştır. Prizren'de Terzi Memi Camii süslemeleri korunmuş beş camiden biriydi. Cami içinde müezzin mahfilinin sağ tarafında duvar üzerinde işlenmiş büyük bir çember içine alınmış "Hasan tarihi bina 1132 " süsleme yazısı caminin Hicri 1132 Miladi 1721 yılında kurulduğunu göstermektedir. Mehmet Tahir Efendi Terzi Memiş menkıbesinde Memiş'in terzi olduğunu bildirmektedir. Memiş Prizren ağzında Mehmet isminin söyleyiş şekillerinden biridir. Cami binasının birkaç tamir gördüğü, zamanla cami binasına kimi ek bölümlerin eklendiği sezilmektedir. Bu tamir ve ek binaların ne zaman ve kimler tarafından yapıldığını bugüne yazılı belgelerden iki kitabe bulunmaktadır. 1226/1811 yılında yazıldığı belirtilmiş olan kitabe o yıl süresince hayırsever Osman Ağa 'nın gayretleriyle camide bir tamirin yapıldığını ve Hacı Ömer Lütfi'nin "Tevari"sinde bulunan 1927 yılı tarihli şiirinden öğreniyoruz. Hacı Ömer Lürfi'nin yazdığı bu şiir hayırsever Musa Efendi'nin gayretleriyle caminin yapılan tamirine ait düşürdüğü tarihtir. Tamir sırasında caminin son cemaat yerine barok üslubunda iki katlı bir ek bina ve cami içinde aynı üslüpte süsleme işleri yapılmıştır. 1995 yılında ise cami binasının batı duvarına bitişik namaz odası yapılırken cami minaresi bu odanın içine alınmıştır.

Cami binası kare şeklindedir. Sekizköşeli kasnak üzerinde tek kubbeli kagir minaresi sekiz tarafa akıntısı olan el kiremidi ile örtülüdür. Duvarları bir metre kalın olan caminin iç ölçüleri 7,25 x 7,30 m'dir. Son tadilattan önce gök mavisi ile badanalı olan kubbe göbeğinde zemini koyu mavi olan bir dairenin içi beyaz renkle işlenmiş ve kırmızı renkte püskürtmeler bulunuyordu. Mavi boyanmış çemberin etrafında bitki motifleri vardı. Özdeş motifler kubbenin kasnağında da vardı. Ama koyu mavi renkle işlenen bitki motiflerinin çiçekleri sarı renkle işlenmişti. Kasnak bölümünde, mihrabın üstündeki pencere üzerinde beş kubbeli ve her birinin üçer şerefesi olan dört

minareli camiyi meydana getiren "La ilahe illallah" güzel yazı bulunmaktaydı.

Kubbenin oturduğu duvarların üst kısmı köşeden köşeye işlenmiş yaylı çelenktir. Yay dışında kalan bölümler bitki motifleriyle işlenmiştir. Bitki dalları mavidir, köşelerdeki muska şeklini alan bölümlerin ortasında çember içindeki çok uçlu güneş sarıdır, güllerin goncaları ve çiçekleri ise kırmızıdır. Dört bile duvarın üst kısmında üstleri kemerli birer pencere bulunur. Ancak kuzey-batı duvarındaki pencere boşluğu müezzin mahfiline çıkaran kapı olarak kullanılmaktadır. Bu pencerelerin iki bile yanında Allah'ın, Peygamberimiz Hz. Muhammed a.s.'ın ve dört halifesiin zemini sarı renkli olan büyük cember içinde adları yazılı bulunan güzel yazılar vardı. Müezzin mahfiline çıkaran kapının yanlarında ise (Imam) Hasan ve (İmam) Hüseyin'in adları yazılıydı ki "Hasan"ın yazılı bulunduğu çember içinde caminin kuruluş tarihi de yazılıydı. Kıble duvarında alt sırada iki, sol duvarda iki, sağ duvarda bir dikdörtgen pencere ve gömme dolap bulunur. Kuzey-batı duvarında bir pencere bullunur.

Cami mihrabı duvar oyuğudur. Ahşap olan minber çekilerek kıble duvarına yapışık metal basamaklı alışılagelmemiş tarza bir minber yapılmıştır. Caminin giriş kapısı sağdadır. Sol tarafta son cemaat yeri için bir duvar oyuğu bir dış mihrap bulunur. İki katlı son cemaat yeri 12,40 x 6,40 metredir ve üst katına içerden ve dışardan yapılmış iki ayrı merdivenden çıkılmaktadır.

12 köşeli olan minare kaidesinde yuvarlak olan minare gövdesi oturmaktadır. Basit bir şerefeli olan minare cami kubbesinin yüksekliğinden birbuçuk defa yüksektir. Minare dıştan sıvalıdır ve bu durumda daha önceleri de olduğunu 1972 yılında çekilmiş fotoğraflar da göstermektedir. Camiye son cemaat yerinde bulunan kapıcıktan çıkılmaktadır

Cami avlusu kaya döşelidir. Sokak kapsının girişinin sol tarafında bulunan ıhlamur anıt ağacı kesilerek 1989 yılında Hamit Çüfte'nin hayratı olarak üstü örtülü şadırvan yapılmıştır. 1682 m 2 bir

arazide kurulmuş olan cami binasının güney-doğu tarafındaki arazi muşmula ekilerek meyve bahçesine dönüştürülmüş ve eskiden varolan kabirler yerle bir olup mezarların kitabeli baş taşları yok edilmiştir. Bugün sadece bir mezar kitabeli baş taşı ile korunmaktadır. Oysa Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi 1976 yılında camiyi ziyaret ettiği zaman cami haziresinde "saç üstüne yazılmış Sahibü'l-hayrat velhasanat Terzi memi ... levahasiyle işaret edilmiş kabirde ilk bani yatar" yazarak caminin kurucusu Terzi Memiş'in kabrinin bulunduğunu bildirmektedir. Bu arazide camiye bitişik 4 katlı kız imam hatip okul binası kurulmuş ve 2008 yılında hizmete açılmıştır.

Terzi Memiş cami binasının doğusunda vakıf binası bulunmaktadır. 1985 yılında eski bianın yerinde yeniden iki katlı bu vakıf binasında dört dükkan ve üst katta bir oda cami mehtebi olarak kullanılmaktadır.

Mahmud Paşa'nın vakıfnamesinde Terzi Mahalle'de Mahmud Paşa'nın adını taşıdığı caminin yanında mektebinin, sekiz odalı yatılı medresesinin, medresenin yanında Mahmud Paşa'nın konağının (evinin), bir dershanenin bulunduğu belirtilmiştir.

Göbekteki süsleme söküldü

Terzi Memi Camiinde, 2006 yılında sökülen süslemeler sadece fotoğraflarda kaldı

TERCÜMAN İSKEDENER BEY (DRAGOMAN) CAMİİ

Bajdarana'da sokakların kesiştiği meydanda, üç yol kavşağının güneyinde bulunan ve üç taraftan evlerle ve Motra Çiriyazi ilkokulu binasıyla sarılı olan Tercüman İskender Bey camii adından anlaşıldığı gibi Tercüman İskender Bey tarafından bilinmektedir. İtalyanca olan dragoman sözcüğünün Türkçesi tercümandır (çevirmen). Dragoman sözcüğü tüm Avrupa'da olduğu gibi buralarda da tercüman yerine benimsenmiş bir sözcüktür. Türk döneminde dış ülkelerle yapılan diplomasi ve ticari antlaşmalarında tercümanlık yapan kişiye dragoman denirdi. Bu çok değerli bir meslekti. Tercümanlık yapan İskender Bey bu yüzden Dragoman olarak bilinirdi ve camiyi kurduktan sonra halk camii ve caminin bulunduğu mahalleyi Dragoman olarak adlandırdı. Anımsatmak yerinde olur ki Prizren o dönemlerde konsoloslukların bulunduğu çok nüfuslu bir kentti.

Tercüman İskender (Dragoman) Camiinin doğu cephesi.

Tercüman İskender Bey'in Horasan'dan gelen yüksek nüfuslu biri olduğu camii 1795 ıyılından önce kurduğu bilinmektedir. 1795 yılında

tasdiklenen Mehmet Tahir Paşa'nın vakıfnamesinde bu camiden söz edilmektedir. Caminin bu tarihten önce kurulduğu tahminini o yıllarda Yemişçi Hasan Paşa'nın Tercüman İskender Mahallesinde yaptırdığı çeşme de güçlendirmektedir.

Cami avlusuna sokaktan kemerli boşluğa yapılmış iki kanatlı ahşap kapıdan girilmektedir. Kapı boşluğunun söveleri ve kemeri dörtköşeli kesme taştır. Üstü kiremit örtülü verandadır. Avlunun solunda çatı altına kalan son cemaat yerine girilmektedir. Güneye doğru cami binasından ve minare gövdesinden dışarı taşan 3,90 sm genişliğindeki son cemaat yerinin üst katına sol taraftaki merdivenlerden çıkılır. Kattaki namaz kılma bölümünden bir kapıcıkla mahfille çıkılır. Mahfilin ortasında müezzin yeri olan bir cumba vardır. Mahfilin alt kısmı cami binası içinde mensuradır. Ahşaptan olan mahfil 8 ahşap direk üzerinde durmaktadır. 8,70 x 8,75 ölçüsünde olan cami duvarları 85 sm kalınlığındadır. Alta dikdörtgen şeklinde altı, üste üstleri kemerli dokuz pencere bulunur. Duvar oyuğu olup kenarları kabartmalı bitki şekilleriyle işlenmiş mihrabın üstünde öküzgözü bulunur. Basit minber ahşaptandır. Minber ve mihrap arasında iki metre boyunda bir ayak saati bulunur.

Tercüman iskender Camii'nin kıble duvarı.

İçten basık kubbeli ve sıvalı olan cami örtüsü, dıştan dört tarafa akıntısı olan kiremit ile kaplı bir çatıdır. 1960 yılında camide çıkan yangın sırasında cami hasara uğramış, yapılan tamirle hizmet etme durumuna getirilmiş. 1997 yılında yapılan tamirle çatısı ve son cemaat yeri tamamen yeni yapılmış, yangından korunabilmiş olan süslemeler de yokolmuştur. Bugün caminin sadece mihrabındaki süslemeler XVI. yüzyıla ait olan sanat işidir.

Cami minaresi dörtköşeli taş kaide üzerinde köşesiz, yuvarlaktır. Şerefe ve üst kısmı yapılan tamirlerle eski görünümünü kaybetmiştir.

Cami avlusunun güney-batı tarafında 1994 yılında yapılmış iki katlı bir bina vardır. Binanın zemin katı gusülhane olarak kullanılmaktadır, üst katında ise iki oda mektep ihtiyaçlarını karşılamaktadır. 1997 /98 öğretim yılında "Alaudin Medresesinde" kız öğrenciler için açılan sınıf bu odalarda çalışıyordu. Binanın kurulduğu yerde bir kabir vardı. 1962 yılında Kâtip Sinan Camii'nin kuzeyinde Altıparmaklar kabilesinin bahçesinde bulunan Karslı Ali Efendi türbesi Ordu Evleri'nin yapılması gerekçesiyle yıktırılıp cemaat tarafından buraya taşınmış. Cami avlusunda bu binanın inşaatına geçilmeden önce 1994 yılında kabir cami mihrabının arkasındaki boşluğa taşınmıştır.

Caminin avlusunda Bekir adında bir müride ait olan bir mezar taşı bulunmaktadır. Hicri 1213 Miladi 1798 senesine ait olan bu mezar taşının cami binasının güneyinde bulunan mezarlıktan korunan biricik eser olduğu söylenmektedir. Bugün bu mezarlığın bir bölümü yol yapılmış, bir bölümü ise önceleri camiye bağlı mektep binası olan ve geçlere dek "Yerel Birliği" dairesi ve toplantı yeri olarak hizmet eden ve üç yıl önce İç İşler Bakanlığında çalışan bir polis tarafından ev olarak kullanan binanın bahçesi olmuştur. Bu bina bir ara İlkokul binası olarak da kullanılmıştır. 2000 yılında bu bina yıkılmış, açılan meydanın ortasına şadırvan yaptırılmış ve çevresi küçük park şeklini almıştır.

ÇUHACI MAHMUT (MARKILIÇ) CAMİİ

Tabahana'dan Yeni Mahalle'ye çıkaran ilk sokağın sol tarafındadır. Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi Ev. K.K.15–9 S. daki kayıtlara göre Çuhacı Kurd Camii adı ile takdim ediyor. Caminin giriş kapısı üzerindeki 70x45 boyutunda kitabe Çuhacı Mahmut Ağa tarafından yaptırılan cami harap olunca 1223 / 1808/09 yılında Abdullah Ağa tarafından onarıldığını bildiriyor. Demek caminin Çuhacı Mahmut tarafından yapıldığı kesindir. Minaresi kısa, duvarları 75 sm. Kalınlığında ve iç ölçüleri 6,75x6,60 olan cami ahşap çatılıdır ve üstü el kiremidi ile örtülüdür. Mihrabı duvar oyuğu, minberi ve mahfili ahşaptır. Dr. M. Kemal Özergin, Dr. Hasan Kaleşi ve İsmail Eren tarafından kaydedilmiş ve "Prizren Kitabeleri " (Vakıflar Dergisi sayı 7, 1968 Ankara) makalesine aktarılan söylentilere göre caminin temelini atan Çuhacı Mahmut sefere gitmeye mecbur kaldığı için inşaat yarıda kalmış. Savaşta şehit düşen Çuhacı Mahmud'un temelini attığı caminin inşaatına cemaat kırk yıl sonra devam ederek camiyi tamamlamış. Birçok defa tamir gören caminin Hicri 1223 Miladi 1808

yılında yapılan tamirine ait olan kitabe şöyledir:

Pür (…?) hayır ile mevsuf-i sahha	*Ki çuhacı Mahmud ismi müsemma*
Rızaen lillah içün bir hayr-eser	*Dehr-i dünın inkılabından meger*
Ol bu mescidi kılmış idi bina	*İnhiraf-i tak olmış darü's-sala*
Kenz-i hidayetden olmış hissemend	*Burc-i kimyadan zuhur itdi bu kez*
Eylemiş bünyad çün ahsen –nüma	*Bir se'adet ma'deni, şahs-ı safa*

Kim mücedded tathir-i emval ile
Mesned-i kanını eyledi me'va

Eyledi bu mescidi hasbi inşa
Böyle bir eser ' aziimi yapdı çün

Ne güzel hayra mıvaffak oldı kim
Kıldı kendüye şefi' ruz-,i ceza

Ferr-I Şirin-zade Abdullah Ağa
Didi çün nazmı ile Ragıb tarih

Talib-i rızada vus' sarf ile
Hamdi sena kıl ol ma'bud şeha

Alem taşındaki H.1323 M.1905 yılı caminin tmmirine aittir.

Cami, Markılıç (ateş, yivri kılıç anlamına gelmektedir) mahallesinde bulunduğu için bu adla da bilinmektedir.

1996 yılında eski cami binası yıktırılarak kubbeli yeni bir cami binası inşa edilmiştir.

EMİN PAŞA CAMİİ

Prizren'in en güzel camilerinden olan Emin Paşa aynı adla bilinen Mahallede, Gazi Mehmet Paşa Hamamının kuzeyinde bulunur. Bu iki mimari eser birkaç çağ önceki ihtişamlarıyla yerlerinde duruyorlar.

Güneydoğu tarafındaki sokak kapısından cami avlusuna çıkıldıktan sonra Emin Paşa camii binasına varılır. Caminin 182/32 tarihinde Emin Paşa tarafından kurulduğu kapı üzerinde bulunan 42 x 52 sm. boyutunda mermer üzerinde iri sülüs ile yazılı kitabeden anlaşılmaktadır.

Kitabe metni:

Sahib-ul hayrât ve-l hasenât Pürzerini

Tahir Paşa-zâde Mehmmed Emin Paşa

Yasreallahu teala kullı ma fidareyn ma yeşa

Fi sene seb'a erbain ve mieteyn ne elf

Sene 1247 (Miladi 1831/32)

Sokak dvarındak kitabe duvarın yapılmasına aittir.

Emin Paşa, Küstendil Sancağı Mutasarrıfı olan Mehmmed Tahir Paşa'nın oğlu ve Mahmud Paşa'nın kardeşidir[18]. 1798 yılında Prizren mutasarrıflığı vazifesinde bulunan Emin Paşa'nın amcası olan Rüstem Paşa'dan sonra, kardeşi Mahmud Paşa geliyor, fakat bu vazifede uzun kalmayıp, onun yerine Prizren Sancakbeyi olarak Emin Paşa geçiyor ve bu görevde "1843 yılına kadar kalıyor.

Cami avlusunda bulunan mezarlar arasında Mehmed Emin Paşa'nın kabri de bulunmaktadır. Mermerden olan bu kabir taşında şunlar yazılıdır:

el Hükmü lillâhi

Cihânun mâlına ikbâline olma sakın mağrûr

Gelen gitmektedür eyle nazar hemvâr-ı dünyâya

Garik-mend-i rahmet seçe Emin Paşa ibn-i Tâhir Paşa

Cihân iklimini terk eyleyüp 'azm etdi' ukbâya

Nidây-ı Rabb-ı … simâhı cânı oldukda

Fedây-ı cism edüp cânı etdi cenâb-ı Rabb-i ülyâya

İlahi eyleme mahzun yarın ruz-i kıyamtde

[18] Mr. Hamit Altiparmak: Prizrenli Mehmed Tahir Paşa Vakıfnamesi, Bay, sayı 1, yıl 1994 Prizren.

O merhum dahi şayetse kıl gufran-ı uzmaya

Sene 1255 (Miladi 1839)

Hicri 1249 Miladi 1843 yılında ölen Emin Paşa, ardından camiden başka caminin avlusunda bulunan bir medrese binası ile bir şadırvan bırakmıştır. İki veya üç basamak derinliğinde olan bu şadırvan 2. Dünya Savaşından sonra bilinmeyen nedenler yüzünden örtülerek toprak altında kalmıştır. Emin Paşa ile kardeşi Mahmud Paşa 1833 yılında gazi Mehmed Paşa hamamı üzerinde bir tamir yaptırdılar.

Emin Paşa Camii son cemaat yerindeki süslemeler, giriş kapısı, caminin iç mekanı ve minaresi.

Medrese binası hala mevcut olup, ta 2. Dünya Savaşı patlak verinceye kadar çalışmıştır. Binanın duvarında 67 x 55 sm. büyüklüğünde iri sülüs ile yazılı mermer kitabe medrese binasının Emin Paşa'nın ölümünden 13 yıl sonra Prizren halkı tarafından yaptırılan onarımına aittir. Kitabe metninin yazarı Mehmed Tahir efendidir.

Li-hemdıllah ki mi'mâr-ı mürüvvet eyledi âbâd

Dil aşık gibi nalan bu mevz-i pur-nur

Yeniden kıldılar ibu mahal-i dersi âbâdân

İlâhi Pürzerin ehlün bu sa'yün eyle gil meşkûr

Ola her bir şeçer hâr-i mugaylan çeşm-i a'dâya

Huda âbâd ede dâim bed endişi olan makhur

Ani i'mâr edenler nâil olmaz mı mesûbâta

Olur ihyâsına sai eyleyenler hayır ile me'cur

Cihânda gerçi dilşâd oldu cümle mü'minin ammâ

Olur ukbâde hem ruh-i Emin Paşa dahi mesrûr

Kitab-ı cifr-i aklide bu vech üzere muharredûr

Hulûs üzre bina oldi olur Hayri ebed mevfûr

……..naif Tahir dedi Tarih

Muvaffak ola ya Deyyâan olan ilm-i amel menşûr

Sene 1272 (Miladi 1855/56)

Emin Paşa Camii mimarisiyle ve iç süslemeleriyle 1615 yılında Prizren'de inşa edilmiş Sinan Paşa Camiinin minyatürünü teşkil etmektedir. Bazı iddialara göre Sinan Paşa camiinin son iç süslemelerinde çalışan ustalar burada da çalışmıştır. Sinan Paşa

camiinde kullanılan motif ve renklerin aynısına Emin Paşa camiinde de rastladığımızdan, biz de bu düşünceye katılıyoruz. Caminin iç büyüklüğü 9.25 x 9.25 m. ölçüsündedir. Duvarlar 1.34 m. kalınlıktadır. Caminin son cemaat yeri-revakı 3 kubbe ile örtülüdür. Altta 10, üste 9 penceresi bulunmaktadır. Kubbe yuvarlak köşeliklerde oturur. Kubbenin tam ortasında oldukça büyük bir rozet işlenmiş ve onun etrafında bir çemberi teşkil eden sarı, kırmızı ve mavi renklerle bir yaprak dizisi vardır. Mihrabın üstü de çeşitli motiflerle işlenmiştir. Burada en fazla açık sarı, koyu kırmızı, mavi, yeşil ve başka renkler kullanılmıştır.

Emin Paşa Camiinde köşe süzlemeleri

Mahfil kısmı giriş kapısının hemen sağ tarafında yapılmış dört direk üzerinde durmaktadır. Her direğin birleştiği yarı çemberin bittiği yerlerde, Prizren şehrinden cami, köprü, kale gibi çeşitli motifler yer alır.

Üç kubbeden oluşan son cemaat yeri 1995 yılında, sütunlar arasında kenarları kahverengi olan alüminyum camlık ve kapı ile

kapanmıştır. Bundan önce 1992 yılında cami minaresinin sıvası patladığı için yeniden sıvalanarak beyaz boya ile badana yapılmıştır.

Emin Paşa Camiinde mihrap üstündeki kalemişi süslemeleri

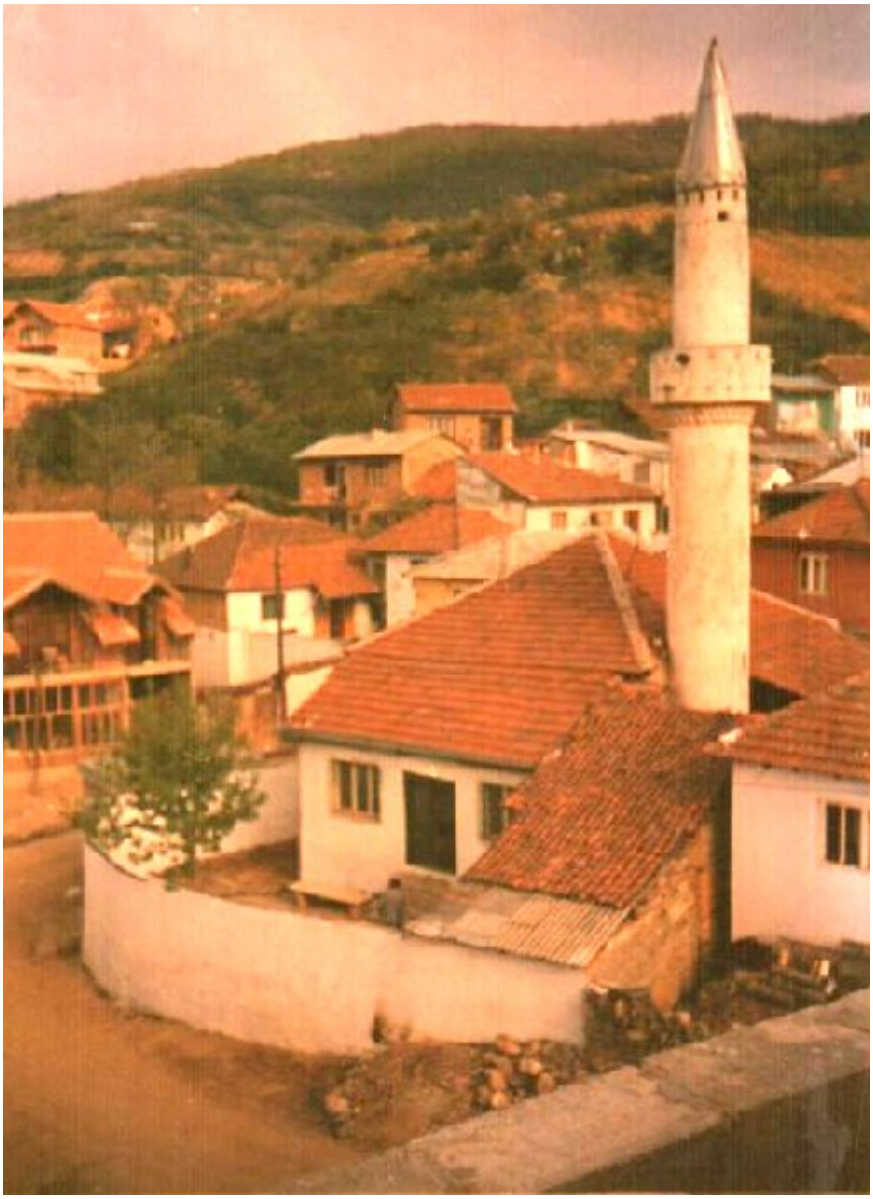

MAHMUT PAŞA (HOÇA MAHALLE) CAMİ

Hoça Mahalle semtinde, tek katlı bir ev şeklinde olan bir binadır. 1795 yılında Küstendil Sancağı mutasarrıfı olan Mehmet Tahir Paşa'nın oğlu ve Emin Paşa ile Sait Paşa'nın kardeşi Mahmut Paşa tarafından kurulmuştur. Prizren Mutasarrıfı olan babası Mehmet Tahir Paşa'nın ölümünden sonra boşanan bu göreve getirilen Mahmud Paşa 1809-1836 yılları arasında Prizren mutasarrıfı görevinde bulunmuştur. Sofya ve Niş valiliklerine de tayin edilen, Mora'daki savaşlara katılan, Semendere'de başlayan isyanları söndüren ve buradaki kiliseden söktürdüğü büyük bir çanı Prizren'e getirip kale surları üzerindeki saat kuleye taktıran Mahmut Paşa ardına birçok hayrat bırakmıştır. Prizren kalesinde eski camiyi temelden yeniden inşa ettirmiş, kadeşi Emin Passa ie birlikte Gazi Mehmet Paşa çifte hamamı hicri 1249 (miladi 1833) yılında tamir ettirmiş ve Cakova'da Mahmud Paşa camiinin inşa ettirmiştir. Mahmud Paşa Hoça mahalledeki camii hicri 1249 (miladi 1833) yılında yaptırmıştır. Caminin giriş kapsı üzerinde bulunan 1,16 x 0,27 m. büyüklüğündeki talik yazısıyla yazılmış iki sıralı mermer kitabe metni şöyledir:

Sahib-ul hayrat ve'l hasenat hala

Pürzerin Sancağı mutasarrıfı

MahmutmPaşa bin Tahir Paşa

Sene tis'i ve erbain ve mieteyn ve elf

1249

Bayır bir yerde kurulduğu için ön tarafı yüksektir, cami avlusuna dört sıra taş basamakla ve oradan son cemaat yerine de ayrıca dört sıra taş basamakla çıkılır. Cami binası 7 x 7,40 m. ölçütündedir.

Tavanı düz ve tahta kaplıdır. Çatısı dört yana akıntılı ve kiremit örtülüdür. Mihrabı duvar oyuğudur. Yanlarda 0,90 x 1,40 m. büyüklüğünde iki pencere bulunur. Mihrabın üstünde öküzgözü bir pencere vardır. Mihrabın sağ tarafında sekiz basamaktan ahşap yapılı minber sağ duvara yapışıktır. Üç sütun üzerinde oturan 2 metre derinliğinde, ahşap yapılı mahfile minareden çıkılır. Minareye cami içinden çıkılır.

Güney-batı tarafında 1989 yılında yapılmış 3 x 5,50 m. büyüklüğünde soğuk havalarda namaz kılmak için bir oda bulunur.

Son cemaat yeri örtülü ve duvarla sarılıdır. 7 x 2,30 m. olan son cemaat yerinin sol tarafında bölme ayrı bir namaz yeri vardır. Burası cami içiyle 0,90 x 1,40 m. büyüklüğündeki pencere ile bağlıdır. Son cemaat yerine iki kanatlı kapıdan girilir. Kapının her iki yanında birer pencere vardır.

Eskisi yıkılarak yerine 2006 yılında inşa edilen cami

Caminin avlusu beton döşemelidir. Sol tarafta mermer olan eski bir musallat taşı bulunur. Sağ tarafta yeni yapılmış aptes çeşmeleri vardır.

1973/74 yıllarında İslam Biluşa Caminin bugünkü çatısını ve minaresini tamir ettirmiş. Önceleri cami kubbeli, minare dikdörtgen şeklinde ve dört penceresi olan şerefesi örtülüydü. Cami kubbesi çökünce yerine çatı yapılmış, eski minare yerine yeni minare yapılmıştır.

2003 yılında cami yıktırılarak yerine yeni bir cami inşaatı başlamıştır. İnşaatı tamamlanan yeni cami 2006 yılında hizmete açılmıştır.

HACI RAMADAN (KÖRAĞA) CAMİİ

Halkın Çoraga" olarak adlandırdığı Hacı Ramadan camii Prizren deresinin sağ tarafında aynı adı taşıyan mahallede dört yolun güneydoğu köşesinde bulunur. Birçok tamir gören caminin Hacı Ramadan tarafından inşa edildiği rivayeti yaygındır. Hacı Ramadan ile ilgili bir rivayet de şöyle geçer: Hacı Ramadan Prizren'in zenginlerinden biriymiş. Evinde hizmetçileri varmış. Hizmetçiler Hacı Ramadan'ın altınlarını çalmak için bir plan kurmuşlar. Bunu hisseden Hacı Ramadan Sokak ve ev kapısının kapalı olduğu yanıtını hizmetçilerden almadan gece uykusuna gitmezmiş. Oysa hizmetçiler planlaştırdıkları gibi bir gece sokak ve ev kapsını açık bırakırlar ve ev ağasına kapıların kapalı olduklarını söylerler. Ev içine giren hırsızlar altınları çalmak için Hacı Ramadan'ı öldürmüşler ve Hacı Ramadan inşa ettiği caminin bahçesinde gömülmüştür. Ama camide yapılan tamirler sırasında cami bahçesinde buluna bütün mezarlar yerle bir edilip kitabeli mezar taşları parçalanıp çöplüğe atılmıştır. Caminin kurucusu hayırsever hacı Ramadan'ın da mezarı ve mezarındaki kitabeli baş taşı bu olaylar sırasında nasibini almıştır. Elimize geçen kırılmış mezar taşlarının parçasından sağlıklı bir bilgi edinmek mümkün değil.

1992 yılında cami binasının içini badana yapan badanacının anlattıklarına göre mahfilin altındaki mensura bölümünde süslemeler döküldüğü için orayı da bir tekmil badana yapması istenmiş. Süslemelerin üzerini yağlarken bitki motifleri arasında bir kitabeye rastlamış. Bu süslemenin kopyasını çizdikten sonra üzerini boya ile kapladığını ve kopyaladığı Osmanlıca yazı ve tarihi okuttuğu zaman cami inşaatının 28.02.1796 yılında tamamlanıp hizmete açıldığı yazıldığını söylemesine rağmen böyle bir belge elimize geçmediği için bunu sadece bu çalışmaya kaydetmeye uygun bulduk. Caminin hangi yıllarda kurulduğunu gösteren yazılı bir belge henüz elimize geçmediğinden dolayı kesin kuruluş tarihini söyleyemiyoruz. Ancak 1870 yılında Mehmed Tahir Efendinin yazdığı menkıbelerinde ve Hacı Ramadan mahallesinin bu tarihte de kayıtlarda geçmesi caminin bu tarihten önce kurulduğunu gösteriyor.

Dıştan iki katlı Prizren evini andıran basit bir binadan oluşan caminin ahşap çatısı dört tarafa akıntılıdır. Çatı kiremit örtülüdür. Duvarlar kerpiç ve hatılla yapılıdır. Cami binasına avludan üstü kemerli olan çift kınadlı tahta yapılı kapıdan girilir. Sol tarafta cami içine bakan bir pencere bulunur. Odanın karşı tarafında sonradan yapılmış dört lüleli abtes çeşmeleri vardır. Bu bölümün ve odanın üstünde avludan merdivenlerle çıkılan ve kadınların namaz için kullandıkları bir oda bulunur. Bu bölümden caminin içine yanları ve üstü kesme yaştan yapılmış çift Kanatlı ahşap kapı ile kapanan kapıdan girilir. Kapı girişinin üstü kemerlidir. Cami binasının sağ tarafındaki kapıcıktan kesme taştan yapılmış ve basit bir şerefesi bulunan 16 köşeli minareye çıkılır. Üç ahşap sütun üzerinde duran mahfile ahşap merdivenlerden çıkılır. Kıble tarafında mahfil ahşap parmaklı korkuluktan oluşmuştur. Parmaklığın altında ve sütunların üzerinde duran çatı ağacı üzerinde boyayla yaprak dolu dal çizilidir.

Ramadanağa (Körağa) Camii ve Çeşmesi

Kıble duvarındaki mihrap duvar oymasıyla meydana gelmiştir. Yan çember olan üstü faredişi işlemedir. Üstünde yuvarlak bir pencere bulunur. Pencere altı köşeli bir çerçeve içine alınmış renkli cam ile kaplıdır. Mihrabın sol tarafında bir, kuzeybatı duvarında iki, güneydoğu duvar tarafında bir ve güneybatı tarafında bir olmak üzere beş penceresi vardır. Caminin iç duvarları sıvalı ve kireçlidir. Mihrabın sağ tarafında duvara dayalı ahşap işli ve sarı renkle boyalı minber bulunur. Tavan düz ve tahta ile kaplıdır.

Kıble duvarına dayalı, mihrap yüksekliğinde kutusu ahşap işli ve süslemeli olan bir ayak saat vardır. Saat kapağında kırmızı, sarı, beyaz –sarı ve yeşil renklerle çizilmiş bir gül resmi canlılığını korumaktadır.

Cami haziresinde önceleri bulunan kabirlerden tek bir mezar taşı bile korunmamıştır. Ancak 1995 yılının temmuz ayında cami binasının onarımına başlanıldığı zaman birkaç mezar taşından kalan parçalar meydana çıkmıştır. Ama bu taş parçalarında her hangi bir tarihe rastlanmamıştır.

1995 tarihinde yapılan onarım sırasında varolan cami binasının ve revakın dış duvarlarına yapışık yeni duvar inşa edilmiş ve eski cami binası sökülerek daha geniş ve tamamen yeni bir cami binası meydana gelmiştir. Böylece 6,80 x 8,00 m. ölçülerinde olan cami 8,20 x 13,30 metre boyutuna kavuşmuştur. Mahfil ve devamındaki oda kısmı ise 8,20 x 5,00 metre olmuştur. Bu tamir sırasında son cemaat yeri cami binası içine alındığı için, cami binasına 3 metre eninde yeni bir ekleme yapılarak son cemaat yeri meydana getirilmiştir. Önceleri cami binası olan kapının kesme taşları eski şeklinde örülerek son cemaat bölümüne götüren kapı oluşturulmuştur. Söveleri de kesme taştan olan kapının kemer altında yerleştirilen tahtada caminin kuruluş tarih tahmini olan hicri 1272 ve miladi 1855 ve bu onarım tarihi olan H.1416 miladi 1995 ve miladi tarihi ve caminin ilk kurucusu Hacı Ramadan'ın adı oyularak yazılmıştır.

Cami avlusu iki bile sokak tarafında pencereleri demir parmaklı olan duvarla sarılıdır. Camini arsasının doğu ve güneydoğu tarafı ise evlerle çevrilmiştir. Cami avlusuna götüren sokak kapsının söveleri kesme taştan ve kemerlidir. Kapı üstü verandadır – sundurmadır. Kapının sokak girişinin sol tarafında kesme taştan yapılmış kesme taşlı ve içi oyuk tek parça süt beyaz mermer kurnalı Hacı Ramadan'ın diğer bir hayrat eserinden çeşme bulunur.

Kayaya oyulmuş sonsuzluğun tasviri

AHMET BEY CAMİ

Ahmet Bey Camii tabakçılar iş hanının yakınlığında, bugün Tabakhane olarak bilinen mahallede, halkın Tabakhane Camii olarak da adlandırdığı küçük bir binadır. Caminin kurucusu ve kuruluş tarihi ile ilgili bugüne kadar yazılı bir evrak elimize geçmemiştir. Cami haziresinde kabirlerin varolduğunu gösteren izler varsa da nişan taşları parçalar halinde kırılarak dağılmış ve toplanan parçalarda ki yazı bölümlerinden şimdilik bari tarih veya kimlik açısından bir şey söylesek de kesin olamaz. Sadece mermer olan bir mezar taşında kimliğini tespit edemediğimiz meçhul olan merhumun Hicri 1283 Miladi 1863 yılında öldüğünü öğrenebildik. Bu mezar taşından kalan parça cami haziresinde gömülmüş olan meçhul merhuma ait ise Ahmed Bey olarak bilinen caminin bu yıldan önce varolduğunu söylemek mümkündür. Caminin Ahmed Bey olarak bilindiğinden yola çıkarak kimliğini henüz tespit edemediğimiz Ahmed adında bir bey tarafından kurulmuş olabilir. Prizren'de Emin Paşa Medresesi müderrisi ve Prizren sancağının müftüsü olan Mehmet Tahir'in 1874 yılında yazdığı "Menkıbeler" elyazması eserinde de Ahmed Bey camiinden söz edilmektedir ve caminin Ahmed Bey tarafından yaptırıldığı belirtilmiştir. Prizren tarihiyle ilgilenen ve birçok caminin tarihini, kişilerin hayat öyküsünü yazan Mehmet Tahir'in cami ve banisi hakkında başka bilgi vermediği için caminin Ahmet Bey tarafından kurulduğu henüz kesinlik kazanmamıştır. Ahmet Bey ondan çok önce kurulmuş olan bu camiyi onarmış olabilir. Bilinen bir şey varsa o da Ahmed Beyin, Mehmet Tahir efendiden önce yaşadığıdır.

Cami Horasanlı Kutup Musa efendinin yattığı türbe binasının bitişiğinde ve XVI. Yüzyıl başlarında kurulmuş olan Sinani Tekkesinin avlusunda bulunuyor. Tekkenin çatısı çökmüş olan semahanesinin yapımında kullanılan malzeme caminin yapımında kullanan malzeme ve inşaat tekniği benzerdir. Cami duvarları 90 sm. kalınlığındadır, kerpiç ve hatıllarla yapılmıştır. Kalın duvarların üzerinde ahşap çatı oturmaktadır. Kiremitle örtülü olan çatının – kumlun akışı dört yönlüdür. Buna göre caminin XVI. Yüzyıl başlarında mescit olarak inşa edildiğini gösteren ipuçları vardır. Caminin minaresi ise kare

şeklindeki kesme taşlardan yapılıdır. Bu durum minaresin sonraları mescit duvarına bitişil yapıldığına bir işarettir.

Caminin içi 7x7 metre ölçüsündedir. Kıble duvarının ortasında mihrap duvar oyuğudur. Mihrabın iki tarafında üste iki pencere vardır. Doğu cephe duvarında alta sağda iki pencere ve bu pencerelerin ortasında küçük bir pencere vardır. Kuzey cephe duvarında ise alta iki pencere üste üç pencere bulunur. Sağır kemerli olan üst pencereler 70 x120 sm. dikdörtgen şeklinde, alta ki pencereler 110x120 sm ölçüsündedirler. Batı duvara bitişik ahşap yapılı basit minber bulunur. Caminin içten üst kısmı tahta kaplı düz bir tavandır. Yerden tavana kadar yükseklik 4,50 metredir. Kadın mahfili dört ahşap direk üstünde durur ve mahfile cami içinde kapıcığı bulunan minareden çıkılır.

Minare caminin sağ tarafındadır ve basit şerefelidir. Yüksekliği Prizrendeki minarelerin orantısına uygundur. Minare yüksekliği yerden cami çatısının tepesi arasındaki yükseklikten bir kere daha yüksektir. Sadece 1989 yılında minarenin dıştan sıvalanarak tamir görmesi sırasında kurşun kaplı kapağı alüminyum teneke ile kaplanarak aşırı yüksek ve sivri yapılmıştır. Minarenin bu kapak şekli Prizren camilerinde egemen olan geleneksel orantıyı bozmaktadır. Minarenin kaidesi dört köşelidir, gövdesi yuvarlaktır. Tepesinde aylı ve üç yuvarlaklı metal âlem bulunur. Mermerden yapılmış eski alem cami avlusunda duruyor.

Kapalı olan son cemaat yeri cami binası ile aynı çatı altındadır. Son cemaat yerinin önceleri açık olduğu ve çatısı on ahşap direk üzerinde durduğu, sonraları direkler arasında yapılan yalım kat duvarlardan bellidir. Son cemaat yeri minarenin kaidesi genişliğini de içine almaktadır ve ortasında cami içinde tek giriş olan ahşap yapılı iki kanatlı kapı bulunur. Kapının sol tarafında son cemaat yerine ait duvar oyuğu olan bir mihrap vardır. Sol tarafta kuzey-doğu köşede abteslik çeşmeleri yapılmıştır. 1997 yılında cemaat tarafından son cemaat yerinin üstü de namaz kılmak için yapılmış ve duvarda açılan iki metre genişliğinde üstü kemerli bir açıklıkla mahfil ile bağlanmıştır.

Caminin etrafında avlu vardır. Doğu taraftaki avluda kabirlerin olduğuna işaret veren tümsekler ve parçalanmış mezar taşları ispattır. Avlu etrafındaki komşu binalarla sarılıdır. Kuzey tarafında sokak duvarı ise 35 yıl önce geçici bir dönem için kurulmuş olan montaj dükkânlarla sarılıdır. Caminin avlusuna götüren kapının sol tarafındaki ikinci dükkân 4 m derinliğinde ve 4 m. genişliğinde cami avlusuna girmiş ve duvarları beton briket olan ek bir binadır. Yanında abdesane bulunur.

Sokaktan giriş kapı boşluğunun söveleri ve kemeri kesme taştır. Kapı üstü kiremit örtülü verandadır.

150 kişilik bir cami olmasına rağmen Bayram ve Cuma namazlarında üç defa daha kalabalık bir cemaati içine almaktadır.

2009 yılı başlarında caminin sokak duvarına bitişik kurulmuş barakaların çekilmesiyle, caminin sokak duvarı yeniden yapılmış, cami binasında tadilat yapılmış, abtes çeşmeleri mahfile çıkaran merdivenlerin altına taşınmıştır.

Ahmet Bey Camii kabristanjında sökülen mezsarlardan kalanlar

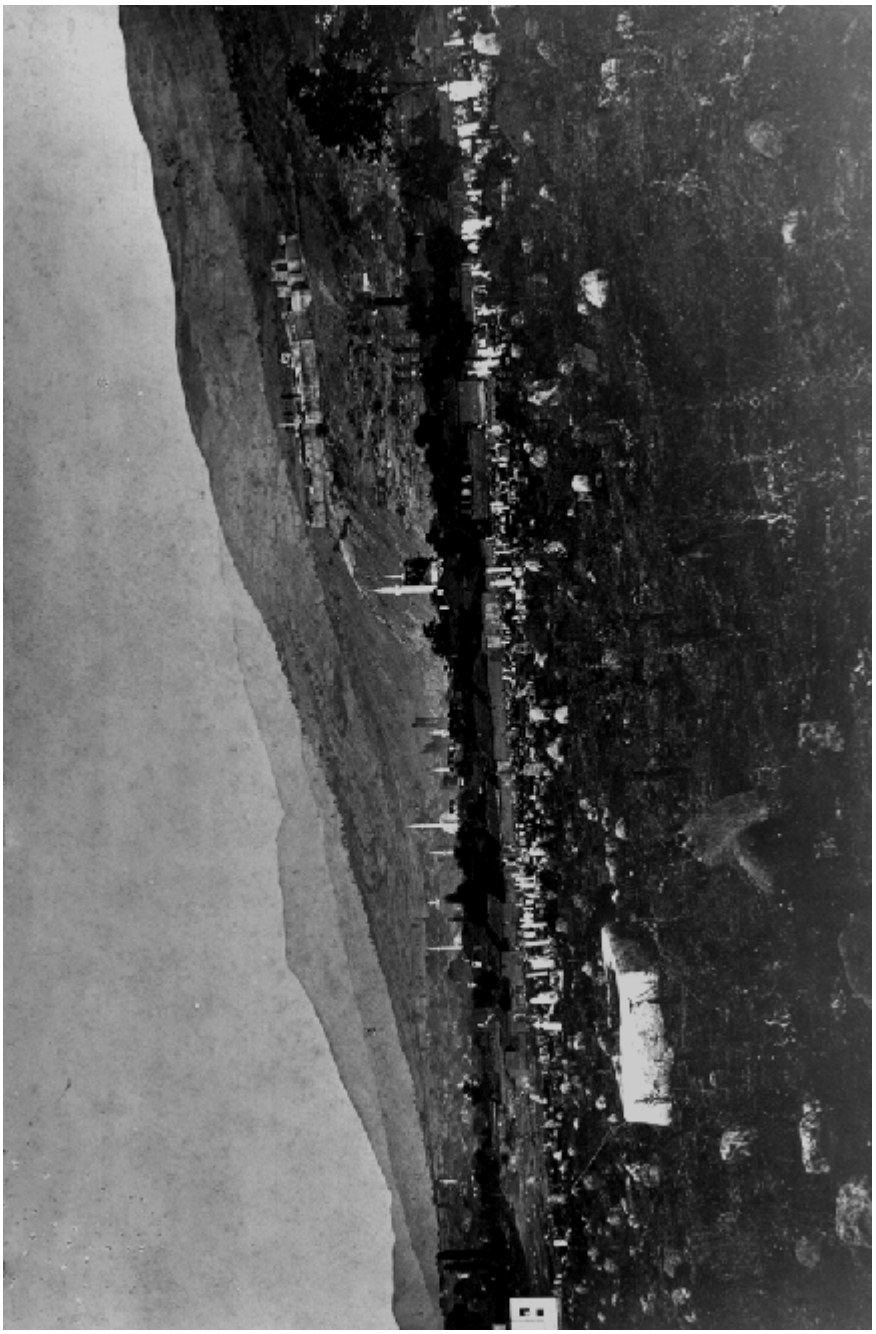

BEYZADE MEHMED BEY CAMİİ

Prizren'in batı tarafında bugün kent stadının yanında bulunan Teknik Okulu, Dilsizler Okulu ve bunların çevresi Beyzade Mahallesi olarak bilinmektedir. Mahalle, burada 1689 yılından önce cami kuran Beyzade Mehmet Bey adını almıştır. Mehmed Tahir Efendi, İbrahim Beyzade bey ile ilgili menakıbında, O'nun Prizren'e yerleşen Kuklibey soyundan olduğunu ve burada bir cami kurduğunu, sonraları sülalesi "Begolar" olarak bilindiğini yazmaktadır. Dr. Ekrem Hakkı Ayverdinin aktardığı kayıtlarına göre ise cami kurucusunun Beyzade Mehmed Bey olduğunu öğreniyoruz. Bu yüzden caminin kurulmasıyla kurucusu olan Beyzade Mehmed Bey'in adını almıştır. Bir bey oğlu olan Mehmed caminin yanında mektep binasını ve adıyla anılan taştan yapılmış Beyzade çeşmesini kurmuştur. Yerli Hirisitiyanların sundukları yardımlarıyla 1689 yılında Prizren'e giren Avusturya ordusu Haçlı Seferleri yöntemiyle birçok camii yıkmıştır. Beyzade Camiini de havaya uçurmak isteyen askerlerden üçü cami binası temellerine mayınları yerleştirirken Allahın cezasına çarptırılıp feci bir şekilde can vermiştir. Ötekileri ise minber altına yığılıp kalmışlardır. Kurtulanlar korkuya kapılıp cami etrafından uzaklaşmış ve bir daha böyle bir ibadet yerine yanaşmamışlardır. Müslüman nüfusunun bir bölümü 1912 yılından sonra buraları terkedip genellikle Türkiye'ye göç etmesiyle cemaati azalan cami Bulgarların buralara kadar akın ettikleri yıllarda cephane deposu olarak kullanılmıştır. Cami 04 Aralık 1915 Cumartesi günü bir Sırp askeri tarafından mayınlandıktan sonra havaya uçurulmuş. Cami binasının malzemeleri çok uzaklara dağılmış, büyük patlamadan uzaklarda bile evlerin pencere camları kırılmış. Cami binasıyla mektep binası ve çeşme de yıkılmış. Patlamadan sonra ise yangın belirmiş. Bir daha bu yerde cami kurulamayınca etrafındaki birkaç ev ve Rıfai Tekke binası devletleştirilmiş. Daha geçlerde tekke binası da yıktırılıp bu yerde 1968 yılında Teknik Lisesi ve Sanat Okulu binasının inşaatı başlamış. Böylece Beyzade Mehmed Bey camiinden iz kalmamıştır. Camiin yıkılmasından önce 1894 yılında Prizren'deki Rus konsolosu İvan Yastrebo'un verdiği bilgilere göre Beyzade Mahallesinde sadece Müslüman ahalinin yaşadığı ve mahallede 29 hanenin varolduğu istatistik kayıtları göstermektedir. Beyzade Mahallesi'nin kentin kenar mahallesi olduğu da gözönünde

bulundurunca Türk döneminde kurulmuş bir yerleşim bütünlüğü olduğu kesindir. Beyzade Mahallesi 1591 Prizren Sancağı defterinde yoktur. Buna göre bu mahalle bu tarihten sonra kurulmuştur.1910 yılının kayıtlarına göre öteki mahalleler arasında Beyzade Mahallesi de önemli bir yerleşim bütünüdür. 1860 yılında Tuzsuz mezarlığından çekilmiş Prizren manzarasını gösteren fotoğrafta Beyzade camiinin dört tarafa akıntılı olan bir çatısının olduğu, duvarla sarılı olmayan haziresinde mezarların bulunduğu görünmektedir. Minare yüksekliği Prizren'deki camilerde olduğu gibi cami çatısının yüksekliğine göre bire-birbuçuktur ve sıvalıdır. Şerefesi çanak şeklindedir. Cami binasının güneyinde binaların varolduğu, batı tarafında ise binaların bulunmadığı yeşil bir saha olduğu görünüyor. Fotoğrafa göre cami kentin batı tarafında son binayı oluşturmaktadır. Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi "Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri" III. Cild eserinde Prizren'de Ev.K.K. 757 d. 15-4 ve 172 d. 98-15 S ve Ev. K.K. 758 d, 77 - 13 S (Evkaf Kuyud-i Kadimesi'nde) Beyzade Mehmed Bey isminde bir caminin geçtiğini bildirmektedir.

Teknik okullarının, Dilsizler Okulunun, kent stadının, kent parkının ve ortasından daracık sokakların geçtiği evlerin bulunduğu Beyzade Mahallesi bugün de yerleşim bütünlüğünü korumaktadır. Ama burayı Beyzade olarak sadece kimi yaşlılar bilmekteler. Beyzade Mahallesi doğuda Kaçanik Mahallesi, güneyde Terzimemiş Mahallesi, kuzeybatıda Buzağılık ile sınırlıdır.

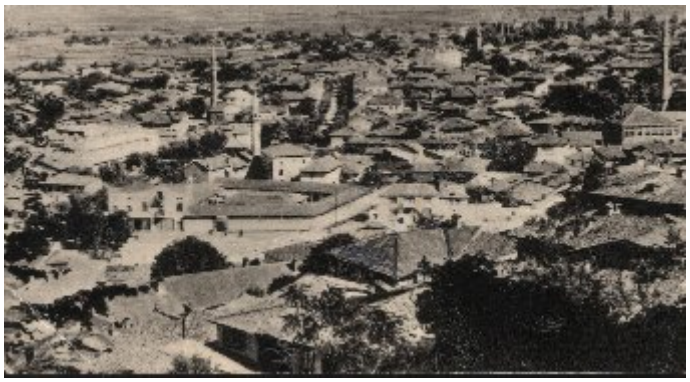

1956 yılında Prizeren'in Arastası

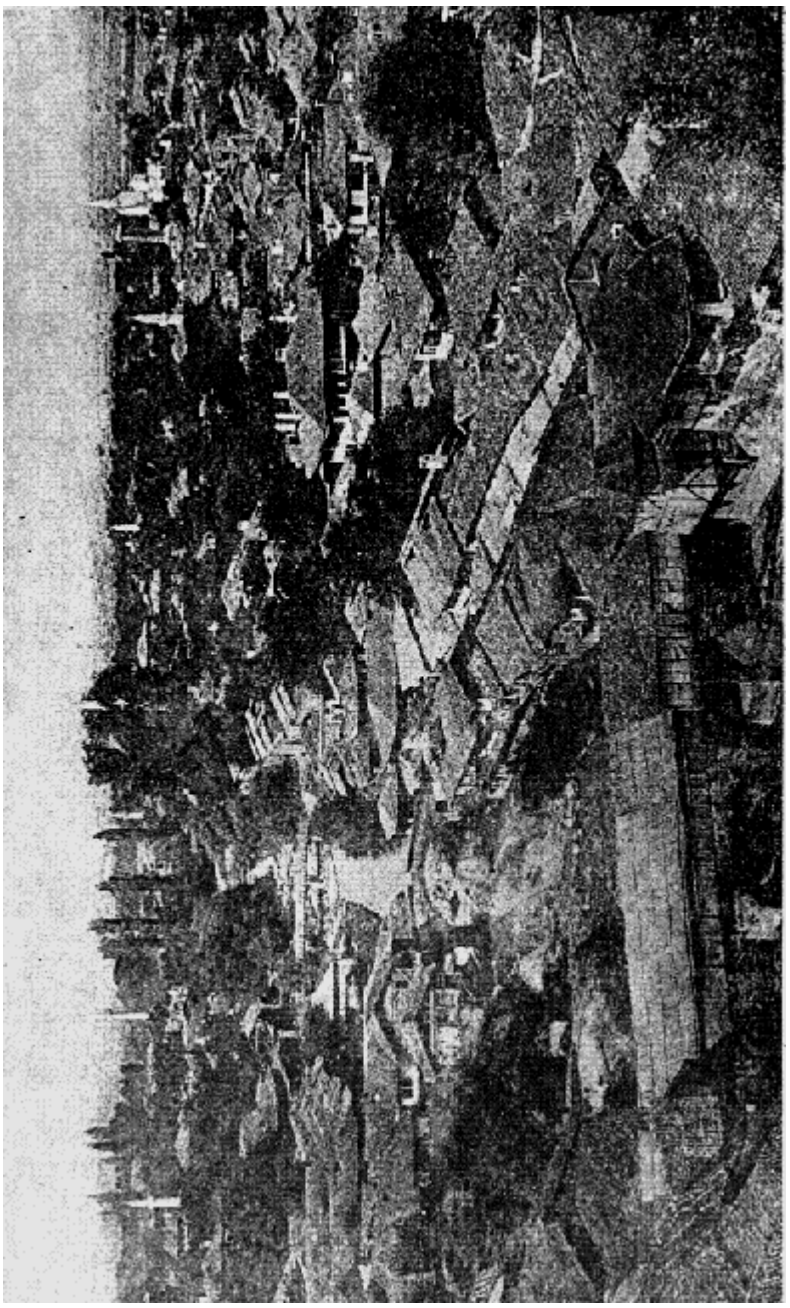

BUDAK HOCA CAMİİ

Troşan Mahallesinin devamında, Adliye Sarayının ve Emniyet binasının batısında, Hapishanenin kurulduğu yerde Budak Hoca camii bulunuyordu. Önceleri burası Budak Hoca Mahallesi olarak bilinmekteydi. 1894 yılının kayıtlarına göre Budak Hoca mahallesinde 62 hane varmış ve tümü Müslüman'mış. Cami bu mahalle sakinlerinin ibadet yeri olarak hizmet edermiş. Mahalle'nin Budak Hoca adıyla bilinmesi, camiin kuruluşundan sonra çevresinde kurulan evlerle bir yerleşkenin oluşmasıdır. Budak Hoca Mahallesi kentin batı tarafında taşrayı oluşturmaktadır. Mehmed Tahir Efendi'nin 1870/74 yılları arasında kaydettiği bir menakıbında Budak Hoca'nın Semerkant'tan Prizren'e geldiğini ve burada bir mescit kurduğunu, menakıb yazarının gördüğü bir rüyanın etkisiyle Hicri 1286 Miladi 1869 yılında mescide bir minber yaptırdığını ve oğlu Riza'yı caminin hatibi tayin edildiğini bildirmektedir. Minberin cami imamının izniyle yapıldığını bildirilirken, Budak Hoca'dan söz edilmemektedir. Buna göre o yıllarda Budak Hoca hayatta değildi. O yıllarda Budak Hoca hayatta olmuş olsaydı cami imamı görevini görürdü. Bu bilgilere göre mescidin 1869 yıldan çok önce kurulduğu kesindir. Cami binasının kuruluş tarihini gösterir bir belge henüz elimize geçmemiştir. Caminin 1911 yılında onarıldığını Hacı Ömer Lütfi'nin "Tevarisinde" bulunan Budak Hoca Camii tamirine sunduğu şiirden öğreniyoruz. Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi "Avrupa'da Osmanlı Mimamiri Eserleri" eserinde Budak Hoca Camii'nin Evkaf Kuyud-i Kadimesi'de 757. d., 15-47 S de aynı isimdeki mahallede kayıtlı olduğunu aktarırken Prizren'i ziyaret ettiği 1976 yılında caminin mevcut olmadığını yazar.

Budak Hoca Camiinin bulunduğu Troşan Mahallesi Yıl 1910

1912 yılından sonra Türkiye'ye ailelerin göçü hız alırken Budak Hoca Camii cemaatinin azalmasıyla cami binasına bakacak, tamirini yapacak kişi de kalmamış. Böylece bakımsız kalan cami binası ve çevresindeki binalar harap

olmuş. Cami binasının sağında iki katlı mektep binasının, cami binası ve mektep binası etrafında bahçenin bulunduğu bilinmektedir. Binaların batısındaki bahçede mezarların bulunduğu ve bugün de bu mezarların izleri olan mezar taşların parçalarını az ilerde tren rayları yanında görmek mümkündür. Eski bir fotoğrafta caminin minaresi de görülmektedir. İkinci Dünya Savaşından sonra da cami binasının ve mektep binasının ayakta olduğunu, ama kullanılmadıkları için bahçesinde sarmaşıklar ve fundalıklar kapladığını bilenler vardır.

Budak Hoca'nın varlıklı biri olduğunu kanıtlayan camii için vakfettiği taşınmazlar kanıtlamaktadır. Bugün de Budak Hoca vakfı olan dükkân ve ev gibi taşınmazlar İslam Birliğince kullanılmaktadır. Buna rağmen Budak Hoca Camii, mektebi ve arazisi belediye tarafınca gasp edilmiş, cami binası, mektep binası yıktırılıp yerinde 1956 yılında Hapishane binası yaptırılmıştır.

Budak Hoca Camii çevresinde 1885 yılında Hacı Adem, Vecih Baba tarafınca kurulmuş Bektaşi Tekkesi de bulunuyordu. Bugün de tekke özelliği korunmuş olan bina konut olarak kullanılmaktadır ve duvarında tekkenin tarihine ait olan mermer kitabe korunmaktadır.

Budak Hoca'nın bugün de korunan kimi vakıf eserleri, O'nun vakfiyesinin varolduğuna dair bir işarettir. Birgün Budak Hoca vakıfnamesinin ortaya çıkmasıyla cami hakkında bugün bilmediğimiz birçok bilgilere sahip olacağız.

Hacı Ömer Lütfi'nin 1911 yılında Budak Hoca Camii'nin tamamlanan tamirine düşürdüğü tarih:

Oldu bu cami
Eyler ibadet.
Bak bu safasın
Levs-i sivaden
Zikret seherde
Gel kıl bu yerde.
Şayan-i takdir
Envar-i lami
Kıl kalbe tenvir,
Ver kalbe savfet
İbad-i tesrir.
Beyt-i Hüdadan
Kıl kalbi tahtir,
Kalksın bu perde
Kıl sıdk-i niyyet
Allahu tekbir.
Lütfi bu tarih
Cami güzeldir
Bak bir beldedir
Hoş oldu tamir.

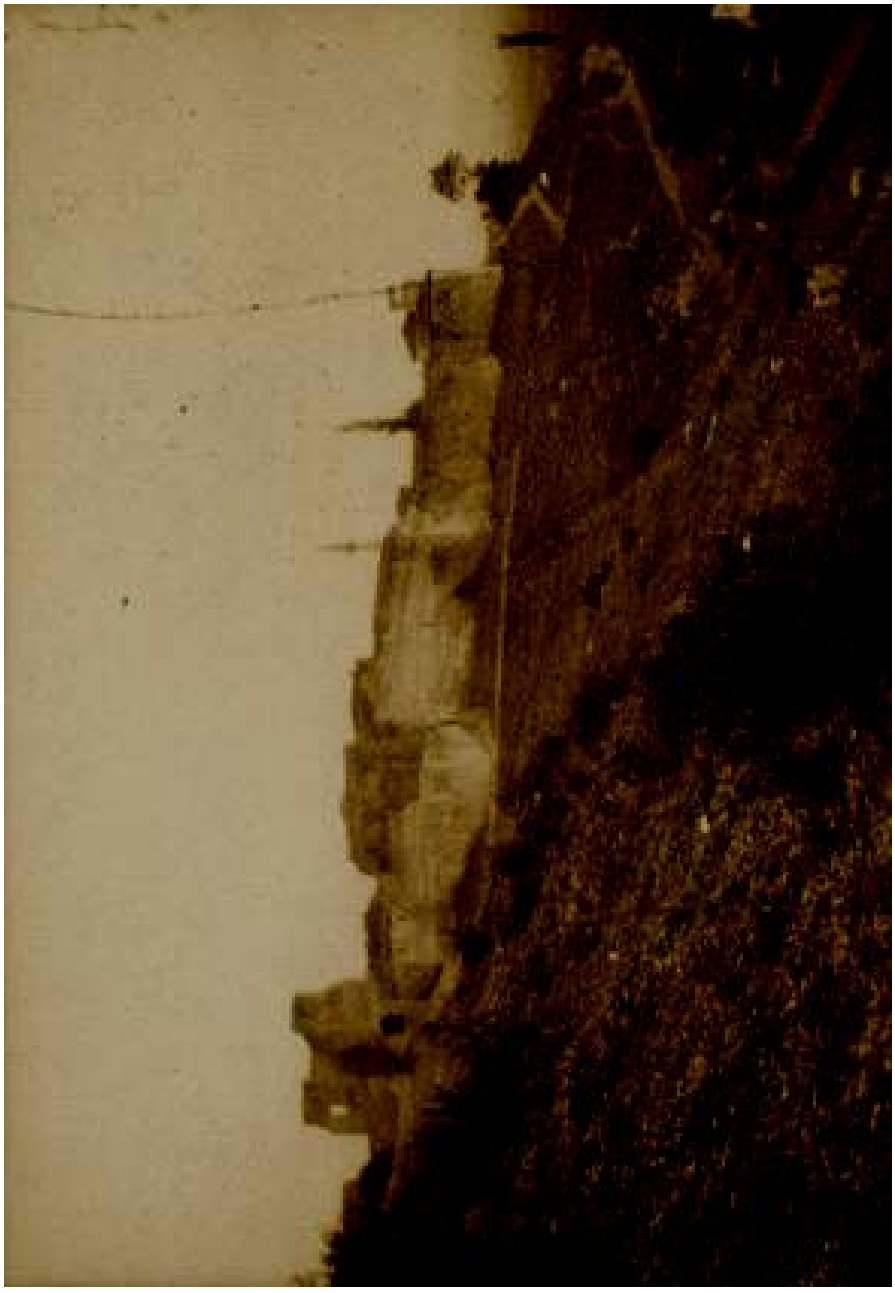

KALEDEKİ MAHMUD PAŞA CAMİİ

1455 yılında Türkler Prizren'i kesin olarak ele geçirdikten sonra kentin doğusunda bulunan kaleyi tamir ettirmiş ve ordunun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kullanmıştır. Yapılan tamir sırasında kalede bir caminin de yaptırıldığı bilinmektedir. 1520 yılına ait olan yazılı kaynaklara göre kalede bir caminin, dizdarların, kâhyaların, imamların ve 19 mustafiz varmış. Mustahfizler 9 köyden 37.234 akçe gelir topluyorlardı. Asker birliği diğer silahlardan başka patlayıcı silahlarla-prangalar ve tüfeklerle donatılmıştı. Kalede bir miktar gıda da bulunuyordu.

Kale içindeki caminin minaresi

Kaledekeki camiden kalanlar (1967 ve *2005 yılı fotografları)*

Olga Ziroyeviç "Tursko Vojno Uredjenje u Srbiji 1459-1683"[19] adlı eserinde kaynak gösterdiği Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin TD No. 1029,66.7 XVI. yüzyıla ait olan belgeye göre Prizren'de 7 mustahfizden, 2 kahyadan, imamdan, kapıcıdan, topçudan ve serdardan oluşan 14 kişilik bir askeri takımın varolduğu görülmektedir. Bu bilgi de kalede bu dönemlerde caminin varolduğunu göstermektedir. Cami daha geçlerde yıkıldığı ve temelleri üzerinde Mahmud Paşa 1244 / 1828 yılında yeni bir cami kurduğu Mahmut Paşa'nın vakfiyesinden

[19] İstorijski İnstitut, Belgrat 1974, S. 138

öğreniyoruz. Caminin inşaatından 13 yıl önce Prizren kalesinin kente bakan duvarında bir saat kule de yaptırdığı ve bu saat için Semendire'de istilacılara karşı yürüttüğü savaşta ganimet olarak aldığı çanı taktırdığı bilinmektedir. 21 Rebülevvel 1247 (30 Ağustos 1831) tarihili olan vakfiye ile Mahmut Paşa yeni yapılmış 5 göz değirmen, Veli Beşe mahallesinde ekmekçi dükkanı, bitişiğinde kasap, nalbant, diğer nalbant, çilingir, 15.000 kuruş nakit, bunların gelirinden hatibe senede 33, imama 6o, vaize 17, mektep muallimine 140, on beş hatim için imama 150, müezzine 25, ikinci müezzine 25, kayıma 35, müderrise 1.200, 8 medrese odasındaki 8 talebeye, 8 hatim okumaları şartıyla 800, medrese bevvabına 40, Kale Camii müezzinine 60, Kale Camisi bevvabına 40, Kaledeki saatçiye 60 kuruş verilmesini vasiyet etmiştir. Vakfiyesinde de kalede yaptırdığı camide hizmet edenlere gelir temin eden Mahmut Paşa Prizren mutasarrıflığında bulunmuş olan Tahir Paşa'nın oğludur. Babasının ölümünden sonra Mahmut Paşa da Prizren'de 1809–1836 yılları arasında aynı görevde bulunmuştur. Sofya ve Niş valiliklerinde bulunmuş, Mora, Belgrad ve Semendere savaşlarına katılmıştır. Prizren'de, Mamuşa'da ve Yakova'da yaptırdığı birçok vakıf eserinden biri Prizren kalesinde inşa ettirdiği camidir.

Bugün mevcut olmayan Kaledeki Mahmud Paşa camiinin temeline kadar sökülmüş duvar taşları dağınık bir durumdadır. Elimizde varolan fotoğraflardan caminin dört tarafa akıntılı bir çatıyla örtülü olduğu görülüyor. Caminin duvarlarının hem içten hem dıştan sıvalı olduğu, mihrabının duvar oyuğu olduğu, kıble duvarında alt sırada mihrabın iki bile yanında birer pencere ve yan duvarlarda birer pencere bulunduğu 1967 yılında bizzat çektiğimiz fotoğraf belgedir. Bugün de binadan kalan temel ve duvar bölümlerinden cami binasının 7,20 x 7,20 ebatında, taştan olan duvarlarının 1,10 sm kalınlığında olduğu, duvar oyuğu olan mihrabın 60 sm derinliğinde ve 1 metre genişliğinde, kuzeybatı duvarındaki camiye giriş kapısının ortada tam mihrap karşısında bulunduğu ve 1,20 sm. genişliğinde olduğu yerinde tespit edilmiştir.

Caminin giriş kapsının sağında bugün de kesme taştan yapılmış minarenin kaidesinin bir metre yüksek bir bölümü durmaktadır. Kaide 2,20 metre çapında olan bir çemberdir. Bu kaidenin üzerinde yükselen minarenin oniki köşeli ve tek şerefeli olduğunu yerinde ve fotoğraflardan tespit ettik.

Prizren kalesinin iç mekanı ve şehir manzarası

Cami kale içinde kaleye giriş kapısından otuz metre ilerde bir yükseklikte kurulmuştur. Kuzeydoğu duvarı kalenin surları altındaki kemerli odalara 13 metre yakındır. Caminin bu konumu kentten de görünmesini sağlamıştır.

1914 yılında kalenin durumu

Bugüne kadar korunan mermer üzerinde sülüs ile yazılı 67,5 x 53,5 sm boyutundaki beş beyitlik kitabe kaledeki Mahmut Paşa camiinden bütün kalan biricik eserdir. Şair Nuri'nin düşürdüğü bu tarih caminin bir hayrat olarak çok eskiden kurulmuş ve yerle bir olmuş

caminin temellerinde vali olan Mahmud Paşa tarafınca Hicri 1244 / Miladi 1828 yılında yeniden yaptırıldığını bildirmektedir. İslam Birliğinden alınıp Prizren Arkeoloji Müzesinde korunan bu kitabenin tam metni şöyledir:

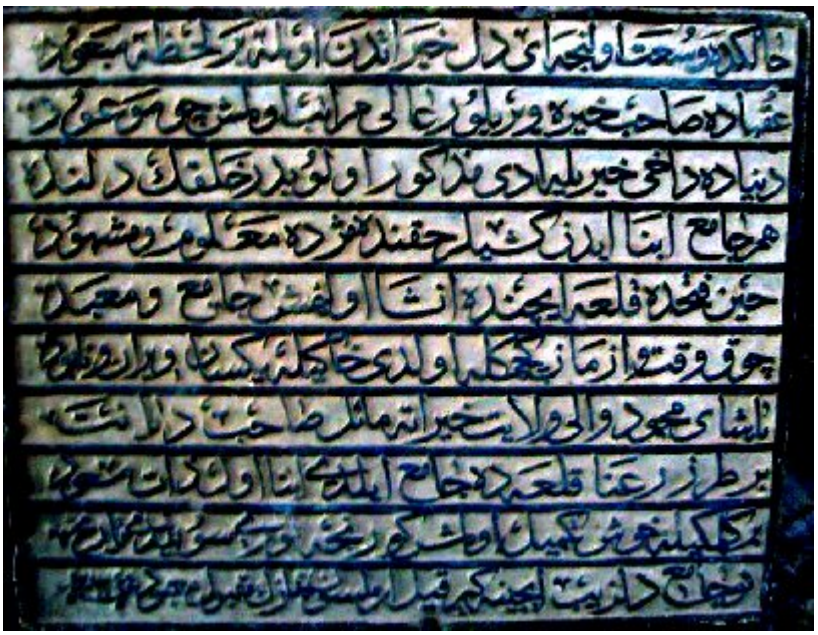

Halinde vüs'at olınca ey dil, hayratdan olma bir lahza meb'ud

'Ukbada sahib-hayre verilür ali meratib, olmış çü mev'üd

Dünyada dahi hayrile adı mezkur olupdur halkın dilinde

Hem cami' ibna eden kişiler hakkında müjde ma'lüm ve meşhud

Hin-i fethide kal'a içinde inşa olınmış cami ve ma'bed

Çok vakt ü ezman geçmekle oldı hakile yeksan, viran ve na-bud

Paşay-ı Mahmud, vali-i vilayet hayrata mail, sahib-diyanet

Bir tarz-ı ra'na kal'ada cami' eyledi ibna ol zat-ı mes'ud

Bir gelmegile hoş tekmil olmış görünce Nuri söyledi tarih

Bu cami' dil-zib içine gir kıl, olsun namazın makbul-i ma'bud / Sene 1244

BÜLBÜLDERE'DEKİ MAHMUD PAŞA CAMİİ

Bülbüldere'ye çıkaran Saray'ın batı tarafındaki sarı badanalı bina bir zamanki Mahmud Paşa camiidir. Mahmud Paşa'nın 11257/1831 tarihinde onaylanan vakfiyesinde Mahmud Paşa' nın Terzi Memi mahallesinde ki konağına yakın olan camii yüce Allah için yaptırdığı belirtilmiştir. Allah adına cami yaptıranın"cennet " ile mükafatlandıracağına inanarak bu camiyi yaptıran Mahmud Paşa, cami yanında bir mektep ve helal para ile satın aldığı evde bir dershanesi ve sekiz odası olan medrese binası da kurmuştur.

1913 yılında Sırp ordusunun mimarları tarafından yapılan Şehir planında caminin bulunduğu yer ve bina çizilerek belirtilmiştir. Bahçesinde mezarlar ve cami binasının giriş kapsının iki bile tarafında birer kocaman ıhlamur ağacı bulunuyordu. Anıt ağacı olmalarına rağmen devlet koruması altında bulunmaları gerekirken ve henüz gövdelerinde çürüklük izi yokken ortama tehlikeli olduğu gerekçesiyle 1984 yıllarında kestirildiler. 82 yaşında S. Suroy Sok. No.28 de oturan Tahir Koro'nun anlattığına göre bu iki ıhlamur arasında Kastamonu'dan gelip Mahmut Paşa medresesinde müderris olan

halimin mezarı bulunurmuş. Cami binasına üç sıralı taş merdivenden çıkılınca girilirdi. Geçlere kadar kıble duvarında bulunan mihrap duvar oyuğu idi. Sekiz köşeli kasnağın üzerinde kubbesi bulunduğunu gösteren son izler binanın konut olarak kullanılması için yapılan ek inşaat işleriyle kaybolmuştur. Cami binasına bitişik doğu tarafında bir fırının ve batı tarafında iki dükkânın bulunduğu ve bunların cami vakfına ait olduğu bilinmektedir.

7000 metre karelik bir arazide 7,20 x 7,20 metre kare şeklinde kurulmuş olan cami binası taştan yapılmıştır. Cami çevresinde oturan yaşlılar cami binasını hatırlıyorlar ve minaresinin varolduğunu duyduklarını söylüyorlar. Caminin Saray çevresinde bulunduğu için Saray Camii olarak da adlandırıldığı bilinmektedir. Camiye yakın, Saray'ın kuzeyinde 1870 yıllarında zamanın en iyi donatılmış posta binası kurulmuştur ki bu posta Saray postası olarak bilinmektedir. Saray'a çıkaran sokak Saray boğazı (sokağı) olarak bilinmektedir. Bu postane binasının hizmete verilmesiyle buraya İstanbul'dan Sırrı Efendi Paşa mektupçu olarak tayin edilmiştir. Sırrı Efendi paşa ise İstanbul'da Sultan I. Abdülmecid'in kızı Münire Sultan'ın (1844–1862) yanında İstanbul'da Sarayda büyümüş, eğitim görmüş ünlü bestekar, sanatçı Leyla Saz'ın kocasıdır. Leyla Saz kocası yanında Prizren'de yaşamış, Prizren'de yaşadığı günlerini, Prizren halkının gelenek ve göreneklerini kaleme almış, Prizren'de o dönemlerde müzik gibi birçok kültür ve sanat etkinlikler yapmış biridir. Cami çevresinde genellikle hükümet adamları, paşa ve subayların oturduğu için cami cemaatini onların oluşturduğu ve 1912 yılında buralardan Türk egemenliğinin kalkmasıyla caminin de cemaatsiz kalmasıyla zamanla kullanılmayıp bakımsız kalan binaya 1928 yıllarında batı ve doğu taraftan birer oda yaptırılarak cami binası doğu ve batı tarafına beşer metre daha taşmıştır. Bu eklemeler cami önünde henüz inşaatı tamamlanmış kışla için askeri hamamın yapılması amacıyla yapılmıştır. Yapılan hamam eski Türk hamamlara hiç benzememiş, hücre yerine duş kabinleri yapılmış ve binanın içinde merkezi ısıtma tesis edilmiştir. Kışlanın bitişiğinde kışla için yeni bir banyonun yaptırılmasıyla bu hamam şehir

merkezinde çalışmayan Mehmet Paşa hamamın yerine genel hamam olarak bir süre çalışmıştır.

1968 yılına kadar genel hamam olarak kullanılan cami binası 1972 yılında belediye tarafınca konut olarak bir aileye verilmiş. Bu aile sonraları cami binasının önündeki arazide yeni bir bina kurmuş. Daha geçlerde cami binasının güneydoğusunda da bina kurulmuş, batısında bir devlet şirketi market olarak kullanılan bir mağaza yaptırmıştır ve yanında elektik kurumunun trafosu monte edilmiştir.

Caminin kurucusu Mahmut Paşa Prizren mutasarrıfı olan Tahir Paşa'nın oğludur. Babasının ölümünden sonra Mahmut Paşa Prizren mutasarrıfı olmuştur (1809–1839). Halkın "Bülbüldere" veya "Saray " olarak adlandırdığı ve bugün mevcut olamayan bu camii 1831 yılından önce Mahmut Paşa tarafından yaptırmıştır. Camiden 12.06.1831 yılında onaylanan Mahmut Paşa vakfiyesinde söz edilmektedir ve bunun bakımı, imamı ve müezzini için akar gelir tayin edilmiştir.

MUSTAFA PAŞA CAMİİ

Mustafa Paşa camiinin[20] Prizren deresinin sağ kıyısında Cuma cami olarak bilinen Bogorodiça Levişka kilisesinin güney batısının elli

[20] Petar Kostiç "Cırkveni jivot ..." kitabının 92 ve 93. sayfasında Mustafa Paşa camiinin Ana Hazretleri (Sveta Ana) kilisesinin yerinde kurulduğunu Katolik

metre ilerisinde Mustafa Paşa tarafından H.970 M.1562–63 yılında inşa edildiği Şeyh Saadettin efendi tarafından Glişa Elezoviç'e verilen kitabe metninden tespit ediliyor.

Mustafa Paşa Camii dört tarafa akıntılı kiremit örtülü bir çatı binasıydı. Bina dışına uzanan saçaklar ahşap sütunlar üzerinde oturtulmuş. Böylece son cemaat yeri ve yanlarda da namaz kılma yerleri oluşturulmuş. Oniki köşeli minaresi kesme taştan yapılmış. 1950 yılında minaresi yıkıldıktan sonra 1952 yılında cami binası belediye tarafından yıktırılmış, cami mezarlığındaki mezarlar tarih edilerek arazi yeşillik Pazaryerine dönüştürülmüş. Bina 1994 yılından itibaren Prizren İli'nin hükümet binası, Ekim 1999 tarihinden itibaren BM Kosova'da Geçici Sivil Yönetim – UNMIK-in Prizren'de merkez binası, 2005 yılından itibaren Prizren Belediye binası olarak kullanılmaktadır.

---

misyoneri Gırgur Masarek'in 1651 yılında Papa'ya gönderdiği bir rapordan tespit ettiğini yazarken kilisenin derenin sol kıyısında bulunduğunu ve bir rivayete göre kilisenin Sveta Yelena olduğunu yazarken hangisinin tam olduğunu açıklamamıştır. Oysa Mustafa Paşa camii derenin sol kıyında değil, tam tersine derenin sağ kıyında bulunuyordu.

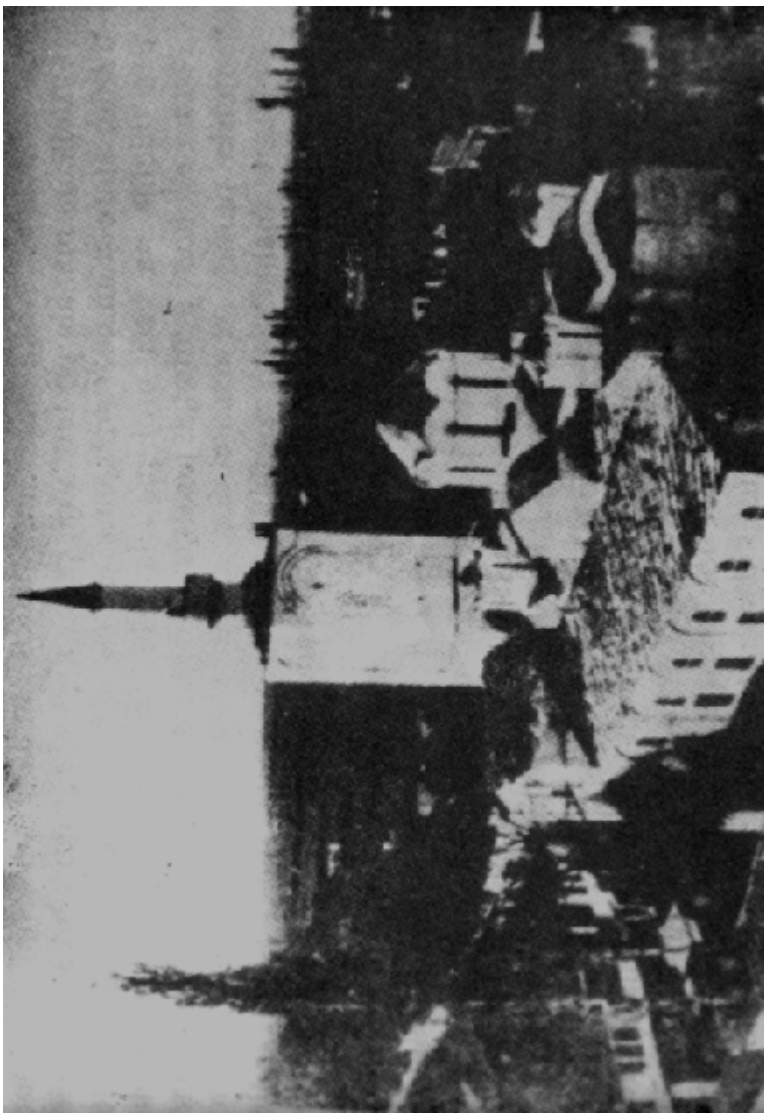

CUMA (ATİK) - FATİH SULTAN MEHMED CAMİİ

Üsküp'ü bombalayıp yaktıktan sonra 6 kasım 1689 günü ordusuyla Prizren'e gelen Avusturya generali E. S. Pikolomini burada Sırpların başpiskoposun başında bulunan 5–6 bin kişilik bir gurup tarafından kurtarıcı olarak karşılandıktan sonra, bu ordunun ilk hedefi camiler ve Türk-İslam mimari eserleri olmuştur. Ama zulümkar Pikolomini vebaya kapılıp üç gün sonra 9 Kasım 1689 günü ölmüş ve Prizren'de " En eski ve en görkemli kilisede" (Bogorodiça Levişka) gömülmüştür. Buna göre Bogorodiça Levişka kilisesi o yıllarda cami

olarak kullanılmıyordu. Bina camiye çevrilmiş olsaydı fanatik bir Katolik generali olan Pikolominin cenazesi burada toprağa defnedilmezdi.

Kiliseninm kuzey tarafındaki girişin üzerinde Osmanlıca kitabe

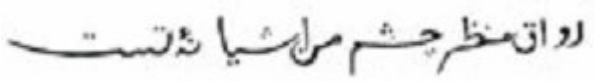

Cami sıvasının kaldırılmasından sonra ortaya çıkan yazı

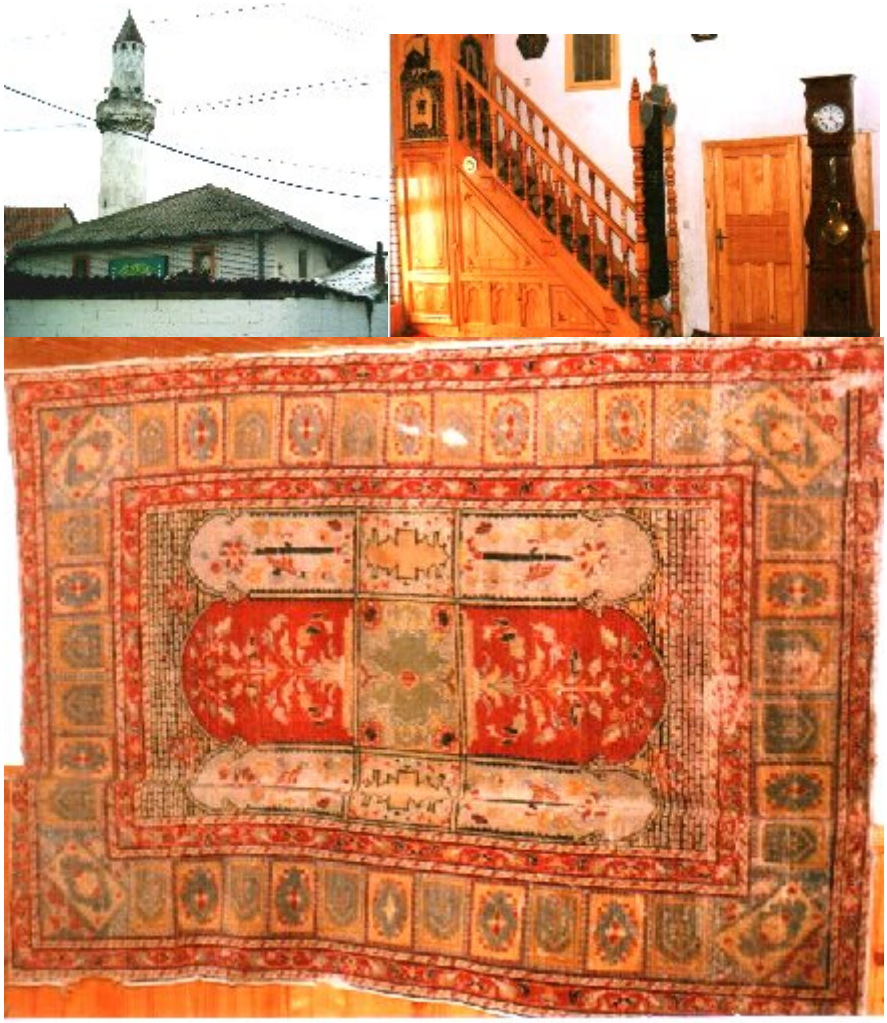

Yeniden kiliseye dönüştürülen Cuma Cami'nin enventarı: Mihrap, ayaklı saat, halı, secade ve şamdanlar sonraları camiye dönüştürülen binaya taşındı ve halen korunuyor

Cuma Caminin (Atik veya Fatih Camii) boşatılmasıyla cemaat az ilerde kiraladığı, sonra satın alıp minaresi inşa edilerek camiye dönüşen mescide mimberi, ayaklı saati, halı ve şamdanları taşıdı. Bunlar halen nkorunuyor.

TEKKELER:

Musa Kutup (Sinani) Tekkesi

MUSA KUTUB EFENDİ (SİNANİ) TEKKESİ, 1576 yılında Horasanlı Kutup Musa efendi tarafından bu yörelerde kurulan ilk tekke binasıdır. Semahanesi çökmüş, tekke binası yıkılmak üzeredir. İki katlı harem binası halen hizmet etmektedir. Tekke binasının girişinde semahaneye bitişik Kutup Musa efendinin de kabrinin bulunduğu türbe binası vardır. Eskiden tabakçıların-dericilerin imalathanesinin bulunduğu Tabakhane'de Suzi Camii ve Rüştiye binası karşısında bulunur. Tekkenin arazisi 786 m2'dir ve kadastroda 2592 nolu parsel olarak kayıtlıdır.

Kaderi Tekkesinin semahanesi

KADERİ (KURİLA) – ZİNCİRLİ TEKKESİ 1646 yılında yapıldı. Semahanesinde Kosova Savaşından kalma savaş aletleri ve silahları ile birlikte bakıma ihtiyacı olan eski sancaklar korunmaktadır. Semahanede şişler, perdeler, zarflar, dergâh çerahı, şifa taşları, meydan aynası, derviş keşkülü, şeyh müttekası, kavuklar, çalparalar, mevbe, ney ve mazharlar sergilenmiş biçimde durmaktadır. Tekke binasına bitişik geçmiş şeyhlerin kabirlerinin bulunduğu türbe binası vardır. Kuriladadır ve şimdi tekkenin şeyhi Şeyh Abdülkadir'dir.

Kadiri Tekkesinin kitabesi:

İki alemde tasarruftur piri ehl-i veli

Sakın deme kim bu mürdedir andan nice derman ola

Ruh şemşir-i Hüdadır ten gılaf olmuş ona

Daha ala kar eder kim bir fig uryan ola

Ya rabb beni dur eyleme evlad-ı Aliden ben anlarım

Bendesiyem ta 'kalu beliden"

Ya Hu

Ketebe hu el-hakir-fakir

Köprülü Derviş İbrahim, Sene 1245 Amele Kul Aşık Mustafa. (Miladi 1829-30)

Halveti Tekkesnde Semahane mahfili

HALVETİ TEKKESİ, 1691 yılında yapıldı. Tekke binası dört asırdır eski şeklini korumaktadır. Tekke binası ve semahane arasında şadırvanı vardır ve suyu özel olarak Kırpınar'dan getirilmiştir. Semahaneye bitişik şeyh ailesinin barındığı harem binası bulunur. Bu ev tekkenin kuruluş tarihine denktir. Tekkeyi şeyh Abeddin yönetmektedir. Şehir merkezinde, Theranda oteli tekkenin arazisinde kurulmuştur.

Halveti Tekkesine ait konak

SİNANİ (TERZİMAHALE'DE ŞEYH GANİ) TEKKESİ, 1668 yılında kuruldu. Semahane ve tekke binasının yarısı yıkıktır. Çok geniş bir haziresi vardır. Türbe binasının giriş kapısının sağında Kutup Musa Efendi tekkesinde derviş olan Ali 'nin bir kerameti olarak bir gece içinde kazıldığına inanılan 8 metre derinliğinde bir su kuyusu vardır ki bugün bile suyu çeşitli dertler, hastalıklar için şifa için kullanılmaktadır. Tekkeyi Şeyh Ali kurmuştur. Çok sayıda mezarın bulunduğu tekke bahçesinde Malkoçoğlu Ali beyin de mezarı vardır. Mezarların çoğunda baş taşlar kitabelidir. Terzimemi camiinin yakınlığında, Mustafa Baki ilkokulu binasının karşısında bulunur.

2.Dünya Savaşından sonra yıktırılan Sadi Tekkesi Semahanesi lokantaya dönüştürüldü

SADİ (ACİZE BABA) TEKKESİ, 1700 yılında Süleyman efendi tarafından kuruldu. Şimdi tekkeye ait olan yıkılmış semahanenin temelleri bulunur. Semahaneye halen duran beton merdivenler çıkarıyordu. Bugüne kadar kalan türbe binası içinde divanı bulunan şair ve şeyh Süleyman efendinin ve tekkenin öteki büyüklerinin mezarları bulunur. Türbe binasının giriş kapsı üzerinde Osmanlıca bir kitabe vardır. Maraş'ta Maksut Paşa Camii doğusunda ve Anıt ağacı olan büyük çınar yanında bulunur.

Şey-i kamilü pir-i vasil, mazhar-ı feyz-i Huda

Ya'ni Süleyman Efendi vasıl-ı sırrı fena

İlm ü hikmetde yegane ‘asrınun şeyh-ekberi

Vakıf-ı sırrı, varis-i ‘ilm-i resul-i kibriya

Zikr u fikri Hakk idi, gülbeng-i Sa’di öekdi ta

Vasıl oldı sırr-ı Sa’deddin’e oldı aşina

Kulu men(aleyha) fan’ ayeti menşr-i alem oldı çün

Muntazır oldı hitab-ı ircüüye ba safa

Işık-ı mahbub çekdi kendi canibine akıbet

Didi ya Hu, alem-i külle idüp nakl-i beka

Mürgüi canı kayd-ı tenden ildi pervaz şevk ile

Mak’ad sıdk oldı ana, emr-i Hkk’la aşiya

Mecd ü rift’ atle mu’ammer ide Hakk evladını

Rehbaran-ı alem olsunlar ila yevmi’l ceza

Mülci-i erbab-ı hal it puse-gah-ı aşıkan

Asitan-ı dergah-i sa’dileri ya Rabbena

Raşha-i kilküm mücevher düşdi tarih Sadi’ya

Göçdi Adne Şeyh Süleyman eyledi azm-i lika

« كوچدى عدنه شيخ سليمان ايلدى عزم لقا »

Sene 1160

Sene 1160” (Miladi 1747)

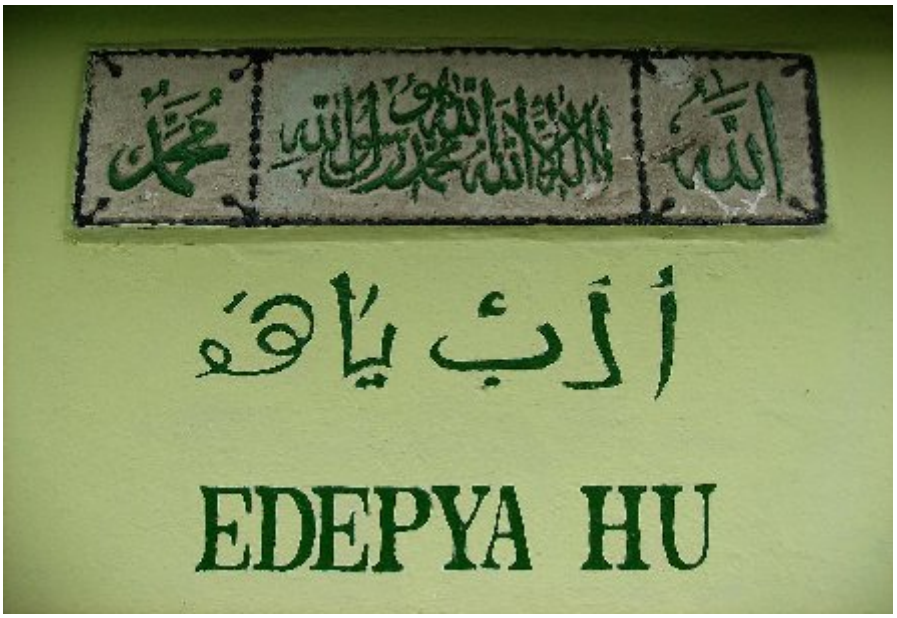

Kaderi (Seyid Ali Baba) Rezaki Dergahı semahanesi

KADERİ (SEYİD ALİ BABA)-REZAKİ DERGÂHI 1830 yılında inşa edildi. Dergâh binası içinde Osmanlı ordusu şehitlerinden Gözcü Mahmut babanın kabri bulunur. Sandukası Türk bayrağı ile örtülüdür. Dergâh binası Namazgâh civarındadır.

Prizren Rıfai Tekke binasının duvarında bulnan mermer kabartma

RIFAİ (ŞEYH HASAN)TEKKESİ 1893 yılında Beyzade'de kuruldu. Teknik okulunun yapılması için yıktırıldı ve Terzi Mahalle'de lise okulunun kuzeyinde yeniden yapıldı.

Prizren Bektaşi Tekkesi tasviri (Dashnor Uka 1997)

BEKTAŞİ (ADEM VEÇHİ BABA) TEKKESİ, 1889/90 yılından Hacı Adem Veçhi tarafından kuruldu. 1924 yılından beri faal değildir[21]. Tekke binasının duvarında mermer bir kitabe vardır ve bahçesinde bir türbe bulunur. Tekke binası konut olarak kullanılmaktadır. Troşan mahallesinde – Emniyet binasının batı tarafında İtfaiyecilere 20 metre uzakta bulunur.

[21] Dr. Nimetullah Hafız: Yugslavya'da Bektaşı Tekkeleri, Sesler, Eylül 1976. Yıl IV, No. 11, Üsküp

MELAMİ TEKKESİ,[22] 1892 yılında yapıldı, 1954 yılında yıktırıldı. Müritler tekkenin yıkılmayan yardımcı binasında toplanıp

---

[22] Melamilik Prizren'de en son kurulan ve gelişen bir tarikattır. Arap hoca olarak bilinen Muhammed Nur-Al Arabi 180 yıl önce Mısır'dan Üsküp'e ve oradan Prizren'e gelip Melami tarikatını getirmiştir.[22] Oysa bu zatın Üsküp'te tekke kurduğunu İsmet Zeki Eyüboğlu yazmaktadır[22]. Aşk Gaşi'ye[22] göre, bu zaatın Seyid'ul Melami Muhammed Nurül Arabi olduğunu ve yaptığımız araştırmalara göre Prizrenli Recep Hulusi ve Yakovalı Hafız Süleyman baba'ya el verip onları şeyh yaptığı bilinmektedir. Daha geçlerde şeyh Recep Hulusi Orahovçalı Hasan Efendiye el verip onu şeyh ilan etmiştir. Şeyh Hafız Hasan efendi 1912 yılında Türk iktidarının buralardan kalkmasıyla Türkiye'ye göç ettiyse de, sonradan geri dönüp Yalova'da İdriz ağa adında bir müridin kendisine bağışladığı bir evde hayatının sonuna kadar kalıp Melamiliği sürdürmüştür. Şeyh Hafız Hasan Efendi'nin değerli bir hattat olduğu ve çok sayıda eseri çoğalttığı bilinmektedir.
Prizren'de Melami tekkesi "Şadırvan" olarak adlandırılan şehir merkezinde Tüfekçiler ve Kuyumcular Çarşısı bitişiğinde Seyidi bey camii yanında bulunduğunu binanın dolma katlı olduğunu, izbesinin, üç odasının ve semahane olarak kullanılan zikir odasının varolduğunu, önünde bir çardağının ve avlusunda bir şadırvanın bulunduğunu Melami tekkesinin eyvanlarından Hüseyin Aluş Nuş'tan öğreniyoruz[22]. 1952 yılında tekke binası yıkılmış, birkaç yıl sonra Prizrende Pazar günü olan Çarşamba günlerinde tekkenin bulunduğu yerde Külhan denen çarşı kurulmuştur. Bir ara burası küçük sporlar stadı olarak da kullanılmıştır. 1984 yılında tekkenin bulunduğu yerde yirmi dükkân kurularak zanaatlar merkezi kurulmuştu. Burada tekkenin yardımcı odaları olduğu tek katlı ve iki yanda birer odanın bulunduğu binada bugün de dervişler toplanıp zikir yapmaktadırlar. Bu binanın sol tarafında doğuya doğru sekiz köşeli halka üzerinde kubbeli bir yatır vardır. Burada Melami tekkesinin şeyhlerinden Recep Hulusi ve Hacı Seyfeddin'in sandukaları bulunmaktadır.
Prizren Melamileri paraya düşkün değildirler, dış görünüşe, genellikle gösterişe önem vermezler. Açık ve çelişkisiz kişilerdir. Onlar dini kurallara bağlı olan sünnî bir

kuruluşu oluştururlar. Kur'anın Muhammed Aleyiselam aracılığıyla bütün insanlara indirilen tanrısal bir yasa olduğunu söylerler. Beş vakit namaz kılarlar, camiye giderler, oruç tutarlar, Hacc'a giderler, her zaman temiz abdestli olmaya çalışırlar. En çok Niyazi Mısri, Yunus Emre ve Hacı Ömer Lütfi'den ilahiler okurlar. Allah adı üzerine zikrederler. Tasavvufun yaşanan bir hayat olduğuna ve kendi kendinden kurtuluş olduğuna inanırlar. Kurtuluşun tasavvuf yolunda bulunduğuna inanırlar. Alınan ve verilen her nefeste akıl ve gönül Tanrı ile beraber olmalıdır ilkesini benimsemişlerdir. Zikrederken alınan nefes içerde tutulur, ancak La ilahe illallah söylenir. Hafi zikir yaparlar. Zikir halka içinde "Halka-i zikir" olarak geçer. Şeyh ve dervişler diz üstü oturarak çember oluştururlar. Şeyh kıble tarafında başta oturur. Elinde tespihleri tutarak zikiri yönetir. Zikir istiğfarla başlar, salavat ile devam eder. Fatiha-i şerife okunur, Allah adı söylenir, tevhit edilir, sonunda "Hu" söylenir. Hu söylenirken ilahiler okunur. Dua yapılır, bütün peygamberler ve gelen geçen enbiyalar için salavat getirilir, büyük ustaların ruhları için Fatiha okunur. Zikir münacatla son bulur. Ramazan ayında tekkede teravih namazı kılınır. Zikir son zamanlarda ikindi namazından sonra Cuma ve Pazar günlerinde ve bütün mübarek kandiller gecesi yapılır. Zikir süresi müritlerin kurduğu feyze (halkanın genişliğine) bağlıdır.

Prizren'de Melami tekkesinin şeyhliğini Recep Hulusi ve Hacı Seyfeddin Tosko efendiden sonra Hacı Ömer Lütfi, Kâmil Tosko, Hafız Salih Çavoli, Mustafa İmam Hoca, İliyaz Efendi, Hamdi Kaçamak Efendi ve Hafız Ridvan yapmıştır. Şimdi ise tekkenin şeyhliği görevini hafız Yakup[22] yapmaktadır. Bir ara ise bu tarikatın eyvanlarından Nuriddin Beksaç ve Hüseyin Aluş Nuş (son beş yıl) şeyhin meşgul olduğu zaman zikirleri yürütmüşlerdir. Melami tekkesi şeyhi "herbabiye" usuluna göre tüm dervişlerin seçmesiyle tayin edilmektedir. Dervişler aralarından birini kendilerine şeyh seçerler. Tarikatın malı mülkü şeyhin özel malı değildir, mal ve mülk satılmaz, başkasına devredilmez. Kamu mülkiyet özelliğini taşır.

Prizren müftüsü ve Yugoslavya Reis-ül ulema muavini olan Hafız Abdullah Hızır'ın da şeyh Hacı Ömer Lütfi'den Melamiliği kabul ettiğine dair icazetin Prizren Mehmed paşa medresesinde verildiği, Nüsret Efendinin Müderris olduğu bilinmektedir. Feyzullah Hacıbayriç'in anlattığına göre Hafız Abdullah Hızır Efendi ölüm döşeğinde bulunan Hacı Ömer Lütfi'yi ziyaret ettiği sırada Hacı Ömer Lütfi'nin yüzünde Hacı gördüğünü Aşk Gaşi[22] anlatmaktadır. Bu ise Hacı Ömer Lütfi'nin ruhani büyüklüğünü, Hafız Abdullah Hızır Efendinin büyük alim ve müderis olduğunu göstermektedir.

Prizren'de Melamilik Hacı Ömer Lütfi'nin (doğumu 13, Ocak 1870, ölümü 25. Ekim 1928) bu tekkede şeyh olmasıyla yaygınlık kazanmıştır. Ömer Lütfi iptida ve Rüşdiye'yi Prizren'de okuduktan sonra 1887 yılında İstanbul'da Fatih Medresesi'ne kaydolur. 1892 yılında Prizren'e döndüğünde Yakova'da aslen Prizren'li olan şeyh Hafız Hasan Efendiden Melamiliği kabul eder. Hemşerisi Ali Tevfik ile birlikte Kahire'ye gider, Türkçe, Farsça ve Fransızca'dan başka Arapça'yı da çok iyi bildiğinden güçlük çekmeden El Ezher Üniversitesi'ne girer, burada öğrenimini sürdürür. 1902 yılında hacca gider. Sudan'a uğrar. Prizren'e döndükten sonra 1905 yılından ta 1912 yılına kadar burada İttihat ve Terakki kulübünü kurup onun başkanı olur. Sağladığı otorite yüzünden 1911 yılında Talat Paşanın çağrısıyla, Yemende beliren Arap ayaklanmasını bastırıp isyankârları Türk Devletine bağlamakla görevlendirilir. Bu işi başardığı için Talat Paşa tarafından verilen para ve ziynet bahşişini kabul etmeden Prizren'e döner. Bu davranışlarıyla Melamiliğe sadık olduğunu bir kez daha gösterir. Çünkü Melamiler paraya önem vermeyen kişilerdir. 1912 yılında Prizren Melami tekkesine şeyh seçilir ve ölümüne kadar bu tekkenin şeyhliğini yapar (25. Ekim 1928). Ardından altmış kadar eser bırakmıştır. Bu güne kadar kitap olarak salt Hasan Fehmi Kumanoğlu'nun gayretleriyle İzmir'de 1976

faaliyetlerini sürdürüyorlar. Bu binaya bitişik Tekkenin şeyhlerinden Süleyman efendinin mezarının bulunduğu üstü kubbeli bir türbe bulunur. Tekke binası yerinde ve bahçesinde "Şadırvan ticaret merkezi" kurulmuştur. Teke, kentin merkezi olan Şadırvandadır.

Tekke binasının yanındaki türbe

Zikir odası

---

yılında "Erkân Hac ve ilham-i Kâbe", (74 sayfalı) ve 1980 yılında "Prizrenli Hacı Ömer Lütfi Divanından Seçmeler" adını taşıyan 112 sayfalı iki kitabı

KALE

KALE. 190 m. uzun ve 150 metre kadar geniştir. Osmanlılar döneminde XVI. yüzyılın başlarında başlayan onarım işleri XVII. yüzyıla kadar sürmüştü. Osmanlılar kaleyi 1912 yılına kadar kullanmıştır. Onarılmacağı günleri bekliyor.

İSLAHANE. Kalender Baba Türbesinin doğusunda büyük bir bina vardır. Bu binanın kurulması için Prizren Valisi Saffet Paşa 1871 yılında girişcimci olmuştur[23]. Bina okul olarak hizmet etmesi için kurulmuşken tamamlanınca Türk askeri hastahanesi olarak kullanılmıştır.

[23] (PETAR KOSTİÇ: Prizrenski mutesarifi i valije u XVIII i XIX veku. Glasnik Srpskog Naucnog Drustva, cilt V, Üsküp, 1929).

HAMAMLAR

Hamamnın kurşun kaplı kubbeleri

Ahmed Şemsuddin Bey Çifte Hamamın sokakktan girişi ve yıkılmış bölümünün temelleri

Hamamın iç bölümü ve kubbe ışklandırması

AHMED ŞEMSUDDİN BEY ÇİFTE HAMAMI, 1498 yılında yapıldı. Arkeoloji müzesi olarak kullanılıyor. Körağa Mahallesinde,

Osmanlı döneminde camiye dönüştürülen Cuma Camii-Bogorodiça Levişka kilisesi yanındadır. Hamama bitişik saat kule bulunuyor. Bahçesinde ise şehir merkezinden sökülerek yeniden eski haline getirilmiş Esma Hanım çeşmesi (taştan yapılı olduğu için halk Taş çeşme demektedir) bulunur.

Hamamın ana giriş kapısı, göbek taşı çevresindeki hücreler, işiklandırma ve tamirden önce 1947 yılındaki durumu

GAZİ MEHMED PAŞA HAMAMI, 1564 yılında yapıldı. Erkek ve Kadın bölümünden oluşan bu tür hamamlar Osmanlı İmparatorluğunda sadece önemli idari ve kültür merkezi olan şehirlerde yapılmıştır. Erkekler bölümü enine sıcaklığı ile çift halvetlidir.

Hanımlar kısmı tek halvetlidir. Erkekler bölümünde soğukluk, ılıklık ve sıcaklık bölümleri vardır. İki bile soğukluk bölümünde sekiler (soyunma yerleri) bulunur. Hamamın giriş kapısının sol tarafında tahliye borusu bulunur. Artan sıcak suların taşkınlık yapması sırasında boşanması için yapılmıştır. Şehir merkezinde bulunur.

1830 yılına ait kale haritası

KALE HAMAMI. Kentin Osmanlıların eline geçmesiyle onarılan kale içinde, ana giriş kapısının sol tarafında, cami binasının kuzeybatısında bir hamam yapılmıştır. Bugün hamamdan sadece duvarlarının izleri vardır.[24]

[24] Başbakanlık Osmanlı Arşivinden kopisi çekilmiş 1830 yılına ait kale ve civarını gösteren harita ve Dr. Serafim S. Nikolic: "Prizren Od Srednjeg Veka Do Savremenog Doba Urbanisticko-Arhitektonski Razvoj" Prizren 1998. S 276 ve 86 nolu harita.

Saray binası

BÜLBÜLDERE'DE SARAY HAMAMI, kuruluş tarihi bilinmiyor. Binanın bir bölümü bugüne kadar korunmuştur. Farmakos ilaç fabrikasının bahçesinde bulunur.

KÖPRÜLER

1982 yılında tamiri sürerken

ALİ BEY (TAŞ) KÖPRÜSÜ. Hicri 940 tarihili, 1146 tarihli kayıtlı Tapu Defterinin 132–133 S.'daki vakfiyesinde Prizrende 4 köprü yaptıran Ali Bey, Yemen fatihi Sinan Paşa'nın babasıdır. Şadırvan'a çıkaran taş köprü Ali Bey'in yaptırdığı 4 köprüden biridir[25]. Üç kemerli olana köprü üç gözden oluşuyor. 1979 yılında selden yıkıldı. Üç yıl sonra eski biçiminde yeniden yapıldı. Şehir merkezi

[25] Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi: Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri – Yugoslavya III. Cild, 3. Kitab Fatih Cemiyetinin 81. Kitabı, 1981 İstanbul. S.210.

Şadırvan civarındadır. Yan gözler 4.0 m., ortadaki 10 m. ve üstü 4 metre geniştir.

KIRKPINAR TAŞ KÖPRÜSÜ. Kuruluş tarihi belli değil. Ayça şeklindedir. Prizren'den 5 km. uzakta Prizren deresi üzerinde bulunur. Tek gözlüdür. Kemer kesme taştan, duvarlar molozdan yapılmıştır. Açıklık 13,0 m. sudan yüksekliği 6.0 m. boyu 20.0 m'dir. Ayverdi'nin deyimiyle gözalıcı bir güzelliğe sahiptir. Köprü etrafında içme su kaynakları vardır. Buraya Kırkpınar denir.

Üç kemerli Suzi Köprüsünden kalan bir göz

Yeni köprü inşaatı (Yıl 2005)

SUZİ KÖPRÜSÜ. 1508 yılında şair Suzi tarafından Bistriça suyu üzerinde yaptırıldı. Taştan yapılmış olan köprünün kuzey tarafında bir gözü halen durmaktadır. Tabahana'da Suzi Camii karşısındadır.

Sucüdi Köprüsü, eski belediye arkasındaki köprüdür.

Maraş'ta örneği kalan kalan köprüleri

TABAKLAR KÖPRÜSÜ. Tabakhane'de bulunuyor. Köprüsü toprakla örtülerek yol altında kaldı.

ARASTA KÖPRÜSÜ, taştan örülmüş üç kemerli bir köprü idi. Arastanın devamı olarak köprü de örtülü idi.

MARAŞ KÖPRÜSÜ.

Son defa 2002'de yeniden yapıldı. Eski köprüden sadece iki gözü taşıyan taştan örülmüş orta ayak kaldı.

SUZİ KÜTÜPHANESİ. 1513 yılından önce kuruldu. 1962 yılında belediye tarafından kamulaştı ve konut olarak kullanılarak üst katı yıkıldı. Suzi Camii yanında bulunur. Kurucusu Şair Suzi'dir.

OKULLAR (MEKTEPLER, MEDRESELER, RÜŞTİYE):

Mektepler eski özelliklerini kaybetmelerine rağmen yine eğitimin verildiği ocak olarak ayakta duruyorlar. Ama mektep olarak değil, konut veya müze olarak hizmet veriyorla.

TERCÜMAN İSKENDER BEY MEKTEBİ. Aynı adı taşıyan caminin 10 metre ilerisindedir. Şimdi Kızıl haçın deposu olarak kullanılıyor. Dragomanda Zelengora sokağında bulunur.

KÂTİP SİNAN MEKTEBİ, aynı adı taşıyan caminin 15 metre ilerisinde bulunur. Eski bina yıkılarak 1988 yılında yerine yeni mektep binası yapıldı.

CUHACI MAHMUT MEKTEBİ, aynı adı taşıyan camiye bitişiktir. Konut olarak kullanılıyor. Tabahana'da bulunur.

SOZİ MEKTEBİ. Sozi camiinin bahçesindedir. Konut olarak kullanılıyor. Tabakhanada'dır.

TERZİMEMİ MEKTEBİ, Aynı adı taşıyan caminin bitişiğindedir. Eski mektep binası yıktırılıp 1986 yılında yeni bina yapıldı, altında dükkânlar, katta ise ders görme odaları vardır.

HOÇA MAHALLE MEKTEBİ, konut olarak kullanılıyor. Hoça Mahalle'de Mahmut Paşa Camii önündedir.

İSMAİL BİN BEYTULLAH BEY MEKTEBİ, Cuma cam (Bogorodiça Levişka Kilisesi) karşısında bulunur. Yerel birliğinin dairesi olarak kullanılıyor.

MEHMET PAŞA MEDRESESİ, 1574 yılında yapıldı. Medresenin Priştine'ye taşındığı 1947 yılına kadar çalıştı. 1977-1978 yıllarında tadilat yapılarak 1878 yılında Gazi Mehmet Paşa (Bayraklı) Camiinde toplanan Prizren İttifakı anısına müze oldu. Müderrise ait bina 24 Mart 1999 gecesi bombalanıp yakıldı ve bina harcı taşınıp bulunduğu yer parka çevrildi. Bir yıl sonra yerinde eski ölçü ve şekline göre yeniden yapılıp Prizren Arnavut İttifakı müzesi olarak hizmete açıldı.

EMİN PAŞA MEDRESESİ, Emin Paşa camiinin bahçesinde bulunur. Duvarındaki kitabe H. 1272 / M. 1855–56 yılında yapıldığını gösterir.

YAVUZ MEHMET EMİN İBRAHİM BİN ABDULLAH MEDRESESİ. Sinan Paşa Camii karşısındadır. Kafeterya olarak kullanılıyor.

RÜŞTİYE binası 1936 yılına kadar rüştiye olarak hizmet verdi. Hastane olarak kullanıldı. 1995 yılında bir bölümü yangından hasar gördü. Tabahana'da, Suzi Camii civarındadır.

KIŞLALAR:

TABURLUK SUVARİ KIŞLASI, kale surları içinde bulunuyordu. 1912 yılından sonra yıkıldı. Yerinde temel izleri mevcuttur.

BAJDARANA KIŞLASI*, son tamiri 1908 yılında yapıldı. 24 – 30 Mart 1999 günleri NATO tarafından bombalanarak yıkıldı.*

TERZİMAHALLE KIŞLASI, 1868 yılında kuruldu. Eski Yugoslavya döneminde de kışla olarak kullanıldı. Bir ara öğrenci yurdu olarak hizmet verdi. Şimdi Prizren cıvarındaki köylerde evleri yanan aileler tarafınca geçici konut olarak kullanılıyor. Farmakkos ilaç fabrikasi yanındadır.

İSLAHANA, askeri hastane olarak kullanıldı. 1912 yılından sonra hapishane olarak kullanıldı. Şimdi Liria ticaret şirketinin deposu olarak kullanılmaktadır. Terzimahalle'de İslahana'da bulunur.

HÜKÜMET BİNALARI

SARAY (VİLAYET KONAĞI)

1868- yılında inşaatı tamamlandı ve Prizren Vilayet konağı olarak kullanıldı. Bülbüldere'de "Farmakkos" İlaç Fabrikası'nın depo binası olarak kullanılıyor. Vilayet yönetimi 1875 yılında Priştine'ye taşınıncaya kadar bu bina Prizren Vilayeti olarak kullanıldı. İl vali olan Ramiz Paşa bu göreve atanmasıyla Prizren'e matbaayı getirdi ve Vilayete ait Prizren gazetesini yayımlattı.

BELEDİYE BİNASI

1964 yılına kadar belediye meclis binası olarak kullanıldı. Şimdi terkedilmiş ve bakımsız kalmıştır. AGİT binasının karşısındadır.

KÜÇÜK SARAY arasından dar bir sokağın geçtiği iki katlı iki ayrı binadan oluşan kadı binalarıdır. Körağa Cami' iğinde Kâtip Sinan Camiine giderken elli metre ilerde yolun sağ tarafındadır. Binalar 1939 yılına kadar kadılık olarak kullanıldı.

POSTAHANE: Telgrafhane (1864)

Bülbüldere'de Farmakos İlaç Fabrikası önünde bulunur. Konut olarak kullanılıyor.

SAAT KULE

Cuma Cami ve Ahmed Şemsüddin Bey hamamı arasında bulunur.

Kaledeki Mahmut Paşa 1244 / 1828 yılında kurduğu Camiinin inşaatından 13 yıl önce Prizren kalesinin kente bakan duvarında bir saat kule de yaptırdığı ve bu saat için Semendere'de yürüttüğü savaşta ganimet olarak aldığı çanı taktırdığı bilinmektedir. Mahmut Paşa

Mamuşa ve Ravuça'da da birer saat kule yaptırmış ve Semendere kiliselerinden getirdiği çanları bu saat kulelerine taktırmış.

ÇEŞMELER:

Hicri 1291 Miladi 1875 mali yılına ait Prizren Salnamesinde kente 130 çeşmenin varolduğu kaydedilmiştir. Bu çeşmelerden bugüne kadar korunabilenler şunlardır:

ALTI (TOPOKLU) ÇEŞME, Maraş mahallesinde bulunur.1997 yılında onarıldı. Yakınlığında kayalıklar içi açılarak içme suyu için kaptaj yapılmaya başladığı 1998 yılının Ağustos ayında suyu kesildi.

AYA PANTELEMON ÇEŞMESİ, Papaz Çarşısının güneyinde, Varoşa doğru giden yokuş sokağın sağ ve sola ayrıldığı meydanda

bulunur. Hicri 1225 (1810) yılında tamir edildiğini gösteren kitabesi mevcuttur. Tek muslukludur. Çeşme suyunun şifalı olduğu söylenir.

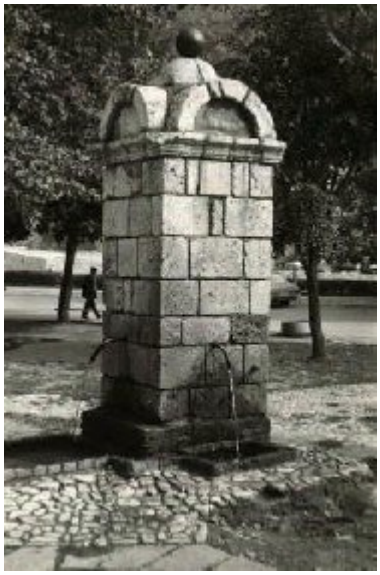

BELEDİYE ÇEŞMESİ, kuruluş tarihi bilinmiyor. Osmanlı döneminde kurulmuş belediye binası önünden kent merkezine taşındı. Kesme taştan yapılıdır. Bayraklı camii ve Sinan Paşa camii arasında bulunur.

Binbaşı Çeşmesi

BİNBAŞI ÇEŞMESİ, kuruluş tarihi bilinmiyor. 1902 yılında tamir olunduğunu gösteren kitabe sökülüp kayboldu. Kesme taştan yapılıdır. İliyas Kuka camiinin giriş kapısının karşısında köşe başındadır.

ESMA HANIM (TAŞ) ÇEŞMESİ, kuruluş tarihi bilinmiyor. Körağa Camiinden Kâtip Sinan camiine çıkaran yolda Küçük Saray karşısında, Mensur Doğan'ın evi önünde bulunurdu. Sökülerek Prizren arheoloji müzesinde eski şekline getirildi.

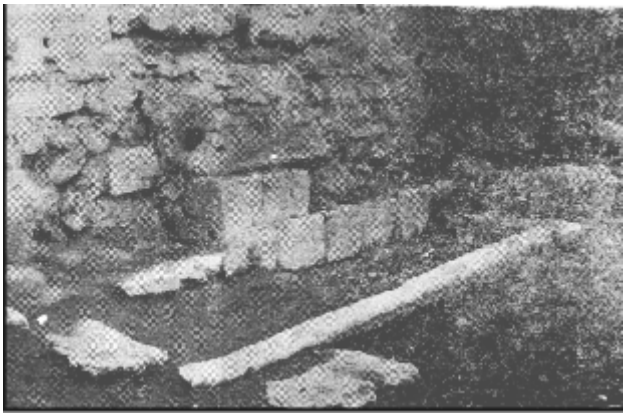

SOZİ ÇEŞMESİ, 1513 yılında Suzi Çelebi'niin onaylanan vakfiyesinde de adı geçer. Şimdi yerinde çeşme binasında iki üç kesme taşı ve yere gömülmüş içi oyulmuş süt mermer yalağı bulunuyor. Suzi camii önündedir. 1963 yılında eski halini gösteren fotoğraflar vardır.

MARAŞ KAYNAĞI, abu zemzem ile kıyaslanan suyu vardı. 1998 yılında yakınlıktaki kayalığın içinde su kaptajı yapmak amacıyla kayalar mayınlanarak suyu kaçtı. Yanı başında anıt ağaç olan asırlık çınar bulunur. Susuz kuyusu mevcuttur. Maraşta'dır.

KÖRĞAĞA ÇEŞMESİ. Aynı adla bilinen mahallede ve caminin sokak kapısının sol tarafında bulunur. Kesme taştan yapılmış Aynta taşı rölefidir. Kurnası oyulmuş mermerdir.

KURİLA ÇEŞMESİ. Kuruluş tarihi belli değildir. Binası yıkılıp yerine pompalı çeşme takılmıştır. İçi oyulmuş süt beyaz mermer kurnası eski çeşmeden kalan bir izdir. Seyidi Bey Camii yanındadır.

SİNAN PAŞA ÇEŞMESİ, 1615 yılında Sinan Paşa tarafından yaptırılmış caminin önündedir. Binası kesme taştandır. Kent merkezi olan Şadırvanda'dır.

ŞADIRVAN, kuruluş tarihi bilinmiyor. Kent merkezindedir

KONAKLAR

Prizren konakları zemin ve üst kattan oluşur. Temeller ve yerden yukarı en az 1 metre veya zemin katın tamamı taştan yapılıdır. Üst katlar genellikle kerpiç ve hatıldır. İki sokağın kesiştiği köşede kurulanların üst katları sokağa doğru 6-8 sm. Taşmaktadır. Konağın ön cephesinin ikinci katında cumba veya çardak bulunur. Sokak tarafında olan cumba pencereleri muşarabi denilen parmaklıdır. Konakların zemin katında oturma odası. hayat, kiler ve yardımcı odalar bulunur. Üst katta divanhane, çardak veya cumba, misafir odası, yatak odası bulunur. Konak çatıları el işi Prizren kiremidi ile örtülüdür. Odaların içinde musandıra, çömleklik, hamamcık, yüklük, dolap, sergen bulunur. Mutfak genellikle konaktan uzak ayrı bir binadadır. Helâ ise bahçenin bir köşesindedir. Evin avlusuyla su arkı geçer ki bu su bahçenin temizliği, çiçeklerin sulaması ve ayrı bir kanalla ayrılan su ile helânın temizliği sağlanır. Helâya giden su artık olarak kanalizasyona gider, diğer su pisletilmeden komşuların bahçesinden geçer.

Konaklardan örnekler:

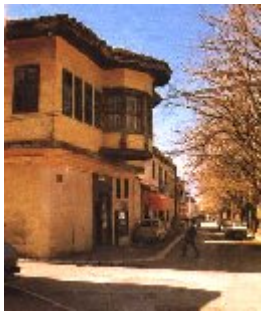

Şuaip paşa konağı

Sokollar'ın konağı

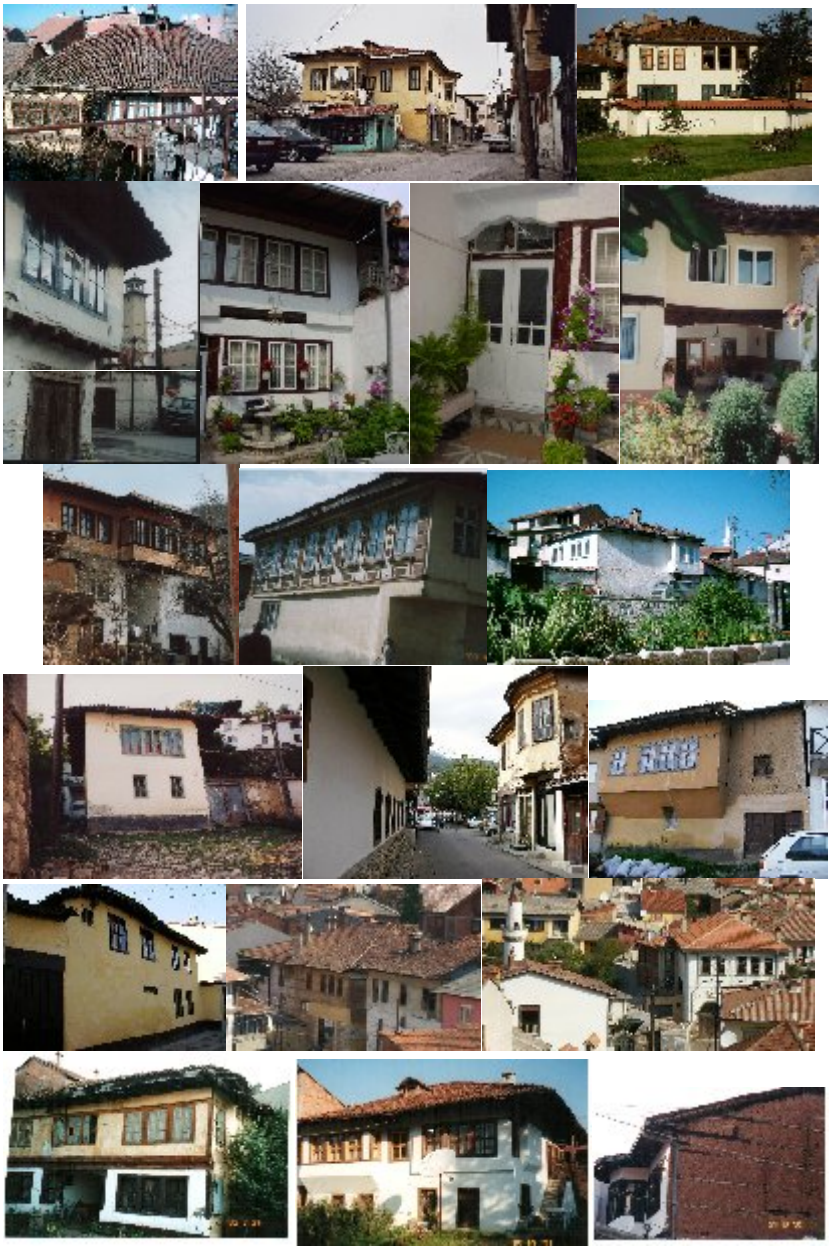

Prizren evleri

Prizren evleri ve iç mekanları

Ziyaret yerleri

İslam'dan önce Orta Asya'dan getirildiğine inanılan birçok Şaman-pagan bayram günleri Kosova'nın birçok yerinde olduğu gibi Prizren'de de kutlanmaktadır. Hıdrellez, Hıdırnebi, Naksallı gibi adlandırılan bayram günlerinde halk Daltulum, Bülbülbül'dere, Toçila, Çardaklı, Kırkpınar, Dalgın Baba, Suzi (Grajdanik-Naşeç arasındaki Suzi) Delikli taş, Karabaş baba (Mustafa efendi) Türbesi çevresinde piknik yapılır. Pilav pişirilir, kurban kesilir Şimdi sadece Hıdrellez 5-6 günleri kutlanır, diğer diğer kutlama günleri unutulmuş tur.

Daltulum bayırından Prizren'e bakış

Daltulum Hıdrellezden (6 Mayıs) altı hafta önce 14 Mart günü ziyaret edilir. Toprak üzerine yatılır ve kişinin krokisi yere çizilir. Çizilme işi toprağın kazılmasıyla yapılır ve kazılan yerlere sarımsak ekilir.

Kırkbunar Hidrellezden önceki son Perşembe günü ziyaret edilir. Burada oturan derviş hastaların iyileşmesi için muska yapar ve hastalığı alıp götürmesi için muskayı suya atar. Beşyüzlük Çelemeye tespih içinden hastayı üç kez geçirir ve hasta kişinin sağlığa kavuşması için ellerini göğe kaldırıp dua eder. 1955 yılında tüm su kuyuları bir yere toplanıp şehir su şebekesine bağlandıktan sonra ve su kuyularının

bulunduğu arazi telörgülerle sarıldıktan sonra buraya ziyaret yapılmamaktadır.

Çardakli. Hıdrellezden önce 4 Mayıs günü halkın piknik yaptığı yerdi. Çevre üzüm bağlarıyla çevriliydi. Sağlıklı olmak için su kaynağından su güneş doğmandan önce alınır el yüz yıkanır ve içilir.

Toçilla Hıdrellez (6 Mayıs) sabahı Toçila'da bulunmak, çeşmesinden su almak için akşamdan buraya gelinir. Toçila suyunun şifalı olduğuna inanılır. Eve dönerken Toçila'dan ceviz dalları getirilip, bahçede açan güllerle birlikte yıkanmak için hazırlanmış suya atılır. Zanaatçılar, özellikle bıçakçılar bu günün içinde belli olmayan bir saat boyunca kutsal suyun akacağına inandıkları için ve bu suya kavuşmak amacıyla çevresinde piknik yaparlar.

Naksallı Hıdrellezden sonra ikinci sallı günü Bülbüldere'ye çıkılır. Suyu şifalı olduğuna inanılan çeşmesinden doyasıya su içilir ve bu su ile el, yüz yıkanır. Bülbüldere'ye güneş doğmadan çıkılır ve güneşin batışından sonra oradan ayrılır.

Sozi. Grajdanik köyünün batısındadır. Bol fışkıran suyun oluşturduğu dere suyu içilecek kadar temizdir. Sağ kıyısında bir mağara vardır. Savaş sırasında bu mağarada Suzi'nin gizlendiği söylenir. Derenin sol kıyında çeşme vardır ve altmış cm. genişliğinde bir Delikli Taş vardır. Bu delikli taştan geçen kişinin kötü ruhlardan arındığını, hastaların ve doğum yapamayan kadınların iyileştiklerine inanılır. Delikli taştan geçtikten sonra iyileşen kişiler delikli taşın yanında niyet ettikleri baş hayvanlarını adak olarak kurban ederler.

Bir söylenceye göre Lez köyü yakınlarındaki Cerman Kuyusunda bir dev yaşarmış. Bu dev çevredeki köy halkını rahatsız ettiği için Hazreti Ali köy halkının yardımına gelip devi parçaladıktan sonra yolu Sozi'den geçerken burada dinlenmek ister ve atının yularını bağlaması

için iki parmağı ile kocaman taşın içinden delik açar ve böylece delikli taş meydana gelir. [26]

Sozi'de (Grajdanik Köyü) Sozi İni ve Prizren'de Sozi Camii bahçesinde türbesi

Suzi Ali günü olarak bilinen 2 Ağustos günü kalabalık halk tarafından ziyaret edilir. Bu günün dışında Hıdrellez arifesinde, hıdrellez gününden 9 gün, üç hafta veya altı hafta sonra ziyaret edilir. Cumaları ve yaz günleri ziyaret edilir.

Delikli Taş

[26] Djurdjıca petroviç : Narodna Mit o Suziju, Zbornik za narodnı zivot i obiçaje Juznih Slovena, nr. 40, Zagreb 1962, sayfa 405

İslam'ın ve Türklüğün bu yörelere yayılmasında hizmeti geçmiş büyükler öldükten sonra evliya katına yükseltilmiş, kabirleri türbe içine alınmış veya özel bakıma alınmışlar. Yaşamları boyunca bu yöre insanına yaptıkları hizmetler için insanlar şükranlarını belirtmek amacıyla kabirlerini ziyaret etmiş manevi huzurlarında dualarını göndermişlerdir. Zamanla bu türbe ve kabirlerde yatanların manevi güçlerinin olduklarına inanılmaya başlanmış ve ziyaretler İslam kuralları dışına çıkarak şaman özelliklerini almaya başlamıştır. Ziyaret edilen türbe ve kabirlerde yatanların çoğu İslam ve Türklük uğruna şehit olan kişilerdir.

TÜRBELER

Türbeler genellikle cami ve tekke hazirelerinde bulunur.

Dalgın Baba Türbesi 1455

Hıdrellezden 9 ve 18 gün sonra ziyaret edilir. Ortakol'da bulunur.

Murat Baba kabri

Namazgâh civarında bulunur. Burası eski şehitlik alanıdır. 1455 yılında şehit olduğu rivayet edilir.

Tezgir baba kabri 1455

Evliya katına yükselen Tezgir Baba Alp eren olarak çok ziyaret edilen bir kabirdir. Kabrin bulunduğu yere türbe denir. Üstü açık, etrafı

90 sm yüksek demir parmaklıklarla çevrilidir. Fatih Sultan Mehmet Namazgâhı yanında bulunur. Türbenin şehircilik planı gerekçesiyle ortadan kaldırılması öngörülmüş ama Tezgir baba'nın manevi gücü kabri koruduğuna inanılıyor.

Tezgir baba genellikle işte muvaffak olmak, sınavı kazanmak için ve doğumun kolay olması için ziyaret edilmektedir.

Hıdrellezden 9 ve 18 gün sonra ziyaret edilir.

Sofi Baba

Şehir dışında şehit düşmüş ve kapalı spor salonunun kurulması sırasında mezarı açılarak kemikleri Kuru Çeşme mezarlığına götürülerek mezarlık girişinin sol tarafında yol kenarına defnedilmiş ve "Sofi Baba" yazısının bulunduğu baş taşı konulmuştur.

Sofi Baba değişik sıfatlara girerek cihadı yürüttüğü bir gün bir hemşerisi onu tanıyınca "sır olmuş" ve bir daha görünmemiştir. Üstün bir manevi gücü olduğuna ve halen hak için savaşım verdiğine inanılmaktadır. Sofi baba'nın manevi büyüklüğü yüzünden başka mezarlığa taşınmış ve mezarlığa her gelen kişinin hayır duasını almaktadır.

Sofi Baba savaşlarda alplığı dile gelmiş ve sır olmuştur

Gözcü Mahmut Baba Türbesi

Prizren'in Fatih Sultan Mehmet kumandasın altındaki Osmanlı Ordusu tarafından ikinci ve son kuşatması sırasında 21 Haziran 1455 günü şehit düşen bir Alp erendir. Şehit düştüğü yerde mezarı tümsek haline getirilmiş Hicri 1198 Miladi 1778 yılında manevi bir davet sonucu Hindistan'ın Lahor kentinden Seyit Şeyh Ali Baba Prizren'e gelip Gözcü Mahmut Baba'nın yapılan türbesinde türbedarlık yapmaya başladı ve türbe onun barınak yeri oldu. Keramet sahibi, İslam gibi hak dinini yaymakla meşgul olan, dini hissi ve savaşçılığı yan yana yürüterek şehit olmasıyla evliyalığa yüceltmiş olunması etrafındaki arazinin türbeye vakfedilmesine neden olmuştur.

Gözcü Mahmut Baba Osmanlı Ordusunun öncü birliklerinde gözcü görevinde iken şehit düştüğü yerde toprağa gömülmüştür. Kabri

hep Osmanlının yeşil zemin üzerindeki beyaz ayyıldızlı bayrak ile örtülüdür. Zemini kırmızı olan beyaz ayyıldızlı bayrağın resmen Türk devletinin bayrağı ilan edilmesinden sonra kabir bu bayrakla da örtülmeye başlanmıştır.

Gözcü Mahmut Baba'nın kabri yanında Seyit Şeyh Ali Baba'nın da kabri bulunur ve her akşam k

Sianani Tekkesinin Semahanesi (1987)

Horasanlı Alperen Şeyh Hasan

Üsküp ve civarında dini faaliyetlerini tamamlayınca Vardar nehri sahilinde eline geçirdiği bir elle tutulabilecek büyüklükte yuvarlak bir kara taşı salıp düştüğü yerde dergâhını kurup orada inançlarını ve tasavvuf anlayışını yaymak için Allah'ın yardımcı olmasına dua etti. Saldığı taş Prizren'in kuzey civarındaki bayıra düşer. Burası sadece yağmur sularıyla sulanan kuru bir yayladır ve burada Mahmutoğlu Horasanlı Şeyh Hasan'ın Kadiri dergâhını kurmasıyla bu bayır Kuru Yayla olarak bilinmeye başlar. Dergâhta faaliyetlerin başlamasıyla etrafında evlerin kurulmasıyla Kuru Yayla çok sokaklı büyük bir Mahalle haline gelir. Seyidi Bey Kuru Yayla'da camiini inşa eder.

Bugün Kurila Tekkesi, Kaderi Tekkesi veya Şeyh Hasan Tekkesi olarak bilinen tekke binasının bitişiğindeki türbede Horasanlı Alp Eren Şeyh Hüseyin Baba'nın kabri bulunur. Burada üzerinde beş parmak izinin bulunduğu mucize eseri top gibi yuvarlak "Kara Taş",

Şeyh Hüseyin bu taşı salmadan önce sağ ayağı ile bastığı ve üzerinde ayak izinin bulunduğu taş korunuyor. Tekkenin (1655) kuruluş tarihini gösteren Osmanlıca kitabe ceviz ağacı üzerine ağaç oyma olarak kabartmadır. Tekkenin semahanesinde savaş sancakları, alemler ve Kosova savaşında kullanılan silah örnekleri korunuyor.

Gizemli kara taş. Üsküp'ten fırlatılmış, Prizren'e düştüğü yerde dergâh kurulmuş ve Kadiri Tekkesindeki kabristan

Malkoç Mehmed Efendi kabri

Malkoç Baba kabri. Terzimahalle'de Sinani Tekkesi kabristanında bulunur.

Şehir dışında yerleşerek dini faaliyetlerini sürdürdü. Şehit düştüğü yerde toprağa gömüldü. Mezarı ayakla basılmasın diye tümsek haline getirildi ve etrafı taşlarla sarıldı. Horasanlı Kutup Musa Efendi tekkesinde yetişen ve burada icazet alan Şeyh Ali 1704/07 yılları arasında Malkoç Mehmed'in kabri yanında Sinani tarikatına bağlı olan tekkeyi kurdu. Malkoç Mehmed Efendi kabri yanında Çullu Dede ve Horoz Baba kabirleri de bulunur. Bu türbe yakınlığında bir gece içinde meleklerin kazıdığı ve halkın "bunar" dediği bir su kuyusu bulur. Kuyu suyunun çeşitli hastalıklara şifalı olduğu, kısırlığı iyileştirdiğine ve doğumu kolaylaştırdığına inancı yaygındır. Tekkenin yakınlığında Terzi Memi Tarafından aynı adlı caminin ve evlerin kurulmasıyla Terzi Memi Mahallesi meydana gelmiştir ve şehrin türbenin etrafında gelişmesiyle Malkoç Baba türbesi şimdi şehir içinde bulunmaktadır.

Suzi ve Nehari türbesi

Bu iki kabrin mermer baş taşları kitabelidir. Şair Nehari'nin divanı vardır ve 1523 yılında vefat etmiştir. Suzi Çelebi 1513 yılında onaylanan vakfiyesiyle bir cami, cami yanında mektep, kütüphane, cami önünde çeşme, taş köprüsü, Prizren'den Grajdanik köyüne kadar uzanan su harkı, Grajdanik'te bir çiftlik ve bir değirmen vakfetmiştir. Macaristan ve Bosna seferlerinde Mihaloğlu Ali, bey'in ve oğlu Mehmet bey'in savaşlarını dile getiren 15000 beyitten oluşan bir mesnevinin müellifi olan Suzi Sultan Selim tarafından takdir edildi[27].

Suzi'nin önemli özelliklerinden birisi de Türk'ün sosyal hayatında görülen insan tiplerinin birisi olan Alperen özelliğidir. Bosna seferlerine katılmış, edebi eser vermiş, veliliğine ait izler çoktur.

[27] Daha geniş bilgin için bkz: Altay Suroy Recepğlu. Prizrenli Suzi'nin 500. Yılı. Türk Yazarlar Derneği, 2000 Prizren

Yavuz Sultan Selim tarafından Suzi'ye Grajdanik Çiftliğinin %10 kazancını verdiği 1513 tarihli Temlikname ve aynı yıl onaylanan Suzi Vakfiyesi.

Suzi'nin kabrindeki baş taşı

Nehari'nin kabrindeki baş taşı

Çatısız Suzi ve Nehari kabrinin bulunduğu türbe binası

Karabaş baba

Prizren'de Tuzsuz, Terzimahalle ve Beyzade semtleri ve Buzağılık ovası arasında, kent hastanesi ve Öğretmen okulu binaları arasında, eski Türk gömütlüğünde bulunan üç türbeden biri Karabaş Baba türbesi olarak bilinir. Doğudan batıya doğru bakılınca ortada bulunan ve binası sekiz köşeli bir kiremit çatı ile örtülü olan en yüksek ve beş pencereli olan bina Karabaş baba kabrinin bulunduğu türbedir. Sağdaki dikdörtgen ve üç pencereli türbe Kemani Rabiye hanımın yattığı ve "Kız türbesi" olarak bilinen türbedir. Soldaki ise Şeyh Hüseyin türbesidir.

Karabaş baba türbesi

Karabaş Babanın asıl adı Mustafa soyadı ise Lala'dır. Halk, Lala'yı Lalo olarak söyler. Mustafa Efendi paşanın lalası olduğu için bu

soyadıyla bilinir. Prizren'e kardeşi Ömer Efendi ile Türklüğün özü Horasan'dan gelmiş ve birçok savaşlara katılmış olduğu rivayet edilmektedir. Prizren'de kaldığı evin bulunduğu sokak "Lalo boğazı" adını almıştır. Bugün "Belgrat sokağı" olarak resmi adı olan bu Lalo sokağının batı tarafındaki evler Mustafa ve Ömer efendinin kabilesine aitti. Tümü Lalo'lar olarak bilinirlermiş. Bu kabileden oluşan birkaç aile içinde bu sokakta Lalolar kalmamıştır. Ama sokak sakinleri kendilerini "Lalo bogazında" oturduklarını takdim etmektedirler ve kent yerlileri bu sokağı "Lalo boğazı" olarak bilmektedirler. 1995 yılında vefat eden Hüseyin Lalo bu sokaktan son göç eden Lalo ailesidir.

Mustafa Efendi savaşlara katıldığı için dünya evine girmeye vakit bulamamış. Bekâr olduğu için ağabeyi Ömer efendiye, ölünce, bugün türbesinin bulunduğu yere gömmesini vasiyet etmiş. Ama Ömer Efendi Mustafa efendiden önce ölmüş. Ardına Mustafa Efendi ölünce oturduğu evin arka bahçesinde gömülmüş. Zamanla oraları yerleşim yeri olmuş. Türkmenler ve çingeneler oralara yerleşmiş, çelengi, demir döküm dükkânları kurulmuş. Böylece mezar bir türbedar hanımın deyimiyle "yer ile yeksan" (yerle bir) olup kaybolmuş.

Karabaş Baba Türbe ziyareti

1795 yılında Prizren'e Kara Mustafa saldırdığı zaman Karabaş efendinin Malta Çeşmesi denilen yerde bulunan mezarındaki kitabeli mezar taşını sökmüş ve bu mezar taşı bir daha bulunamamıştır. (Mehmet Tahir Efendinin menkıbesinden alınmıştır). O yıllarda Malta'da esir olan bir kenttaşın düşüne Mustafa Efendi çıkmış ve ona "Yattığım yerde rahat değilim, başımın üstünde devamlı demir dökülüyor, burada devamlı gürültü, patırtı var. Senin vazifen, beni Prizren'de yattığım mezardan çıkarıp kent kabristanına defnetmektir" demiş. Hükümlü bunu hayretle karşılayıp, bunu nasıl yaparım, sürgünler kampından nasıl çıkarım? diye sormuş. "Sen gözlerini kapa ve yoluna koyul. Ardına hiç dönmeden yoluna devam et. Bunu yerine getirmeye başladığın andan itibaren hiçbir engelle karşılaşmayacaksın. Sana Allah yardımcı olacaktır" demiş. Mustafa efendinin söylediğini yerine getiren hükümlü kendini Prizren'de Malta Çeşmesi başındaki büyük kaya üzerinde bulmuş. Camiden çıkan müminler O'nunla ilgilenince başına geleni ve kendisine verilen görevi anlatmış. Belediyeden iki Tatar polis yanına verilmiş ve rüyasında tasvir edilen yere gelmişler. Çelengi (demirci) dükkânındaki örsü çekip altındaki toprağı kazıyınca ceset ortaya çıkmış. Başında kara bir lişan (nişan) olduğu için ona Karabaş demişler. Cesedi bir tabuta koymuşlar ve hükümlünün rüyasında tasvir edilen yere götürüp bugünkü kabrine defnetmişler. Daha geçlerde mezar etrafı sekiz köşeli duvarlarla sarılıp ve üstü sekiz tarafa akıntılı çatı ile örtülüp türbe yapılmış. Ömer Efendi aldığı vasiyeti başka birine devretmediği için cezalanarak türbe duvarı altında kalmıştır. Bugün Ömer efendinin baş tarafı türbe içinde, ayakları ise türbe dışındadır. Geçlerde türbenin batı tarafında, türbe kapısının sağında türbeye bakan, ona hizmet eden türbedar için bina kurulmuş. Türbenin girişinin sağ tarafında Mustafa ef. Karabaş babanın çaycısı Kerim babanın da kabri bulunmaktadır. Karabaş Babanın ilk kabrinde bulunan kitabeli baş taşın tek bir parçası vardır, ama kalan metin bölümü henüz okunamamıştır.

Karabaş Baba'nın ilk kabrinin bulunduğu yer bugün de mübarek bir velinin kabri olarak korunmaktadır. Kabrin bulunduğu yerde büyük bir kaya parçası vardır ki bu kayaya hiç kimse ayakla

basmaz, üzerinde oturmaz ve kayanın üstü kireçle badanalıdır. Zaten bu yer Tanaska Rayiç sokağının mukaddes yeridir.

Karabaş Baba'nın bekâr iken şehit olduğu, buralarda hak dini İslam'ın yayılması için büyük hizmetler verdiği, kelime – i şahadet mührünün kendisinde bulunduğu bilinmektedir. Bugüne kadar bu mührü, kabzası boynuz işi olan yayması çelik kılıcı, kılıcının dışı deri kapalı ağaç kını, gürzü, sur'u ve aptes sırasında kullandığı nalınları korunmuştur. Tüm bu eşyaların birer kutsal eşya olarak sırlı bir güce sahip olduklarına inanılmaktadır. Bu yüzden bu eşyalara el sürmekle, kılıcın üzerinden akıtılan sudan içmekle en ağır durumda olan sayrıların kurtuluşa kavuştuklarına inanılır.

Karabaş Babayı rüyasında görenler muhakkak kabrini ziyaret eder, ruhuna fatiha okur. 1989 yılında 90 yaşında vefat eden Safiye Lalo Hanım Karabaş Baba'dan kalan kutsal eşyaları bir yerde koruyan ve belli bir usulle onların gizli tesirini başkasına geçirebilen son şahıs idi. Karabaş Babayı çok kez rüyasında görmüş. O'nun vasiyetlerini yerine getirirmiş. Safiye Hanım'ın Lalo boğazında ve Karabaş Babanın ilk kabrinin bulunduğu yerin bir zaman arka bahçesi olan evde geceleri Karabaş Babanın görünmeden rapırtı yaptığını, merdivenlerden evin üst katına çıktığını, beş mayıs (Hıdrellez arifesinde) sabahları oda camlarını vurarak ev sakinlerini erken erken uyandırdığını, Irak – İran savaşının belirmesiyle bu savaşta bulunmak için oralara gittiği için o yıldan beri belirmediğine inanılmaktadır.

Karabaş Baba'nın kılıcı duvarda asılı durmaktadır. Kılıç kendiliğinden düştüğü zaman kötülüklerin olacağına işaret ettiğine inanılmaktadır.

Karabaş babanın türbesi Tuzsus ve Kuruçeşme arasındaki mezarlıktadır. İçinde Karabaş baba olarak bilinen Mehmet efendinin ve Kerim Efendinin kabirleri vardır.

Bugünlerde Prizren'de halk tarafından en çok ziyaret edilen kabirlerden biridir. Hıdrellez Karabaş Baba'nın türbesinin ziyaret edilmesiyle türbe etrafında ailece pilav yemekle, davul zurnaların

çalınmasıyla, halk oyunlarının oynanmasıyla, atlıkarıncalara binip dönmek ve sallanmakla kutlanılmaktadır. Prizren halkı ve civarındaki köy halkının çoğu bu günü "Karabaş Baba" olarak bilmektedir. O gün yatıra nezirler getirilir, dileklerde bulunulur, fatiha veya yasin okunulur.

Türbe altı köşeli bir kaide üzerinde 70 cm kalınlığındaki duvarlarla yapılmış. Bir köşeden öbür köşeye genişliği 125 cm dir. Kuzeybatı duvarında 1.30 cm, genişliğinde ve 2.10 cm yüksekliğinde çifte kanatlı demir kapı bulunur. Öteki yedi duvar yüzünde 0 x 1,70 cm boyunda pencere bulunur. Tüm pencerelerin üst kısmı kemerlidir. Güney – batı taraftaki üç pencere yalınkat duvarla kapalıdır. Pencerelerin üst kemer kısmı açıktır. İç taraftan türbe kubbelidir, dış taraftan ise sekiz köşeli ve akıntılı piramit şeklinde kiremit ile örtülüdür. İç ve dış duvarlar kireç ile badanalıdır. İç taraftan kubbe gök mavisi boyalıdır. Türbenin içinde tam ortada Prizrenlilerin kabir dedikleri lahit bulunur. Kapının girişinin sol tarafında ise küçük bir mezar tümseği vardır. Yer ve kabirler beyaz kireçle badanalıdır.

Türbenin girişi kapısının sağ tarafında Karabaş Babanın kardeşi Ömer efendinin mezarının ayak taşı bulunur. Mezarın tam ortasında türbe duvarı bulunduğu için mezarın baş tarafı türbe içinde kalmıştır Bu mezara bitişik kesme taşlarla sarılı kare şeklinde bir toprak yığını vardır. Burası türbedarın oturduğu binanın bulunduğu yer imiş. Türbenin güney doğusunda Şeyh Hüseyin'in, kuzey doğusunda ise Kemani Rabiye Hanımın (kız) Türbeleri bulunur. Bunların etrafında eski mezarlığın kocaman taşları halen dik duruyorlar.

Karabaş babanın keramet sahibi olduğuna inanılır ve manevi gücünün varlığı ile ilgili birçok söylence vardır. Türbe rahatsızlığa şifa bulmak amacıyla ziyaret edilir. İlkin giriş kapının direkleri öpülür. Kabir etrafında üç defa tavaf yapılır sonra nezirlik (para, havlu, peştamal, gömlek gibi) kabrin üzerine koyulur. Türbeden çıkmadan önce kabrin başucunda en az bir gece kâse içinde duran sudan şifa için su içilir veya yaralı, ağrılı olan yerlere bu sudan sürülür. Evcil hayvanı rahatsız olan kişi Hıdrellez gecesi kabrin başucuna yem veya ot bırakır.

Hıdrellez günü bu ottan veya türbenin yakın çevresindeki otlardan bir tutam alıp hayvanın yemesi için hazırlanmış ot veya yem ile karıştırılır ve bu yöntemle hayvanın iyileşeceğine veya bütün yıl sağlıklı olacağına inanılır. Karabaş baba türbesini ziyaret ettiklerinden sonra dilekleri gerçekleşince sadaka için baş hayvan kesilir, pilav pişirilir ve en azından bu pilavdan bir kaşık yemeleri şarttır. Pilav tüm ev insanlarına yedirilir ve komşulara dağıtılır. Kesilen hayvanın başı ve etinin bir bölümü türbe bakıcısına verilir diğer bölümünün tamamı yoksullara dağıtılır.

Velih Şah türbesi

Katip Sinan cami girişinin sol tarafında buluyordu ve üstü örtülerek son cemaat yerine alınmıştır. Yapılan onarımlar sırasında 1996 yılında kabir yerle bir edilerek cami binasının içine alındı. Horasanlı olduğu bilinen Velih Şah'ın Prizren'de bulunduğu zaman vefat etmesinden sonra türbesinin bakımını üstlenen Kude ailesinden Hacı Fetih Kude 1997 yılında caminin kuzey duvarına mermer üzerine işlenmiş bir kitabe yerleştirerek bu yerde 1570 yılında vefat eden Velih Şah'ın türbesinin bulunduğu ve kabrin yanında Kâtip Sinan 1577 yılında adını taşıdığı camii inşa ettiğini ve kabri içine aldığı türbeyi inşa ettiğini bildiriyor.

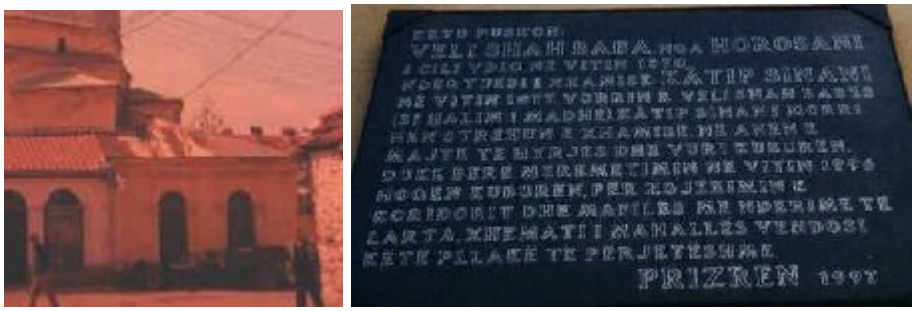

Veli Şah türbesi yıkılmadan önce.

Müderris Ali Efendi türbesi aynı adı taşıyan cami bahçesinde idi. Türbe yıkıldı. Mezarı yerinde duruyor.

Cafer Baba türbesi, H. 993 / 1585

Yeni Mahalle'de Yeni Mahalle camiine bitişik türbedeki mezar Cafer Baba'ya aittir. Mezarın kitabeli mermer baş taşı vardır. Üst kısmı turban şeklinde işlenmiştir ve bu kısmın yarısı kırıktır. Bu baş taşın yarısı kırık olması yüzünden halk "Yarım baş Baba" adını vermiştir türbeye. Türbe'de yatan Cafer Baba'nın bir savaşta başının koptuğu ve kopan başını koltuğu altına alıp ta buralara kadar geldiği ve burada gömüldüğü söylenmektedir. Dikdörtgen şeklinde olan baş taşın dört yüzünde yazı var. "El merhum, el muhtaç, el mağfur ila Rahmeti Cafer bin _____ sene 993 " (M.1585) yazmaktadır. Bu ise mezarda Cafer Baba'nın yattığını bildirmektedir. Belirtilen hicri yılı ise Cafer babanın miladi 1585 yılında öldüğünü göstermektedir. Türbenin genellikle aklı yerinde olmayan veya baş ağrısı geçmeyen kişilere şifa getirdiğine inanılmaktadır. Türbe ziyaret edildiğinde sanduka üç defa çevrelenir, sanduka üzerinde duran çuha örtüden küçük bir parça kesilip tılsım için rahatsız olan kişiye verilir. Şifa bulan kişi çuha parçasını geri getirip türbeye yarı kuzu başı adak getirmektedir.

Cafer Baba'nın kabrindeki kitabeli baş taşı

Bu türbeler dışında olağanüstü güce sahip olan sayısı çok türbe, yatır veya mekân bulunmaktadır. Prizren ve civarında Sarı Saltık mekânları, Sarı Saltık buralara gelip bir ara oturduğu yerden ayrılıp yoluna devam ettikten sonra o yerler kutsal sayılıp kimseler ayakla basmasın diye taşlarla sarılmış, sonraları bu yerlere mezar şekli verilmiş ve bu tümsek örtülerek kapalı örtülü türbe olmuştur. Sofi Babanın çok kimliğe, sıfata giren bir kişi olduğuna, aynı anda iki ayrı cephede düşmana karşı savaşabildiğine inanılmaktadır. Savaşta bir hemşerisi onu tanıyınca sır olmuş ve bir daha görünmemiş. Türbesi Prizren'de Kapalı Spor Salonunun inşaatı için yıkılınca halk tarafınca kabri Kuru Çeşme'deki kent mezarlığına taşınmış ve mezarlığın girişinde sol tarafta yeni bir mezara sahip olmuştur. Halk burada da Sofi Babayı ziyaret etmektedir. Karabaş Baba Horasan'dan gelmiş büyük bir savaşçıdır. Asıl adı Mustafa'dır. Malta'da bir mahkûmun düşüne girip bulunduğu mezardan çıkarılıp Tuzsuz mezarlığına gömülmesini istediği ve bu mahkûmun ardına bakmamak koşuluyla cezaevinden sakıncasız çıkıp Prizren'e geldiğini ve Çingene mahallesinde bir demirci dükkânının örs demiri altındaki cesedi çıkarıp Tuzsuz mezarlığında bugünkü türbesine gömüldüğü rivayet edilmektedir. Mezarından çıkarıldığında bozulmamış cesedi ve başında kara bir nişan (nişan-belirti-işaret) ile karşılaşılmış. Bu kara nişandan dolayı Mustafa efendinin Karabaş Baba adı ile anılmasına neden olmuş. Karabaş Baba türbesi bugün de Prizren'de halkın çok ziyaret ettiği türbedir. Kosova Mitroviçası'nda çok ziyaret edilen Gül Baba türbesi, Budin'de şehit düşen Gül Baba'nın cesedi Bursa'daki türbesine defnedilmek için götürülürken yol üzere Mitroviça'dan geçerken cesetten kandamlasının düştüğü yerde türbe kurulmuştur. Gül Baba'nın şehit düştüğü Budin'de de türbesi vardır. Bu kişilerin büyüklükleri halkın bu tür davranışlarıyla dile gelmiştir. Bu örnekler çoktur.

Çiçek Baba kabri *Maksut Paşa (Maraş) Camii bahçesinde bulunuyor.*

Kemani Rabia Hanım türbesi (1905),

Prizren mezarlıklarında, cami ve tekke hazirelerinde baş taşı kitabeli olan yüzlerce mezar taşı vardır. Mezarda yatan kişi hakkında bilgi veren bu kitabeler aynı zamanda birçok olayın tarihini anlatan kaynaktır. Son dönemlerde türbeler, kitabeli mezar taşları buraların dini geleneğine uymayan ve ayrı mezhepler mensubu olan birileri tarafından tahrip edilmekteler. Yüz yıldan çok bir geçmişi olmasına rağmen saldırıya uğrayan bu eserlerin tahrip edilmesiyle kocaman tarih de altüst edilmektedir, atalarımızın ne kadar üstün kültürlü, ne kadar üstün sanat anlayışı olduğunu kanıtlayan bu tür eserler medeni ülkelerde devlet koruması altına alınmaktadır ve korunmaları için ayrıca tedbir alınmaktadır. Batıda elli yıl geçmişi olan eserler devlet koruması altına alınırken burada birkaç asırlık eserlerin kaydı bile yapılmamış veya devlet koruması altında bulunduğu sadece kağıt üzerinde kayıtlıdır.

Kemani Rabia Hanım türbesi

Mezar anıtı bizde türbe ve batının etkisiyle mozole olarak bilinir. Mezar anıtları insanlık tarihinin ilk mimari eserlerindendir. Birçok milletlerde olduğu gibi Türk ulusunun geleneklerinde mezar anıtı vardır. Mezarın baş ve ayak tarafına en azından birer taş dikilir. Taşlara mezarda yatan kişi hakkında bilgi getiren yazıt genellikle taş oymadır. Kimi toplumlar ölülere önem vermedikleri için cesedi hayvanlara yem olarak bırakmışlar, köpek balıkların parçalaması için denize atmışlar, yakarak külünü rüzgâra vermişler veya denize atmışlardır. Türkler ise ölüye saygı gösterdikleri için mezarını yapmış ve korumuştur. Müslümanlığı kabul ettikten sonra da Türkler ölüye karşı varolan saygıyı terk etmemişler, nerelere gittiyseler de mezar yapma, mezarın başına kitabeli taş dikme geleneğini götürmüşlerdir. Bu gelenek bugün de Kosova'da sürmektedir. Ölünün mezarına bina yaptırılıp türbeler meydana gelmektedir. Ne var ki son dönem türbelerde yatanlar evliyalardan, ermişlerden değiller

Prizren'de tespit ettiğimiz 58 türbeden son asır içinde inşa edilmiş türbeler arasında en çok ziyaret edilen Rabia Hanım türbesidir. Halk burayı Kız Türbesi olarak bilir.

Rabia hanımın keman kullandığı ve öldükten sonra mezarına yapılan türbenin iç duvarları kadife ile kaplı olduğu ve duvarda kemanı asılı durduğu bilinmektedir. Birinci dünya savaşında Prizren'e gelen Bulgarlar türbeyi talan ettiler.

Kemani Rabia Hanım türbesi Osmanlı iktidarının son yıllarında yapılmış bir binadır. Tuzsus'da Halkın Karabaş baba olarak bildiği mezarlıkta bulunur. Kare planlı ve üstü çatılıdır. Üç duvarında üstü kemerli birer pencere vardır. Giriş kapısı güney doğu tarafındadır. Pencereler demir işli parmaklıdır. Tavanı pasalı tahtadır. Sandukası yerden yukarı bir metre yüksek duvardır. Üzeri düzdür. Mermer olan baş taşı kitabelidir. Kitabesi talik hat ile ondört satır halinde yazılmış. En alta yazılı bulunan 1323 Fi Rebul ahir Hicri, 28 Mayıs 1321 Rumi ve Miladi 28 Mayıs 1905 tarihi Rabia hanımın öldüğü günü bildirir. Türbe Rabia hanımın ölümünden sonra yapılmıştır. Türkçe olan kitabe şöyledir:

Niçün mehasini fıkrat bu netbe kıskanır

Neden ziyai mehasin ile kalpsiz yaşanır

Kemali Feyzi kader bir (Rabia İrfan)

Hayatı sa'du şefaatle ne çare aldanıyor

Evet bu öyle sebük ruhlu nilüfer çiçeği

Ki böyle pek kısır bir ömre bestelep kanıyor

Doğar yaşar ve ölür bu hülasayi hikmet

Fakat beşer yine işte hayata bağlanıyor
Sen ey basireti meksufi muhterem zair

Düşün bu yerde zavallı Rabia saklanıyor

Sakın bu türbe önünden bila nazar geçme

Ser-i in esbâk-ı müşir Cevat paşa merhum

Hakilesi Rabia İrfan hanımın ruhuna

El Fatiha.

Türbenin baş taşı Prizren'de en güzel işlenmiş mezar taşlarından biridir. Silindir şeklinde ve beyaz mermerden olan mezar taşı iki metre yüksekliğinde tek parçadır. Birileri süt beyaz mermeri morumsu yağlı boya ile boyamış. Kitabeler ve bitki motifleri kabartmadır. Türbeyi genellikle çocukları olmayan eşler ziyaret etmektedir. Ziyaretleri sırasında mezar başında fatiha okunmaktadır ve getirdikleri havlu veya peştamalı kabrin üzerine sermekteler.

Türbenin sıralı bir bakıcısı yoktur. Türbedar sadece Hıdrellez günü türbe başında durur ve nezir edilen küçükbaş hayvan veya tavukları toplayıp yoksullara dağıtır.

Rabia Hanım türbesinin kadastroda "Türk mezarlığı" adıyla Prizren İslam Birliğinin mülkü olarak kaydedilen mezarlıkta bulunduğu için onun koruması altında olması gerekir. Kosova İslam Birliği'nin Tüzüğüyle de İslam Birliği türbeleri koruma altına almış ve bakımını üstlenmiştir.

Rabia Hanımı Prizren'de bir asır önce keman çalan bir kadın sanatçı olarak yaşatmak amacıyla müzisyen Aluş Nuş'un başkanlığını yaptığı Türk Müziği Konservatuar Derneği bünyesinde kızlardan oluşan "Kemani Rabia Hanım Türk Sanat Müziği Orkestrası" çalışmaktadır.

Kalender baba türbesi. İslahane'de bulunur

Şeyh Hüseyin Türbesi, *soldan birinci bina. Ortancı bina Rabia Hanım, sağdanki bina Karabaş Baba türbesidir.*

Şeyh Hulusi ve Süleyman Efendi türbesi (1315/ 1897–98), Melami Tekkesindedir.

Heçim Baba (Hekim Baba) Türbesi. Türbe, Şadırvan'da Seyidi Bey Caminin girişinin sol tarafında idi. 2007 yılında kabri söküldü.

Ömer Baba Türbesi. Katip Sinan Cami civarında bulunur. Pembe Hanım hizmet ettiği için "Pembe Mono Tüğrbesi" olarak da bilinir.

Acize Süleyman Efendi Türbesi 1151 – 1738

Sadi tarikatından (Tarikatın kurucusu Sadeddin Cebavi hazretlerinin vefatı "Kemal-i Nuri Sadeddin" terkibinin delaleti olan 700 – 1300 H. de, mübarek kabri Havranda Cebe köyündedir) "Aciziye" ismiyle tanınmış olan şubenin kurucusu bir zat olup aslen İşkodralıdır. Resmi ilimleri İstanbul'da ikmalden sonra tasavvuf mesleğine iltica ederek Perzerin'de yerleşti. Vefatı 1151 H. tarihlerindedir. Büyük kısmı Türkçe ve geri kalanı Arapça ve Farsça olmak üzere basılmamış (Divanı) olduğu bazı risalelerinin de bulunduğu rivayet edilmektedir. Üsküdar'da Atik Valide kütüphanesinde ahlak ve tasavvuftan bahseden manzum bir eseri vardır. Bu şubeden olan dervişler Edhemi "Dört terkili" ırkiye giyerler. Arifane şiirlerinden:

Hakikat bag-ı ibrette uli'l-Elbsar hikmettir

Gül-i nazikleri nasut ider insann olur peyda.

Halveti Tekkesine bitişik türbe binası.

Altay Suroy Recepoğlu 24.IX.1949 tarihinde babası Recep ve annesi Ayşe'den dünyaya geldi. Hukuk okumasına rağmen gelenekler, görenekler, halk inançları, Osmanlı dönemi yapılar, vakıflar, eser veren kişiler üzerinde araştırmalar yaptı, makaleler yayımladı. Edebiyat meraklısı olarak şiirler, öyküler yazdı. Çalışma hayatına üniversite öğrencisi iken 1969 yılında Türkçe yayımlanmaya başlayan Tan gazetesinde gazeteci olarak başladı ve gazetecilik mesleğinden bir an olsun bile kopmadı. Birçok gazete ve dergide geziler, diziler, köşe yazıları yayımladı. Bilimsel toplantılarda bildiriler sundu. Hakimlik, Avukatlık, Savcılık, Kosova Adalet Bakanı Vekili görevlerde bulundu.

Altay Suroy Recepoğlu'nun yayınlanmış kitapları:

-Yaya 73, şiirler, Tan, 1974 Priştine,
-Köprü , çocuk şiirleri, Birlik 1983 Üsküp,
-Dünden yarına, şiirler, Birlik 1987, Üsküp
-Masal Gibi Bir Hayat, şiirler,1988, Prizren
-Prizrenli Suzi'nin 500. Yılı, araştırma, Türk Yazarlar Derneği, 2000, Prizren,
-Kosova'da Türk Kültürü veya Türkçe Düşünmek, Kültür bakanlığı 2001, Ankara,
-Prizren Çerşmeleri, şiirler, bilgiler, belgeler, 2003, Prizren
-Canlı Kitabeyiz Kosova'da, şiirler,2004 Prizren,
-Belgrat Camileri, araştırma, araştırma, inceleme, 2004, Prizren
-Kosova'da Türkçe veya Kimlik Mücadelesi, araştırma ve gazete yazılarıö 2004, Prizren
-Kosova'da Türk Toplumunun ve Üyelerinin Hakları, araştırma, 2005, Prizren
-Kosova'da Türk Olmak, araştırma, gazete yazıları, 2006, Prizren
-Kosova'nın Türk Dernekleri ve Kuruluşları, araştırma, 2007, Prizren
-Kosova'da Sultan Murat Türbesi, araştırma ve belgesel, 2007, Prizren.

İ

İÇİNDEKİLER

SUNUM 5
PRİZREN HAKKINDA İLK YAZILI KAYNAKLAR 7
PRİZREN CAMİLERİ 11
NAMAZGAH (KIRIK CAMİ) 14
SUZİ (SOZİ) CAMİİ 19
ARASTA VEYA YAKUB EVRENOS BEY CAMİİ 23
HACI KASIM CAMİİ 28
KUKLİ BEY (SARAÇHANE) CAMİİ 32
YENİ MAHALLE (CAFER EFENDİ) CAMİİ 36
İLYAZ KUKA CAMİİ 40
MİDERRİS ALİ EFENDİ CAMİİ 45
MAKSUD PAŞA (MARAŞ) CAMİİ 49
MEHMED PAŞA (BAYRAKLI) CAMİİ 54
KATİP SİNAN CAMİİ 61
SİNAN PAŞA CAMİİ 66
SEYİDİ BEY CAMİİ 73
KURİLA (SEYİDİ BEY) CAMİİ 77
TERZİ MEMİŞ CAMİİ 81
TERCÜMAN İSKENDER (DRAGOMAN) CAMİİ 86
ÇUHACI MAHMUT (MARKILIÇ) CAMİİ 90
EMİN PAŞA CAMİİ 93
MAHMUT PAŞA (HOÇA MAHALLE) CAMİİ 100
HACI RAMADAN (KÖRAĞA) CAMİİ 104
AHMED BEY CAMİİ 109
BEYZADE MEHMED BEY CAMİİ 113
BUDAK HOCA CAMİİ 116
KALEDEKİ MAHMUT PAŞA 119
BÜLBÜLDERE'DEKİ MAHMUD PAŞA CAMİİ 124
MUSTAFA PAŞA CAMİİ 126
CUMA (ATİK) - FATİH SULTAN MEHMED 128
TEKKELER 181
MUSA KUTUB EFENDİ TEKESİ 132
KADERİ (KURİLA)-ZİNCİRLİ TEKESİ 132
HALVETİ TEKKESİ 134
SİNANİ (TERZİMAHALLE'DE ŞEY GANİ) TEKKESİ 135
SADİ (ACİZE BABA) TEKKESİ 136
KADERİ (SEYİD ALİ BABA) TEKKESİ 138
RIFAİ (ŞEYH HASAN) TEKKESİ 139
BEKTAŞİ (ADEM VEÇİH BABA)TEKKESİ 139
MELAMİ TEKKESİ 140
KALE 143
İSLAHANE 144

HAMAMLAR 145
AHMED ŞEMSUDDİN BEY ÇİFTE HAMAMI 146
GAZİ MEHMED PAŞA HAMAMI 147
KALE HAMAMI 148
BÜLBÜLDERE^DE SARAY HAMAMI 149
KÖPRÜLER 149
ALİ BEY (TAŞ) KÖPRÜSÜ 150
KIRKPINAR KÖPRÜSÜ 151
SUZİ KÖPRÜSÜ 152
TABAKLAR KÖPRÜSÜ 152
ARASTA KÖPRÜSÜ 153
MARAŞ KÖPRÜSÜ 153
SUZİ KÜTÜPHANESİ 154
OKULLAR (MEKTEPLER, MEDRESELER, RÜŞTÜYE) 154
TERCÜMAN İSKENDER BEY MEKTEBİ. 155
KÂTİP SİNAN MEKTEBİ 155
CUHACI MAHMUT MEKTEBİ, ...155
SOZİ MEKTEBİ. 155
TERZİMEMİ MEKTEBİ 155
HOÇA MAHALLE MEKTEBİ 155
MEHMET PAŞA MEDRESESİ 155
EMİN PAŞA MEDRESESİ 155
YAVUZ MEHMET MEDRESESİ 155
RÜŞTÜYE 156
KIŞLALAR 156
TABURLUK SUVARİ KIŞLASI 156
BAJDARANA KIŞLASI 156
TERZİMAHALLE KIŞLASI 157
İSLAHANA 157
HÜKÜMET BİNALLARI 158
SARAY (VİLAYET KONAĞI) 158
BELEDİYE BİNASI 158
KÜÇÜK SARAY 159
POSTAHANE 159
SAAT KULE 160
ÇEŞMELER 161
ALTI (TOPOKLU) ÇEŞME 161
AYA PANTELEMON ÇEŞMESİ 161
BELEDİYE ÇEŞMESİ 162
BİNBAŞI ÇEŞMESİ 163
ESMA HANIM (TAŞ) ÇEŞMESİ 163
SOZİ ÇEŞMESİ 164
MARAŞ KAYNAĞI 164
KÖRĞAĞA ÇEŞMESİ. 165
KURİLA ÇEŞMESİ 165
SİNAN PAŞA ÇEŞMESİ 167
ŞADIRVAN 167
KONAKLAR 168

ZİYARET YERLERİ 170
DALTULUM 170
KIRKBUNAR 170
ÇARDAKLİ 171
TOÇİLLA 171
NAKSALLI 171
SOZİ 171
DELİKLİ TAŞ 172
TÜRBELER 173
DALGIN BABA 173
MURAT BABA 174
TEZGİR BABA 174
SOFİ BABA 175
GÖZCÜ MAHMUT 176
HORASANLI ALPEREN ŞEYH HASAN 177
MALKOÇ MEHMED EFENDİ 178
SUZİ VE NEHARİ TÜRBESİ 180
KARABAŞ BABA 181
VELİH ŞAH TÜRBESİ 186
MÜDERRİS ALİ EFENDİ TÜRBESİ 186
CAFER BABA TÜRBESİ 186
KEMANİ RABİA HANIM TÜRBESİ 189
KALENDER BABA 192
ŞEYH HÜSEYİN TÜRBESİ 192
ŞEYH HULUSİ 193
HEÇİM BABA 193
ÖMER BABA 193
ACİZE SÜLEYMAN EFENDİ 194
BİOGRAFİ 195

Altay Suroy RECEPOĞLU

PRİZREN'DE TÜRK DÖNEMİ KÜLTÜR MİRASI

KOSOVAHABER

2009
PRİZREN